

Spomenik padlim iz let 1941—1945 v Gorjah

III. del

V LETIH 1941—1945 PADLI V BOJIH, POBITI IN UMRLI V TABORIŠČIH, USTRELJENI KOT TALCI IN DRUGAČE IZGUBILI ŽIVLJENJE

V vaseh, ki jih zajema krajevni odbor Gorje: Grabče, Graben s Poljanami, Krnica, Mevkuš, Podhom s Sebenjami, Poljšica, Radovna, Sp. Gorje, Višelnica in Zg. Gorje z zaselki ter Sp. in Zg. Laze, je v letih 1941—1945 dalo življenje za svobodo 159 ljudi. Ne gre le za mlade moške, ki jih je sicer padlo največ, temveč tudi za otroke in ženske.

Če te žrtve razdelimo po številu na šest skupin, dobimo naslednje podatke:

— Med partizani in borci NOV jih je padlo	87
— V taboriščih smrti in zaporih jih je podleglo	15
— Med talci je bilo ustreljenih	11
— Žrtev med izseljenimi v Nemčijo je bilo	6
— Ubitih na planinah, pri delu v gozdovih ali na poti	16
— Ubitih in sežganih v Radovni 20. 9. 1944	24

Vseh 159

Ti podatki kažejo, da je bilo največ žrtev med tistimi, ki so se borili z orožjem v roki. Vendar nam tudi druge številke povedo marsikaj. Tisti, ki so podlegli v taboriščih smrti, so bili prej večidel aktivisti OF ali partizani, to pomeni, da so bili neposredni borci NOV. Isto velja za ustreljene talce. Večina izmed njih je bila v partizanih, potem pa so bili ranjeni ali ujeti in ustreljeni. Med izseljenimi v Nemčijo je smrt posegala predvsem po starejših, ki niso mogli kljubovati boleznim in naporom. To so bili sorodniki partizanov, ki se niso mogli umakniti preseljevalcem, ker so bili že prestari za napore.

Po planinah ali na poteh je bilo ubitih 16 ne glede na to, če so sodelovali z NOG ali ne. To kaže, da je okupator vse to področje smatral za uporniško.

Posebna skupina so radovniške žrtve, ki jih je bilo 24. Med njimi je bil najmlajši skoraj še dojenček — oseminpolmesečni Primož Rekar — najstarejša pa 74 let stara mati Jožefa Rekar.

Tako je bila najmlajša žrtev fašističnega divjanja in terorja že imenovani Primož Rekar, najstarejši med žrtvami pa 81-letni Jožef Jan iz Sp. Gorij.

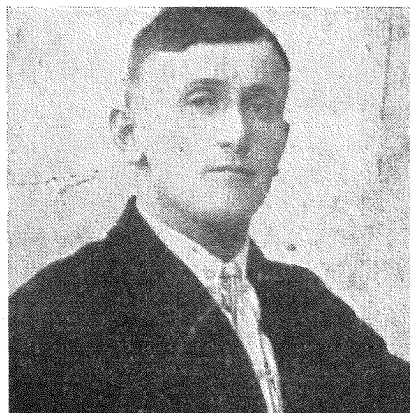
1. ALBREHT JAKOB

Rojen 10. julija 1911 na Žirovskem vrhu. Bil je tovarniški delavec, stanujoč v Gorjah. Na terenu je sodeloval kot obveščevalec. Marca 1945 je postal borec NOV, in sicer v škofjeloškem odredu. Pogrešan od zadnje ofenzive proti IX. korpusu.

2. AMBROŽIČ ANDREJ

Rojen 22. novembra 1904 v Krnici, mali kmet. Pred vključitvijo v NOV je že sodeloval z NOG. V NOV je bil od 2. 2. 1945 v komandi mesta Bohinja. Na poti po orožje na Primorsko je padel dne 21. 3. 1945.

3. AMBROŽIČ FRANC

Rojen 14. januarja 1922 na Poljšici kot sin tovarniškega delavca Bil je zidar in potem zaposlen v jeseniški železarni. Sodeloval je v decembrski vstaji 1941, potem je bil aretiran in 16. julija 1942 med desetimi tovariši v Kovorju ustreljen kot talec.

4. AMBROŽIČ JANEZ-IZIDOR

Rojen 17. avgusta 1920 na Poljšici kot sin malega posestnika. Izučil se je zidarske obrti in bil zaposlen v jeseniški železarni. Z NOG je začel sodelovati kmalu po okupaciji in 28. julija 1942 se je skupaj z bratom Jakobom pridružil partizanom. Postal je znan kurir in komandir postaje. 14. 2. 1945 je padel v Krnici.

5. AMBROŽIČ MARIJA

Rojena 2. 2. 1899 v Spodnjih Gorjah; izučila se je za šiviljo. Politika je ni zanimala, med okupacijo pa je začela pomagati partizanom. Zaradi tega je bila decembra 1942 aretirana in preseljena v Nemčijo v bližino Nürnberga. Tik pred osvoboditvijo — 17. aprila 1945 — je tam umrla.

6. AMBROŽIČ MIRKO

Rojen 14. oktobra 1921 v Gorjah kot sin malega posestnika. Mobiliziran je bil v nemško vojsko, potem pa se je na vzhodni fronti vdal Rdeči armadi. Nato je z brigado prišel v Jugoslavijo ter se udeležil osvobajanja Beograda in bojev v Sremu, kjer je v začetku leta 1945 padel.

7. AMBROŽIČ STANKO

Rojen 10. aprila 1909 kot sin kajzarja v Sp. Gorjah; bil je priložnostni delavec. Že od začetka je simpatiziral z NOG, v NOV pa se je vključil marca 1944. Ujet je bil poleti 1944 kot kurir na Mežaklji in na Mali Trati ustreljen.

8. BASSANEZE IVAN

Rojen 10. maja 1910 na Javorniku pri Jesenicah. Bil je pek in živel je v Gorjah. Že pred vojno se je uveljavljal pri »Svobodi«, 1941 pa se je povezal z NOG. Že 29. julija 1941 se je pridružil prvim partizanom in sodeloval v številnih akcijah. Kot partizan — ilegalce se je nekaj časa mudil v Ljubljani. V začetku leta 1944 je bil ujet in v Kovorju 18. 1. 1944 ustreljen kot talec.

9. BEZNIK LOVRENC

Rojen 8. avgusta 1903 v Krnici kot sin tovarniškega delavca. Ukvarjal se je s priložnostnim delom, nazadnje pa je bil za pastirja. Leta 1942 je na Pokljuki prišel v stik s partizani in začel z njimi sodelovati. Zaradi tega je bil 1944. leta izdan in čeprav so ga hudo mučili, ni ničesar priznal. Zato so ga na Posavcu pri Zatrniku 27. julija 1944 ubili, kakor so ubili tudi Hudovernika.

10. BEZNIK STANKO

Rojen 2. novembra 1930 v Krnici kot sin tovarniškega delavca. Šel je za pastirja na Klek in začel sodelovati s partizani. Med napadom na partizane so se v začetku avgusta Nemci lotili tudi njega in njegovega pomočnika Jožeta Janše, ki je bil istih let. Oba so pretepli, a niso iz njih izsilili nobenega priznanja. Potem so prišli spet 25. avgusta 1944 in ju na begu s planine ubili. Fantiča sta bila stara komaj po 14 let.

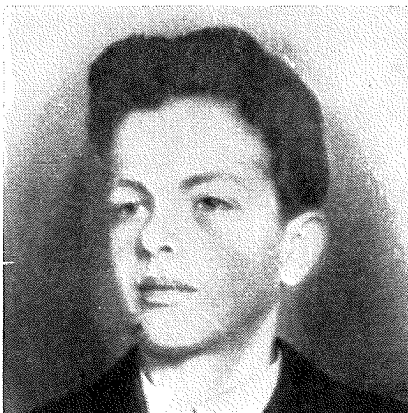
11. BEZNIK VALENTIN, st.

Rojen 3. januarja 1896 v Krnici. Izučil se je mizarske obrti in se zaposlil v jeseniški železarni. Do odhoda v NOV, kamor je odšel 2. 2. 1945, je sodeloval z NOG. Ker je bil že prileten, je bil dodeljen komandi mesta Bohinja. Padel je 24. marca 1945 na Prtovču.

12. BEZNIK VALENTIN, ml.

Rojen 7. febr. 1928. v Krnici. Kot pastirček je prišel v stik s partizani in bil njihov obveščevalec. Potem se je pridružil Koroškemu odredu, nato pa je odšel v Prešernovo brigado. Dne 24. marca 1945 se je na Prtovču sestal z očetom in ob njem tisti dan tudi padel, star šele 17 let.

13. BIŽAL ANTON

Rojen 1900. Bil je organist. Čeprav je bil pred vojno krščanskega prepričanja je kmalu po okupaciji začel sodelovati z NOG. Že 5. januarja 1942 je bil aretiran in iz Begunj so ga odpeljali v zloglasno dachausko taborišče, kjer je za posledicami mučenja že 23. junija 1942 umrl. Tako je bil med prvimi, ki ga je požrl krematorij.

Ni slike

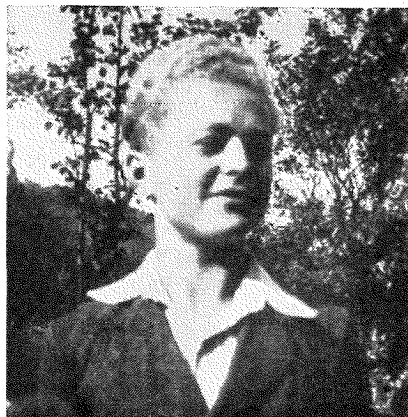
14. BREGANT JANEZ

Rojen 3. sept. 1925 na Poljšici v šestčlanski delavski družini. Z očetom je hodil na priložnostno delo. S partizani je navezal stike že kmalu po vstaji. Potem je bil mobiliziran v nemško vojsko na vzhodni fronti pa se je vdal Rdeči armadi. Od tam je prišel v Jugoslavijo in je padel 1. novembra 1944 na sremski fronti.

15. CUNDRIČ IVAN

Rojen 1926 v Podhomu; izučil se je v trgovini. Ko je prišel na vrsto njegov letnik, je tudi on šel v nemško vojsko. Po enem letu se mu je posrečilo pobegniti in 6. januarja 1945 se je priključil NOV. Bil je v Bazoviški brigadi. Padel je na Primorskem 17. februarja 1945.

16. CUNDRIČ VINKO

Rojen 1924 v Podhomu; kakor njegov brat, si je tudi on izbral trgovski poklic. Leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko. Šele po osemnajstih mesecih se mu je posrečilo pobegniti in tako se je 26. januarja 1945 priključil partizanom. Potem je bil pri Zalem Logu ranjen in 25. marca 1945 je v bolnišnici »Franji« podlegel ranam.

Ni slike

17. CVETEK JERA

Rojena 12. 2. 1893 v Krnici. Pri kmetih je služila za dekle. Med vojno je hodila pomagat tudi k Zimovim, ki so bili takrat zaprti. Jera se za dogajanja okoli sebe ni zanimala, vendar je 10. avgusta 1944 postala žrtev nemških strelcev, ki so zadevali Zimovo leseno hišo, kjer se je mudila.

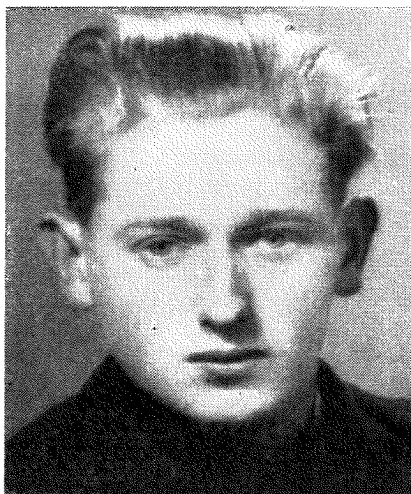
18. ČERNE ALOJZ-EDVARD

Rojen 18. junija 1894 na Poljšici v številni kajžarski družini. Bil je vaje trdega dela. V osvobodilno gibanje se je vključil takoj po okupaciji in po decembrski vstaji 1941 je ostal v partizanih. Najhujša bitka je bila januarja 1942 v Lipanci. Edvard je bil 3. julija 1943 ujet blizu tam v četi, ki je bila izdana. Nemci so ga odpeljali v Begunje, kjer je med mučenjem zabrusil gestapovcem: »S takimi barabami kakor ste vi, se ne pogovarjam!« Ustreljen je bil 7. julija 1943.

19. ČERNE FRANC

Rojen 12. sept. 1923 na Poljšici kot sin delavca. Izučil se je sedlarske obrti. Največ je živel v Kranjski gori, družina pa na Poljšici. Edvard je bil njegov stric in zaradi sodelovanja s partizani so njegovo družino preselili v Nemčijo. Franc je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je pobegnil v NOV. Padel je kot borec 14. sept. 1944 na Gori pri Idriji.

20. ČUDEN FRANC

Rojen 8. februarja 1908 na Zgornjih Lazah. Že v otroških letih je trpel pomanjkanje in zgodaj je šel za zaslužkom. Že pred vojno je bil naprednega mišljenja, zato je tudi partizanom začel kmalu pomagati. V NOV se je vključil 25. febr. 1945 in prišel v Gradnikovo brigado. Padel je 30. marca 1945 v boju za Sinji vrh.

21. ČUDEN IVANKA

Rojena 17. dec. 1929 v Zgornji Radovni. Še skoraj otrok je morala služiti kruh in kmalu je začela sodelovati s partizani. Že leta 1943 je bila sprejeta v SKOJ. Pri napadu Nemcev na Radovno 20. sept. 1944, kamor je prišla na obisk, je tudi ona postala žrtev zločina. Komaj 15 let stara je živa zgorela v hiši.

22. DEŽMAN JOŽE

Rojen 1900 v delavski družini v Podhomu in zaposlen v jeseniški tovarni. Že pred vojno je sodeloval v naprednih društvih. Po okupaciji je kmalu začel pomagati partizanom, v NOV pa se je vključil 12. aprila 1944. Postal je član rajonskega odbora OF in član KP. Padel je ubit iz zasede v Radovni dne 23. julija 1944.

23. DORNIK FRANC

Rojen 1907 v Podhomu. Delal je v jeseniški tovarni in se ni zanimal za politiko. Po okupaciji pa je kmalu začel pomagati partizanom in pridružil se jim je 21. januarja 1944. Postal je borec Prešernove brigade. Med spomladansko ofenzivo je 4. aprila 1944 pri prehodu čez vodo utonil.

24. ERŽEN JANEZ

Rojen 20. sept. 1897 v Leskovcu. V Radovni je delal kot gozdni delavec, kjer je bil tudi v času požiga. Med napadom na Radovno je bil ustreljen natanko na svoj 47. rojstni dan, t. j. 20. sept. 1944. Drugi podatki o njem niso znani.

Ni slike

25. ERŽEN JULKA,
roj. Ambrožič

Rojena 13. januarja 1915 v delavski družini v Sp. Gorjah. Njena brata Franc in Anton sta že leta 1941 odšla v partizane, ona pa je potem sodelovala z NOG. Leta 1944 se je tudi ona priključila partizanom in še isto leto — 20. julija — padla na Lazah.

26. FERJAN MARTIN

Rojen 5. novembra 1912 na Spodnjih Lazah kot sin majhnega posestnika. Kmalu je začel sodelovati s partizani, septembra 1944 pa se je vključil v NOV. Bil je na Mežaklji in na Primorskem v minometni četi, kjer je padel v bojih za Trst ravno 9. maja na dan osvoboditve.

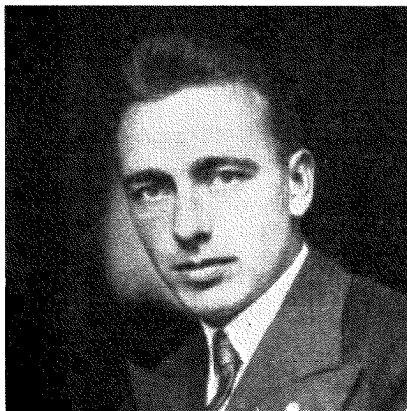
27. FRČEJ VINKO

Rojen 15. oktobra 1927 na Lazah kot sin hribovskega kmeta. Že v otroških letih je moral trdo delati. Njegov oče je kmalu začel podpirati partizane, kar je delal, dasi še skoraj otrok, tudi Vinko. Dne 26. sept. 1944 se je vključil v NOV in postal je kurir, kar pa ni bil dolgo. Padel je že čez štiri dni — 30. septembra, star komaj 17 let.

28. HRIBAR LUDVIK

Rojen 13. maja 1914 v delavski družini v Grabčah. Izučil se je zidarske obrti, potem pa je delal v jeseniški železarni. Napredno usmerjen se je že zgodaj, kot vsa družina, pridružil NOG. Družina je bila izseljena, on pa se je po vrnitvi svojcev iz Nemčije leta 1944 vključil v NOG. V hudih bojih je 4. marca 1945 padel kot bolničar na Primorskem.

29. HUDOVERNIK ANTON

Rojen 19. maja 1895 na Spodnjih Lazah kot kmečki sin. Kmalu je odšel za kruhom in postal gozdni delavec. Tako je v pokljuških gozdovih prišel v stik s prvimi partizani in z njimi začel sodelovati. Ko se je s sodelavcem Lovrencem Sokličem 9. avgusta 1941 vračal domov, so Nemci oba ubili.

30. HUDOVERNIK VALENTIN

Rojen 14. februarja 1894 v številni družini na Sp. Lazah. Kot voznik je vozil pri gozdni upravi. Tudi v času okupacije je vozaril po Pokljuki. Tako je prišel v stik že s prvimi partizani in začel sodelovati z NOG. Ko je 27. julija 1944 šel na sestanek s partizani, so ga Nemci po izdajstvu ujeli in strahotno mučili, potem pa na Zatrniku ubili.

31. JAKOPIČ ADOLF

Rojen 29. januarja 1909 v Bohinjski Bistrici. Potem je živel v Sp. Gorjah in delal v jeseniški železarni. V vrstah naprednega gibanja je bil že pred vojno. Po zlomu stare Jugoslavije se je takoj povezal z NOG. Januarja 1944 se je pridružil partizanom na Pokljuki. Kot obveščevalec VOS je bil 22. aprila 1944 na Lazah ranjen, podlegel pa je 12. maja 1944.

32. JAKOPIČ FRANC

Rojen 1. marca 1918 na Zgornjih Lazah. Rasel je v trdih razmerah in se izučil vrtnarske obrti. Po okupaciji je bil poslan na prisilno delo v Beljak, kjer je opravljal tudi sabotaže. Bil je izdan in julija 1942 odpeljan v Mauthausen, kjer je 17. dec. 1942 umrl. Bil je med prvimi žrtvami v zloglasnih hitlerjevskih taboriščih.

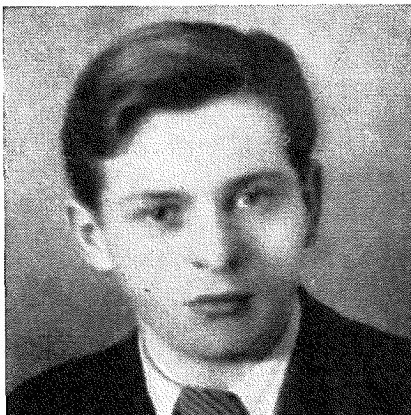
33. JAKOPIČ JANEZ

Rojen 23. oktobra 1911 na Zgornjih Lazah v revni delavski družini. Zgodaj je moral za zaslužkom in nazadnje se je zaposlil v jeseniški železarni. Po okupaciji je kmalu začel sodelovati s partizani, ki se jim je pridružil 12. decembra 1943. Padel je kot obveščevalec blizu doma, 20. aprila 1944.

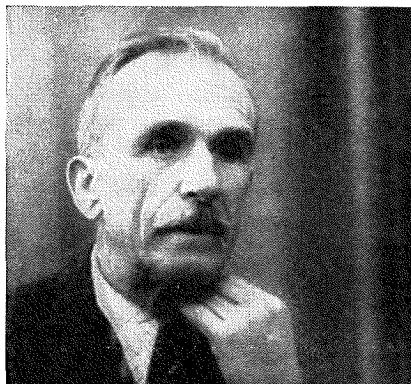
34. JAKOPIČ JANKO

Rojen 9. julija 1919 v Spodnjih Gorjah v delavski družini. Izučil se je inštalaterske obrti in se kmalu oprijel naprednih idej. Stike s partizani je navezal že poleti, ob decembrski vstaji leta 1941 pa je tudi sam ostal med njimi. Padel je čez nekaj tednov med srditim zimskim bojem na Lipanci 19. januarja 1942.

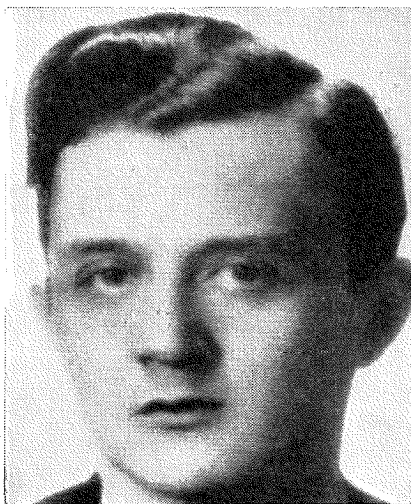
35. JAKOPIČ MARTIN

Rojen 11. nov. 1886 v Spodnjih Gorjah. Skupaj z družino je bil poleti 1942 izseljen v Nemčijo. Umrl je v taborišču Gunzenhausnu 21. marca 1944.

36. JAN ALOJZ

Rojen 6. aprila 1913 v Gorjah kot sin premožnih staršev. Bil je intelektualec in naprednega duha. V času okupacije je živel v Ljubljani, kjer se je kmalu vključil v ilegalno delo. Fašisti so ga aretirali v začetku leta 1942. Junija 1942 je bil tudi med interniranci v vlaku, ki so ga pri Borovnici napadli partizani, da rešijo ljudi. Vnel se je spopad, v katerem je bil Alojz smrtno zadet.

37. JAN JAKOB

Rojen 20. julija 1903 v Spodnjih Gorjah kot kmečki sin. Postal je lesni trgovec. Že pred okupacijo in tudi med njo je živel v Ljubljani. Tam so ga med neko racijo aretirali. Kot pristaš OF je bil 1. decembra 1941 v Ljubljani ustreljen med talci.

38. JAN JOŽEF

Rojen 12. marca 1863. leta v Sp. Gorjah. Kot reven kmet je s težavo preživljal svojo družino. Dne 11. septembra 1944 je šel na sestanek k sinu Jožefu, partizanu, in takrat so ga na Poljanah Nemci ustrelili. Bil je najstarejši Gorjanec, kar so jih Nemci ubili; star je bil 81 let.

39. JAN MARIJA

Rojena 21. julija 1923 v Mevkšu kot hči srednjega kmeta. Starše je izgubila že v otroških letih; zato je bilo življenje njihove družine trdo. Preživljala se je tudi kot služkinja. Z NOG je navezala stike že leta 1942 in postala je aktivna skojevka in tudi terenska sekretarka mladinske organizacije. V začetku julija 1944 se je vključila v NOV, 23. julija 1944 pa je pod Pokljuko padla.

40. JAN MATEVŽ

Rojen 21. sept. 1910 v Mevkšu kot kmečki sin. Izučil se je krojaške obrti, potem pa se je zaposlil v jeseniški železarni. Že decembra 1941 se je pridružil upornikom. Toda vrnil se je domov, kjer so ga aprila 1942 aretirali. V Begunjah so ga mučili, pa ni klonil pred nasiljem. Nato je trpel v taborišču Oranienburgu in v Ravensbrücku, kjer je 15. novembra 1942 umrl.

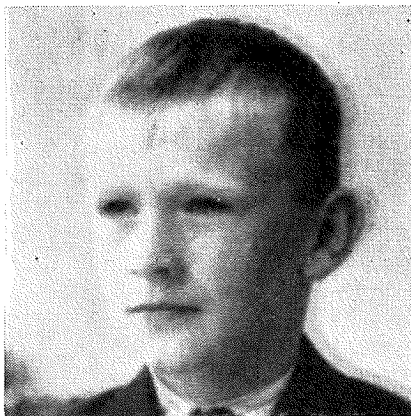
41. JANŠA JANEZ

Rojen 24. 12. 1913 v Podhomu. Zaposlen je bil v jeseniški tovarni. Za politiko se ni zmenil. Pozneje je bil simpatizer NOG. V NOV se je vključil 25. febr. 1945, padel pa je 20. aprila 1945 pri Sv. Jederti nad Selcami.

42. JANŠA JOŽE

Rojen 6. 12. 1930 v Podhomu. Kot enajstletni deček je šel za pastirja. Na Pokljuki je prišel v stik s partizani in jim začel pomagati. Dne 25. avgusta 1944 je med napadom Nemcev na partizane prišel v policijske roke tudi Jože ki so ga začeli zasliševati. Nič ni hotel priznati in povedati o partizanih, zato so ga pretepli, pozneje pa ustrelili.

43. JEKLAR TEREZIJA

Rojena 20. junija 1913 v Malih Laščah na Dolenjskem, kot hči železničarja, nazadnje je živela v Sp. Gorjah. Potem se je pridružila NOG in 8. januarja 1944 je šla v partizane. Vključila se je v minerski vod, nazadnje pa je bila na gorenjskem vojnem področju. Postala je politkomisarka in hrabra borka. Nemci so jo ujeli in ustrelili med zadnjo ofenzivo 24. marca 1945 na Poreznu.

44. KOBAL ALOJZ-RADOVAN

Rojen 7. januarja 1915 v Zg. Gorjah v kmečki družini. Bil je med tistimi katoliško usmerjenimi kmeti, ki so prvi začeli podpirati partizane. Po decembrski vstaji 1941 je bil aretiran in pozneje izpuščen. Spet je sodeloval s partizani in junija 1944 je tudi sam postal partizan. Delal je v gospodarski komisiji, potem pa je bil bolničar na Primorskem. Padel je med ofenzivo 27. aprila 1945 pri Cerknem.

45. KOBAL ANTON

Rojen 30. maja 1907 v Mevkšu v številni delavski družini. Izučil se je čevljarске obrti, potem pa je delal v jeseniški železarni. Kmalu je navezal stike s partizani in sodeloval je tudi v decembrski vstaji, nakar je bil aretiran. Izpustili so ga in spet aretirali ter spet izpustili. Vmes je sodeloval z NOG in maja 1944 se je vključil v NOV. Padel je 23. julija 1944 na Veliki Loki. Poleg njega sta padla še dva njegova brata.

46. KOBAL CIRIL

Rojen 5. julija 1912 v Mevkšu v številni delavski družini kot najmlajši. Postal je krojač, lotil pa se je tudi drugega dela. Bil je napredno usmerjen. Po okupaciji je sodeloval v decembrski vstaji, nakar je bil dvakrat zaprt in izpuščen. Maja 1944 je odšel v partizane. Pri neki eksploziji v Podnartu je že po osvoboditvi 18. maja izgubil življenje.

47. KOBAL FRANC

Rojen 20. sept. 1901 v Gorjah kot sin kajzarja. Delal je v jeseniški železarni. Maja 1944 je bil mobiliziran v NOV. Nekega aprilskega dne leta 1945 pa je šel s tovarišem po vodo in padla sta v zasedo. Franca so Nemci pri tem ubili.

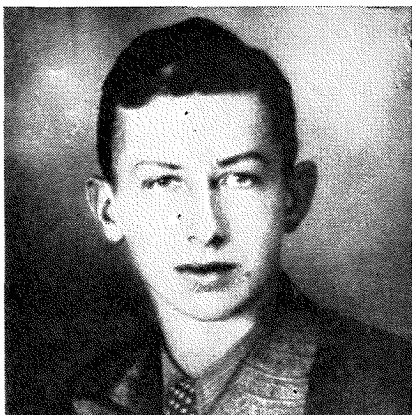
48. KOBAL JOŽE

Rojen 8. septembra 1909 v Spodnjih Gorjah v delavski družini. Delal je v tovarni pohištva v Vintgarju, potem pa v jeseniški železarni. Kmalu je začel sodelovati z OF, leta 1944 pa se je pridružil minerskemu vodu »Triglav«. Potem je bil kurir v rajonskem komiteju in postal je žrtev izdajstva. Ujet je bil doma, potem pa mučen in na stezi v Sp. Gorjah 29. avgusta 1944 ustreljen.

49. KOBAL JOŽE-BOSTJAN

Rojen 16. februarja 1920 v Zg. Gorjah v kmečki družini. Izbral si je trgovski poklic. Z NOG je kot pripadnik naprednega katoliškega krila začel sodelovati že leta 1941. Po decembrski vstaji 1941 je bil aretiran in pozneje izpuščen. Po ponovnem sodelovanju z NOG je 7. februarja 1943 odšel v partizane. Postal je dober borec, mitraljezec, jeseni 1943 pa je s tovariši odšel na Koroško, kjer je postal sekretar severnega sektorja. Po osvoboditvi je 24. maja 1945 umrl kot žrtev nesrečnega naključja.

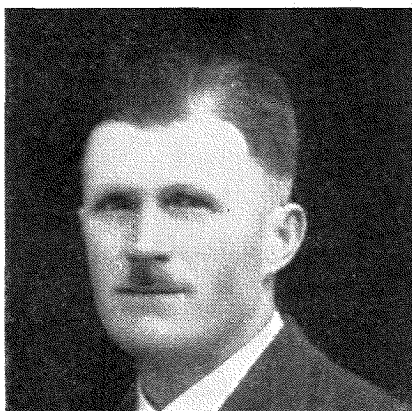
50. KOCJANČIČ JAKOB

Rojen 28. aprila 1883 v Zg. Gorjah v kmečki družini in tudi sam je postal kmetovalec. Vedno je spremljal razvoj v svetu in doma. Kot Sokol in gasilec je bil napredno usmerjen in zelo se je zanimal za gospodarstvo. Takoj po okupaciji so ga Nemci začeli preganjati, ga jeseni 1941 aretirali, marca 1942 pa zaradi sinov — partizanov, z družino preselili v Nemčijo. Dne 30. junija 1944 je v Wolfachu blizu francoske meje podlegel bolezni.

51. KOCJANČIČ JERNEJ

Rojen 2. avgusta 1901. leta v Podhomu. Delal je doma na kmetiji. Za politiko se nikoli ni zanimal, pozneje pa je simpatiziral z NOG. V NOV se je vključil 25. februarja 1945, pa del pa je že čez dober mesec, 1. aprila pri Mrzli Rupi na Primorskem.

52. KOCJANČIČ MARIJA

Rojena 15. avgusta 1927 v Grabčah. Njen oče se je vrnil iz Amerike, zato je še bolj cenil domovino in v tem duhu je vzgajal otroke. S partizani je kljub mladosti s svojci vred navezala stike že leta 1941. Februarja 1943 je bila z domačimi aretirana in v Begunjah so jo mučili. Potem je morala na Bavarskem delati pri nekem gestapovcu, kjer je hudo trpela. Dne 17. septembra so jo našli mrtvo ob nekem potoku.

53. KOGOJ IVAN

Rojen 3. dec. 1918 v Sp. Gorjah v delavski družini. Delal je v jeseniški železarni. Kmalu po okupaciji je začel sodelovati z NOG in udeležil se je tudi decembrske vstaje. Potem so ga aretirali in že leta 1942 je v taborišču Dachau umrl.

54. KOGOJ LOVRO-DAVID

Rojen 31. januarja 1918 v Sp. Gorjah v družini malega obrtnika. Izučil se je pleskarske obrti. Sodeloval je v napredni »Vzajemnosti« in se takoj po okupaciji pridružil NOG. Po decembrski vstaji 1941 je bil kmalu ujet. Maja 1942 so ga Nemci izpustili, da bi delal zanje, pa se je spet pridružil partizanom ter bil zanesljiv borec. Dne 19. marca 1943 je ranjen padel v roke gestapovcem, ki so ga hudo mučili. Dne 26. junija 1943 je padel v Soteski kot talec.

55. KOLENC JANEZ

Rojen 22. avgusta 1929 na Poljšici v številni revni družini. Že s štirinajstimi leti je šel za kruhom. Vsa družina je sodelovala v osvobodilnem gibanju. Šele 15 let star se je Janez spomladi 1944 vključil v NOV, kjer je postal dober borec. Novembra 1944 je bil na Primorskem ranjen in prepeľjan v bolnišnico »Franjo«, umrl pa je 17. maja 1945 v goriški bolnišnici, star še ne 16 let.

56. KOMAR ANDREJ

Rojen 1. februarja 1906 v Sp. Gorjah v družini malega obrtnika. Zgodaj je moral za kruhom in končno je dobil delo v jeseniški železarni. Že pred vojno je bil v naprednih delavskih vrstah. Kot tak je bil med organizatorji oborožene vstaje, 1. avgusta 1941 pa je postal partizan. Padel je nekaj dni po ustanovitvi Cankarjevega bataljona na Jelovici že 8. avgusta 1941. Z Alojzom Žvanom je bil prvi padli gorjanski partizan.

57. KRNIČAR FRANČISKA

Rojena 17. avgusta 1911 v številni družini. Kmalu je iskala kruha drugje. Kot zavedna Slovenka je takoj začela sodelovati s partizani ter jih je pozimi 1941/42 tudi skrivala. Dne 25. julija je bila aretirana, mučena v Begunjah in odpeljana v zloglasni Auschwitz. Delala je v skladišču, ki se je vnelo. Zaporniki niso smeli nikamor in tako so zgoreli s skladiščem vred, med njimi tudi Francka.

58. KRNIČAR JURIJ

Rojen 21. aprila 1913 v Zg. Gorjah v številni delavski družini. Njegovo življenje je bilo trdo in postal je zidar. Večkrat je bil brezposeln. Jurij je bil prvoborec in v najhujših časih partizanstva je sodeloval v številnih spopadih. Dne 5. julija 1942 je bil na Križih v zasedi ujet, nato v Begunjah mučen in 11. julija 1942 med talci v Goričah pri Golniku ustreljen.

59. LAH JAKOB

Rojen 24. julija 1921 v Sp. Gorjah v kmečki družini. Zaradi sodelovanja s partizani je bil tako kot brat Stanko leta 1942 aretiran, potem pa izpuščen. Leta 1943 se je pridružil partizanom in se boril v Prešernovi brigadi. Aprila 1944 je odšel na Koroško. Med čakanjem na zvezo prek Drave so ga Nemci 8. maja 1944 izsledili in kočo, kamor se je zatekel, z njim vred sežgali.

60. LAH STANKO

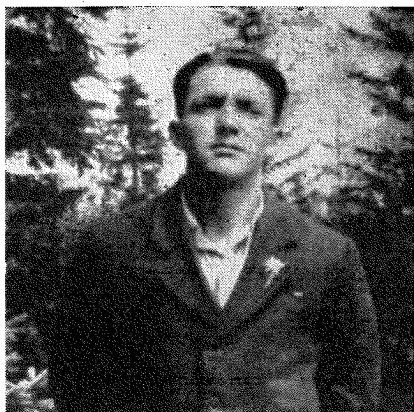
Rojen 11. novembra 1914 v Sp. Gorjah v kmečki družini in tudi sam se je posvetil kmetovanju. Po okupaciji je bil simpatizer NOB. Decembra 1941 je bil aretiran in iz Begunj odpeljan v nemško taborišče, potem pa odrejen na delo h kmetom, mobiliziran v nemško vojsko in zaradi bolezni odpuščen. Pridružil se je partizanom na Pokljuki, potem pa je bil v Gradnikovi brigadi in v zadnji ofenzivi ranjen. Izkrvavel je med prenosom v bolnišnico »Franjo«.

61. LARISI ANDREJ

Rojen 24. okt. 1924 v Mevkšu v revni delavski družini. Njegovi starši so bili bolni in kmalu so umrli. Poslej je preživel še tršo mladost. Leta 1942 je bil mobiliziran v »Arbeitsdienst« in poslan v nemško vojsko, 1944 pa je z dopusta odšel v NOV, kjer je postal znan mitraljezec. Padel je neznano kdaj nekje na Primorskem.

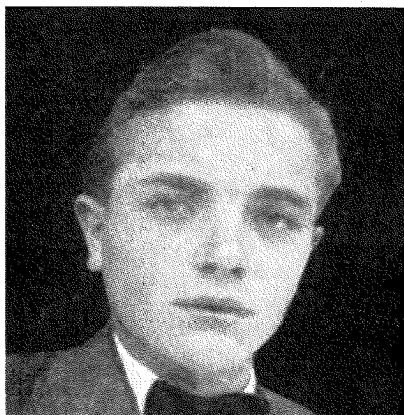
62. LARISI JANEZ

Rojen 28. junija 1920 v Gorjah kot sin revnih staršev, ki so mu kmalu umrli. Z dvema bratoma je ostal sam prepuščen tujim ljudem. Izučil se je soboslikarske obrti, nadarjen pa je bil za umetniško slikanje. Zaradi sovražnega odnosa do okupatorja je bil aretiran že leta 1941 in skušal je pobegniti. Ustreljen je bil 4. dec. 1941 kot talec v Dragi.

63. MANDELJC MATEVŽ-MIHA

Rojen 27. aprila 1920 v Krnici v številni delavski družini. Že pred odhodom v partizane je sodeloval z NOG in skupaj z bratom Lovrom se je februarja 1943 vključil v Poključki bataljon. Postal je mitraljezec in padel je ob cesti Ravne—Mežaklja 19. marca 1943.

64. MAROLT JERNEJ

Rojen 1875 v Srednji Radovni. Delal je doma na kmetiji. Tudi on je zgorel 20. sept. 1944 star 69 let.

Ni slike

65. MAROLT SIMON

Rojen 1877 v Srednji Radovni. Skupaj z bratom je delal na kmetiji. Partizane je podpiral s hrano in bil z drugimi domačimi 20. sept. 1944 sežgan v Radovni.

Ni slike

66. MOHORIČ IVANKA-OLGA

Rojena leta 1895 v Kamni gorici v številni in revni delavski družini. Zgodaj se je zaposlila v kroparski kovačiji. Pridružila se je revolucionarnemu gibanju in leta 1935 postala članica KP. Leta 1938 sta se z možem preselila na Poljšico, kjer je nadaljevala ilegalno politično delo. Bila je med organizatorji oboroženega boja. Aretirana je bila 25. julija 1942 in v Begunjah hudo mučena. Gestapo je pa ni zlomil. Končala je že 1. 1942 v taborišču Auschwitzu v krematoriju.

67. MULEJ VALENTIN

Rojen 1. januarja 1899 v Krnici. Bil je kmetijski delavec. Ko se je 2. febr. 1945 vključil v NOV, je prišel v Jeseniško-bohinjski odred, nato pa je bil v transportni četi. Dne 24. marca 1945 je njegov transport zajela ofenziva in tistega dne je na Prtovču s tovariši padel.

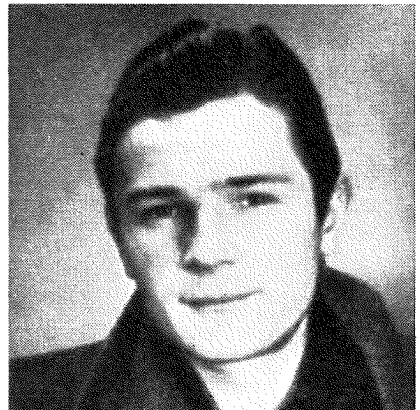
68. PAZLAR CIRIL

Rojen 15. aprila 1924 v Sp. Gorjah v delavski družini. Postal je zidar in bil je napreden fant, kakor njegov oče. V NOV se je vključil januarja 1944 in bil je pogumen borec. Pri Svečah na Koroškem je bil ranjen in ujet. Nemci so ga odpeljali v Celovec in ga tam ustrelili.

69. PETEK STANKO

Rojen 28. sept. 1922 v revni družini in postal je še sirota. V težavnih razmerah se je izučil krojaške obrti. Delal je na Jesenicah in bil v začetku 1943 mobiliziran v nemško vojsko. Avgusta istega leta je z dopusta zbežal k partizanom. Dne 28. maja 1944 se je smrtno ponesrečil.

70. PETERMAN ALOJZ

Rojen 1924 v Podhomu. Izučil se je krojaške obrti. Leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je dezertiral in 13. junija 1944 odšel v partizane. Potem je bil v Jeseniško-bohinjskem odredu, padel pa je v Poljanski dolini 24. septembra 1944.

71. PERNELJ AGATA

Rojena 1889 v Davči nad Škofjo Loko. Z možem je živela v Radovni, kjer je 20. sept. 1944 zgorela.

Ni slike

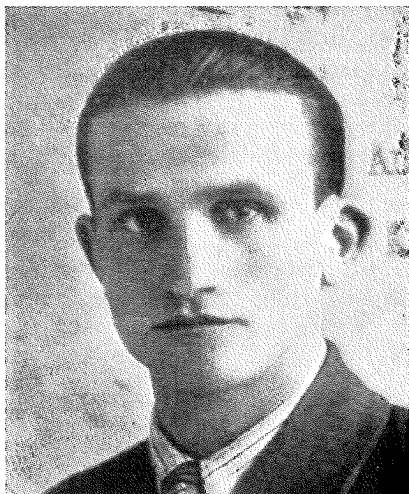
72. POGAČAR JAKOB

Rojen 25. avgusta 1919 v Krnici v številni delavski družini. Zgodaj je moral za kruhom in nazadnje se je zaposlil v železarni. Kmalu je prišel v stik s partizani, septembra 1943 je bil aretiran. Po hudem trpljenju je 16. junija 1944 umrl v zloglasnem Mauthausnu. Poleg njega so za svobodo izgubili življenje še trije bratje.

73. POGAČAR JANEZ

Rojen 13. maja 1913 v Krnici kot sin malega kmeta. Kmalu je izgubil starše in po končani šoli je služil za hlapca, potem pa je dobil delo v železarni. Po okupaciji je bil simpatizer OF, v partizane pa je prišel 3. marca 1945 in bil je dodeljen Prešernovi brigadi. Padel je v zadnji ofenzivi nekje na Primorskem.

74. POGAČAR JOŽE

Rojen 15. aprila 1909 v Spodnji Radovni v delavski družini s štirinajstimi otroki. Končno je dobil delo v jeseniški železarni in postal je električar. Že jeseni 1941 se je povezal s partizani, sprejemal in nosil je poročila ter opravljal obveščevalsko službo. Dne 17. dec. 1944 se je vključil v JBO, padel pa je 31. dec. 1944 blizu Koprivnika.

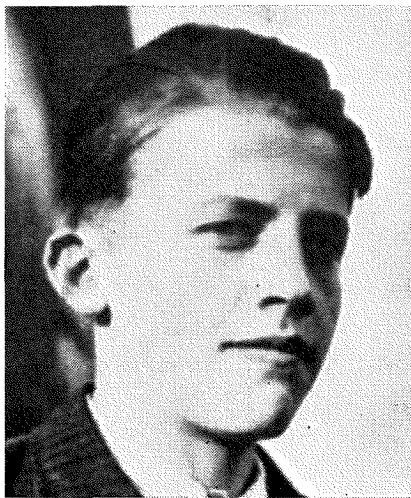
75. POGAČAR JOŽE

Rojen 20. marca 1915 v Krnici v številni delavski družini. Sčasoma se je zaposlil v jeseniški železarni, kmalu po okupaciji pa je začel sodelovati s partizani. V NOV se je vključil oktobra 1943 in postal je dober borec. Padel je kot četrti iz družine Pogačarjevih v Tržiču 27. februarja 1945.

76. POGAČAR MAKS

Rojen 11. oktobra 1925 v Krnici v številni delavski družini. Zato je bila njegova mladost trda. Leta 1942 je bil mobiliziran v nemško vojsko, 1943 pa, ko je prišel na dopust, se je pridružil partizanom. Bil je v minerskem vodu in v Prešernovi brigadi. Padel je pri Bohinjski Beli 29. sept. 1944.

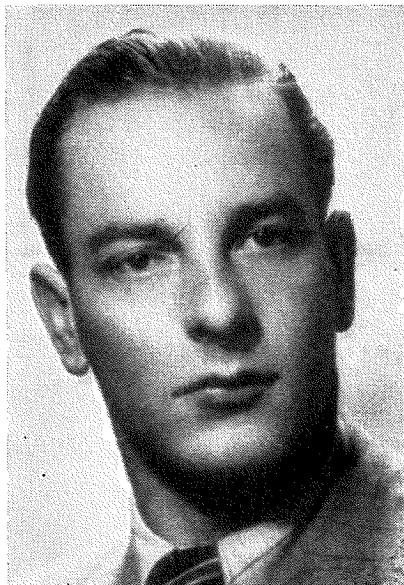
77. POGAČAR MATEVŽ

Rojen 22. septembra 1926 v Krnici v številni delavski družini, v kateri so poleg njega izgubili življenje še trije bratje. Leta 1944 so ga Nemci mobilizirali, a so ga zaradi šibkosti zavrnili. Pridružil se je NOV, kjer sta bila že dva njegova brata. Bil je na Koroškem, v Prešernovi brigadi in v JBO. Padel je 29. januarja 1945 v Bohinju.

78. POGAČNIK ALOJZ

Rojen 16. junija 1917 v Sp. Gorjah v delavski družini. Kot sin številne družine je zgodaj šel za delom in se izučil pleskarske obrti. Bil je napredno usmerjen in pristaš NOG. Partizanom se je pridružil julija 1943. Bil je hraber ter priljubljen borec. Padel je v Baški grapi avgusta 1944.

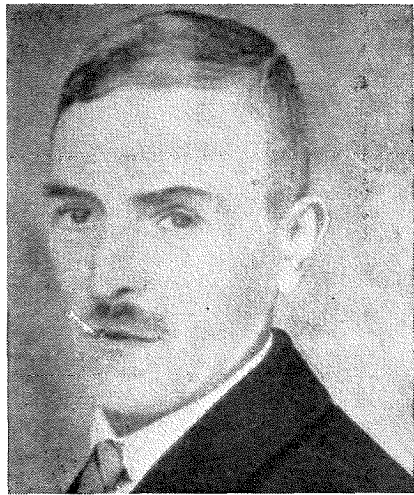
79. POGAČNIK JANEZ

Rojen 19. avgusta 1910 v Sp. Gorjah. Zaposlen je bil v jeseniški železarni in vseskozi je bil naprednega prepričanja. V NOV se je vključil 12. aprila 1944, julija istega leta pa je padel v boju na Jelovici.

80. POKLUKAR JAKOB

Rojen 1887 na Poljšici kot sin malega kmeta. Življenje njegove družine ni bilo lahko. V težnji po boljšem življenju se je takoj pridružil OF. Še pred začetkom oborožene uporabe se je sestajal z organizatorji vstaje in potem je NOG podpiral do julija 1942, ko je bil zaradi posinovljenca, ki je bil v partizanih, z družino vred izseljen v Nemčijo. Tam je leta 1944 umrl.

81. POLAK VINKO

Rojen 18. julija 1915 na Višelnici v delavski družini. Izučil se je čevljarstva obrti, pozneje pa je dobil delo v železarni. V NOV je bil mobiliziran 24. aprila 1944. Bil je v enotah IX. korpusa. Padel je v Gorenji vasi 19. decembra 1944.

82. POLC TOMAŽ

Rojen 30. novembra 1895 v Kmnici. Trdo se je prebijal skozi življenje in se zaposlil v jeseniški železarni. Bil je invalid in z NOG ni imel zvez. Ko je bil 13. sept. 1944 kaznovan izdajalec Tonejc, so Nemci v bližini postavili zasedo. Z Lovrom Rozmanom sta se zvečer vračala z dela, ko so oba nepričakovano pokosili nemški rafali.

83. POLDA FRANC-SERGEJ

Rojen v Krnici 28. marca 1914 v družini malega kmeta. Delal je v jeseniški železarni. Sodeloval je v prosvetno-katoliškem društvu. Spricho mirnega in poštenega značaja je bil priljubljen. Kmalu po okupaciji je začel sodelovati s partizani in se jim junija 1942 pridružil tudi sam. Na Pokljuki in na Mežaklji je bil četni in bataljonski intendant. Padel pa je v Prešernovi brigadi v Kladjah 3. avgusta 1943.

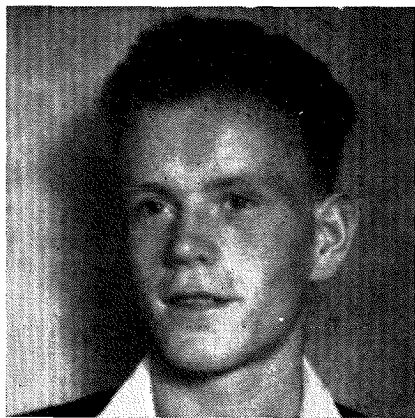
84. POR JAKOB

Rojen 26. julija 1921 v številni kajžarski družini v Podhomu. Njegova mladost ni bila lahka. Med okupacijo je začel sodelovati z NOG in pozneje je tudi sam postal partizan. Padel je 27. marca 1945 v Zgornji Četini v Poljanski dolini.

85. POR PETER

Rojen 24. junija 1926 v revni družini v Podhomu in je skoraj še otrok moral za zaslužkom. Med okupacijo je začel sodelovati s partizani in se jim je pozneje, kot več bratov, kljub mladosti pridružil. Padel je 6. decembra 1944 v Stari fužini.

86. POTOČNIK ALOJZ

Rojen 21. januarja 1927 v Žirovnici, od koder se je z družino preselil na Pernike. Postal je pastir in kmalu je prišel v stik s partizani. Še nedorasel je opravil vrsto nalog. Nemci so zvedeli za njegovo sodelovanje. Zato se je decembra 1943 umaknil k partizanom. Bil je v minerski četi, v Karavankah in v Gradnikovi brigadi, kjer je padel jeseni 1944 neznano kje, star komaj 17 let.

87. PREŠEREN ANDREJ

Rojen 7. dec. 1894 v Podhomu v revni delavski družini. Izučil se je kovaške obrti, potem je dobil delo v jeseniški železarni. Tam se je kmalu pridružil socialistom in sčasoma je postal član KP in eden izmed uglednih delavskih voditeljev. Udeležil se je tudi prve svetovne vojne, takoj po njej pa je delal v prvih vrstah naprednega gibanja. Bil je soustanovitelj delavsko-prosvetnega društva »Svoboda« in »Vzajemnost«, zbiral in urejal je bogato knjižnico, ukvarjal se je s fotografiranjem in bil navdušen planinec. Oblasti v stari Jugoslaviji so ga preganjale, da je bil tudi brezposeln in večkrat zaprt. Takoj po okupaciji se je pridružil organizatorjem upora in v juniju 1941 je postal prvi gorjanski partizan. Po prvih akcijah in spopadih je padel že 19. sept. 1941 na Pokljuki v Meji dolini.

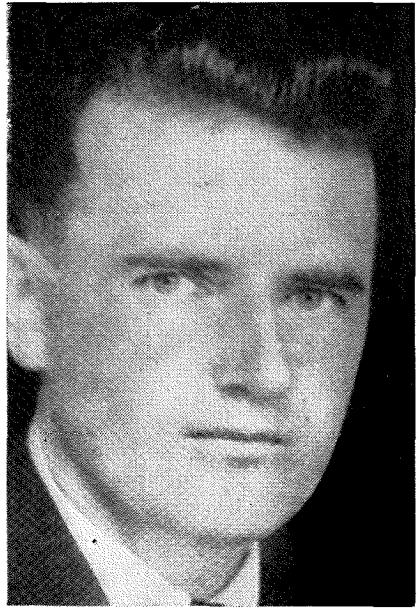
88. PRETNAR JANKO

Rojen 1924 v Sp. Gorjah. Izučil se je elektriške obrti, potem je dobil delo v jeseniški železarni. V nemški vojski je moral služiti od januarja 1943, nakar je pobegnil in se 5. decembra istega leta pridružil NOV. Postal je borec Prešernove brigade, padel pa je na Mohorju nad Selško dolino 28. decembra 1943.

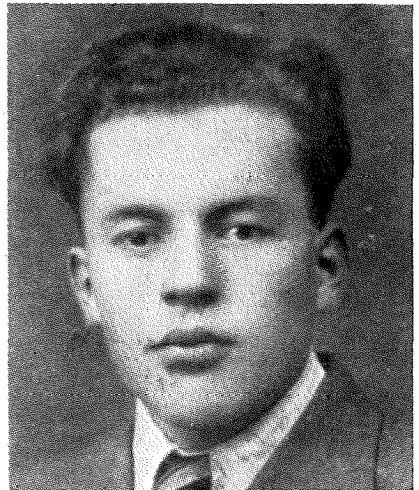
89. PRETNAR RUDOLF

Rojen 17. aprila 1907 v Sp. Gorjah. Izučil se je krojaške obrti. Pozneje se je zaposlil v jeseniški železarni. Čeprav se v predvojni Jugoslaviji ni zanimal za politiko, se je kmalu pridružil OF. V NOV se je vključil 8. feb. 1944, padel pa je 2. avgusta istega leta blizu Podnarta v transportni četi Gorenjskega odreda.

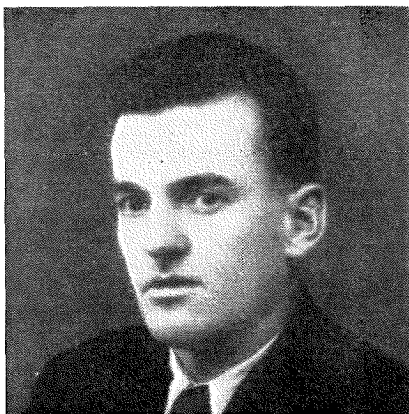
90. PRISTOV AVGUST

Rojen 28. avgusta 1920 v Mevkšu v številni delavski družini. Že zgodaj je delal med gradbenimi delavci. Od brata Petra se je navzel naprednih nazorov, decembra 1941 pa se je udeležil vstaje in ostal med partizani. V spopadu januarja 1942 v Brjanci je bil hudo ranjen in potem na Bohinjski Beli ujet. Po dvodnevnem mučenju so ga Nemci v začetku januarja 1942 ustrelili.

91. PRISTOV PETER-DRAGO

Rojen 1. avgusta 1905 v Mevkšu v številni delavski družini. Kmalu je moral za delom, ki ga je dobil v jeseniški železarni. Tam se je pridružil delavskemu gibanju in bil leta 1936 sprejet v KP. Po kapitulaciji je sodeloval v pripravah na oborožen upor ter se decembra 1941 pridružil partizanom. Udeležil se je številnih bojov. Padel je 20. aprila 1943 v akciji proti Blejski Dobravi.

92. PRISTOV STANISLAV

Rojen 3. maja 1909 v Mevkšu v številni delavski družini. Že zgodaj je šel za kruhom in nazadnje je dobil delo v jeseniški železarni. Kmalu je navezal stike s partizani in se udeležil decembrske vstaje 1941. Januarja 1942 je bil aretiran in po šestmesečnem mučenju v Begunjah je junija 1942 v Kokri padel kot talec. Izgubil je še dva brata.

93. REJEC ANTON

Rojen 2. januarja 1876 v Volarjih pri Tolminu. V Gorje je prišel kot gozdni delavec. Stanoval je za Mostom v Krnici. Ko so 26. julija 1942 Nemci preiskovali vasi in selili ljudi, so našli pri sosedu razstrelivo, ki je bilo njegova last. Ko so ugotovili, da je njegovo, so ga tam takoj ustrelili.

Ni slike

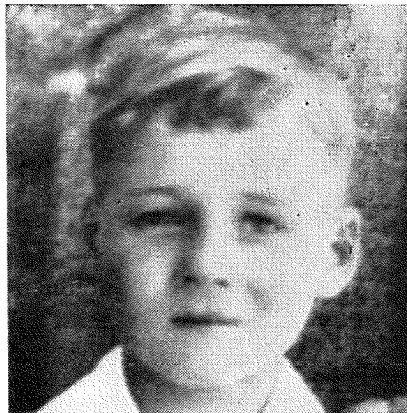
94. REKAR ALOJZ

Rojen 22. okt. 1927 v Radovni, oče Alojz, mati Meta, rojena Rekar, padel 9. aprila 1944 v Colu nad Vipavo.

Ni slike

95. REKAR ANTON

Rojen 16. aprila 1926 v Radovni, gozdni delavec, oče Anton, mati Terezija, rojena Mandeljc. Razglašen za mrtvega 9. maja 1945, kraj smrti neznan.

96. REKAR FRANČIŠKA

Rojena 27. februarja 1934 v Radovni, oče Anton, mati Terezija, rojena Mandeljc — sežgana 20. sept. 1944 v Radovni.

Ni slike

97. REKAR HELENA

Rojena 22. avg. 1922 — delavka, oče Anton, mati Terezija, rojena Mandeljc — sežgana 20. sept. 1944 v Radovni.

98. REKAR JOŽEFA

Rojena 27. jan. 1870 — užitkari-
ca, sežgana 20. sept. v Radovni.

Ni slike

99. REKAR PRIMOŽ

Rojen 4. jan. 1944, oče Anton,
mati Terezija, rojena Mandeljc —
sežgan 20. sept. 1944 v Radovni.

Ni slike

100. REKAR TEREZIJA

Rojena 25. okt. 1906 — gospo-
dinja, sežgana 20. sept. 1944 v Ra-
dovni.

101. REKAR VIKTOR

Rojen 3. aprila 1941 v Radovni,
oče Anton, mati Terezija, rojena
Mandeljc, sežgan 20. sept. 1944 v
Radovni.

Ni slike

102. REKAR VINCENC

Rojen 12. jul. 1939 — otrok, oče Anton, mati Terezija, rojena Mandeljc — sežgan 20. sept. 1944 v Radovni.

Ni slike

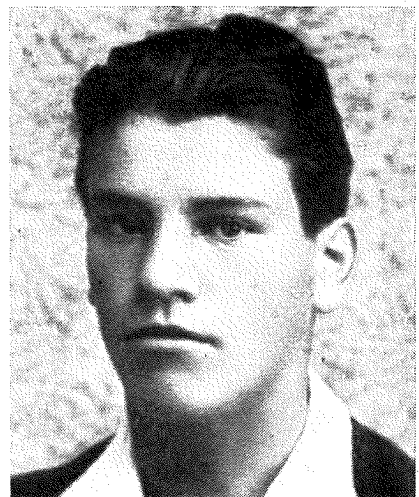
103. REPE ADOLF-TILEN

Rojen 17. junija 1911 v Sp. Gorjah v delavski družini. Izučil se je zidarske obrti kakor njegov brat Jože. Že pred vojno je sodeloval pri »Vzajemnosti« in v naprednih društvih. Takoj po okupaciji se je pridružil uporu in 20. julija 1941 je postal partizan. Sodeloval je v številnih bojih in kot komunist širil osvobodilno gibanje. Padel je pri Koroški Beli 24. julija 1943.

104. REPE ALOJZ

Rojen 1. januarja 1925 v Sp. Radovni v delavski družini. Postal je ključavničar. Leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko, med dopustom pa je pobegnil k partizanom na Pokljuko. Bil je še v Prešernovi brigadi, kjer je bil ranjen, potem pa v JBO. Padel je 6. dec. 1944 pri Hudičevem mostu v Stari Fužini.

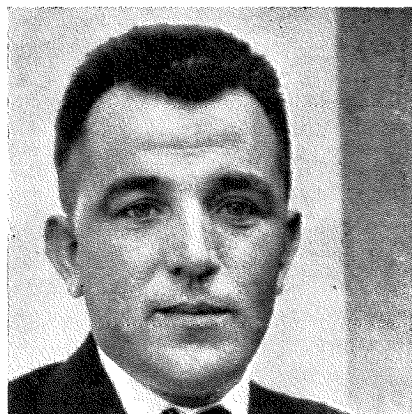
105. REPE JANEZ

Rojen 3. julija 1871 v Sp. Gorjah v delavski družini, sam pa je postal mizar in potem je bil zaposlen pri KID. Vzgojil je številno družino in sin Vinko je bil med gorjanskimi prvoborci. Zaradi tega so ga, čeprav je bil star, z družino vred julija 1942 izselili v Nemčijo, kjer je 1. junija 1943 umrl.

106. REPE JAKOB

Rojen 24. julija 1908 v Sp. Gorjah. Zaposlen je bil v jeseniški železarni. Pred vojno se za politiko ni zanimal, med okupacijo pa je že leta 1941 začel podpirati partizane. V NOV se je vključil januarja 1944. Bil je kurir in bolničar v Vojkovi brigadi, padel pa je v zadnji ofenzivi pri Čepovanu 16. marca 1945.

107. REPE JOŽE

Rojen 19. marca 1910 v Sp. Gorjah v delavski družini. Postal je zidarski mojster. Kot naprednjak in komunist je že pred vojno sodeloval pri Delavski enotnosti. Kmalu po prihodu so ga okupatorji aretirali. Ko je v Gorjah padel prvi okupatorjev sodelavec Florjan Ulčar, so ga Nemci 28. avgusta 1941 med petimi talci ustrelili.

108. REPE KAROL

Rojen 1. novembra 1897 na Bledu, pozneje pa je živel v Sp. Gorjah. Bil je vrtnar in že v stari Jugoslaviji se je pridružil delavskemu gibanju. Kmalu po okupaciji je bil aretiran in ko je bil v Gorjah kaznovan izdajalec Florjan Ulčar, je 28. avg., tako kot Jože Repe, padel med petimi talci.

109. REPE SIMON

Rojen 27. 10. 1890 v Podhomu. Delal je v jeseniški železarni, za politiko se ni zanimal, vendar je bil simpatizer NOB, padel pa je 27. novembra 1942, ko se je vračal z dela. Po naključju je zašel v nemško zasedo.

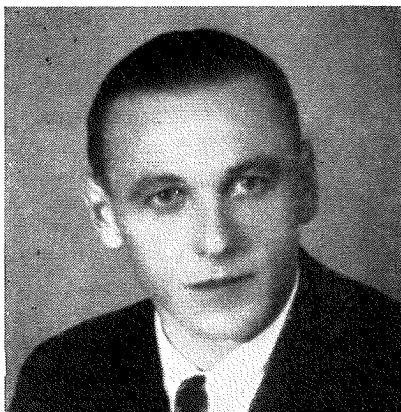
110. RIHTARŠIČ VALENTIN

Rojen 1. februarja 1896 na Trati pri Gorenji vasi. Da bi dobil delo, se je leta 1918 preselil v Krnico in se zaposlil pri gozdni upravi. Drvaril je po Pokljuki in Radovni in takoj je začel sodelovati s partizani. Kot obveščevalec in graditelj je bil izdan in 21. sept. 1944 aretiran, mučen in ustreljen, ne da bi karkoli priznal.

111. ROBIČ JANEZ

Rojen 9. marca 1909 na Poljšici v številni delavski družini. Postal je zidar in bil nazadnje zaposlen v jeseniški železarni. Kmalu po okupaciji je začel podpirati NOG ter postal član KP in vaški odbornik OF, v partizane pa je odšel jeseni 1943. Padel je kot kurir 27. avgusta 1944 kot žrtev izdaje.

112. ROBIČ VINKO

Rojen 7. julija 1914 v Krnici v delavski družini. Tudi sam je bil delavec, nazadnje zaposlen v jeseniški železarni. Z OF je začel sodelovati spomladi 1943. V NOV pa se je vključil 1944 na Pokljuki, kjer je bil tudi ranjen. Smrt ga je doletela v Prešernovi brigadi na Martinj vrhu dne 13. febr. 1945.

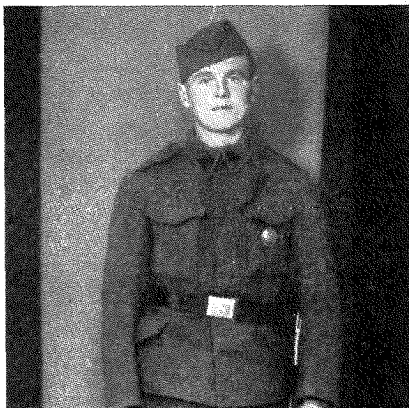
113. ROZMAN LOVRO

Rojen 17. avg. 1891 v Radovljici kot delavski otrok. Delal je tudi pri Mlinarju v Krnici. Pod Nemci je moral na delo na Jesenice. Dne 14. sept. 1944, ko se je s Polcem vračal z dela, je iz zasede, ki je bila za kapelico pri Novakovem Jožu, padel kot žrtev naključja.

114. SEIDLER ERNEST-IZTOK

Rojen 16. nov. 1913 na Poljšici v revni delavski družini. Očeta in mater je kmalu izgubil, nakar je živel pri teti. Izučil se je za zidarja, leta 1939 pa se je preselil v Ljubljano. Iz Ljubljane je septembra 1941 odšel v partizane in potem je prišel na Gorenjsko. Udeležil se je tudi bitke v Dražgošah. Potem je prišel na Pokljuko in postal komandir čete ter komandant bataljona. Bil je dober borec, tovariš in komandant, poleg Andreja Žvana najuglednejši partizanski poveljnik iz teh krajev. Po ustanovitvi Prešernove brigade je na Žirovskem vrhu 2. avgusta 1943 padel.

115. SELJAK JOŽEF

Rojen 1890 v Slovenskem Primorju. Živel je v Srednji Radovni. Preživeljal se je z delom v gozdovih. Med okupacijo je začel sodelovati s partizani, 20. sept. 1944 pa je bil tudi on med žrtvami požgane Radovne.

Ni slike

116. SELJAK MARIJA

Rojena 28. junija 1928, kot hči gozdnega delavca. Bila je agilna mladinka v Radovni, kjer je tako, kot njen oče, 20. sept. 1944, postala žrtev fašističnega divjanja, ki je doletelo Srednjo Radovno.

117. SITAR PETER

Rojen 9. sept. 1923 na Jesenicah kot sin trgovca. Obiskoval je gimnazijo, leta 1938 pa se je družina preselila v Gorje. Kmalu po okupaciji, 2. julija 1941, so družino preselili v Srbijo. Peter je moral delati v borskem rudniku. Navezal je stike s partizani, pa so ga mobilizirali četniki. Pobegnil je v NOV in bil je tudi ranjen. Padel je pri Brčkem v zadnjih bojih.

118. SKUMAVC JANEZ

Rojen 20. avg. 1913 v Krnici v številni kajžarski družini. Zaposlil se je v jeseniški železarni. Z NOG je začel sodelovati v začetku leta 1942, januarja 1943 pa je odšel v partizane. Na Jelovici je bil ranjen in ujet. Odpeljali so ga v Begunje, od koder se je rešil po naključju. Potem je bil med jurišniki 31. divizije. Padel je med zadnjo ofenzivo v vasi Gorjansko na Primorskem.

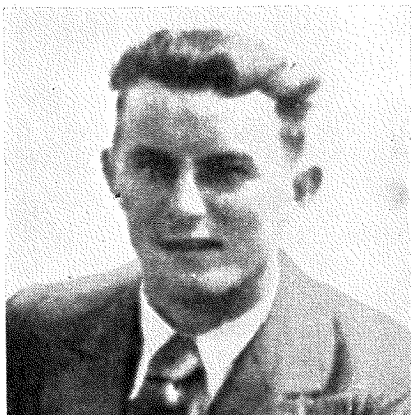
119. SLAMNIK JANEZ

Rojen 29. aprila 1889 v delavski družini v Sp. Gorjah. Pred vojno se za politiko ni zanimal, pač pa je kmalu po okupaciji začel sodelovati s partizani. Pri tem je bil izdan in Nemci so ga v Sp. Gorjah na žandarmeriji pretepli tako, da je 19. oktobra 1942 ranam podlegel.

Ni slike

120. SLIVNIK IVAN-MIHA

Rojen 6. oktobra 1921 v Sp. Gorjah v kmečki družini. Doma je kmetoval. Bil je miren fant in vzgojen v krščanskem duhu. Povezal se je s partizani in se jim pridružil februarja 1943. S tovariši je jeseni 1943 odšel na Koroško. Padel je pri Rožu 27. junija 1944.

121. SLIVNIK JAKOB

Rojen 12. sept. 1903 v Zg. Gorjah kot kmečki sin. Njegovo življenje je bilo do okupacije mirno. Julija 1941 pa je bil z izobraženci preseljen v Srbijo, kjer se je naselil v Valjevu. Po osvoboditvi Beograda 20. oktobra 1944 se je vključil v NOV. Po dvajsetih dneh je bil s tovariši že ujet. Po zverinskem mučenju so ga četniki ubili.

122. SMOLEJ JAKOB

Rojen 28. julija 1869. Bil je gozdni delavec. Živel je v Radovni in kljub visoki starosti po svojih močeh pomagal partizanom. Pritrgoval si je od ust, da je dajal mimoidočim tovarišem. Pri požigu Radovne 20. sept. 1944 so ga Nemci ubili.

Ni slike

123. SMOLEJ MARIJA

Rojena 28. nov. 1871 v Srednji Radovni, gospodinja. Med NOB je rada kakor njen mož Jakob pomagala partizanom. Zgorela je 20. sept. 1944.

Ni slike

124. SOKLIČ FRANC

Rojen 17. dec. 1903 na Jesenicah v delavski družini in živel je v Krnici. Delal je kot priložnostni delavec in bil zelo razborit fant. Ker so našli pri njem orožje, je bil aretiran, 28. avg. 1941 pa med petimi talci ustreljen v Sp. Gorjah potem, ko je bil kaznovan okupatorjev sodelavec Florjan Ulčar.

125. SOKLIČ FRANC

Rojen 8. junija 1905 v Sp. Gorjah. Postal je elektromonter. Že v stari Jugoslaviji je bil zaveden borec. V rudniku Novi Kostolac je sodeloval v stavki ter se tam takoj po okupaciji pridružil osvobodilnemu gibanju. Dne 6. maja 1944 je bil aretiran. Odpeljali so ga v Beograd, potem pa v Mauthausen, kjer je januarja 1945 izmučen umrl.

126. SOKLIČ LOVRENC

Rojen 15. avgusta 1905 na Zgor-
njih Lazah na srednji gorski kmetiji.
Kmalu je odšel za kruhom in postal
delavec. Dne 9. avgusta 1941 se je
vračal z dela in tedaj je padel, zadet
od nemške krogle.

127. SOKLIČ VINCENC

Rojen 13. marca 1903 na Zgor-
njih Lazah v kmečki družini. Kmalu
po prihodu okupatorja je začel so-
delovati s partizani. Nazadnje pa se
je februarja 1945 priključil borcem
tudi sam. Dodeljen je bil Gradnikovi
brigadi, v boju za Sinji vrh pa je
30. aprila 1945 padel.

128. STOJC VALENTIN

Rojen 6. feb. 1927 v številni de-
lavski družini na Poljšici. Njegovo
življenje je bilo trdo. Sel se je učiti
čevljarke obrti. Ob okupaciji je bil
star šele 14 let, vendar je kmalu za-
čel pomagati partizanom. Kljub mla-
dosti se je leta 1944 pridružil NOV
in bil v Prešernovi brigadi. Padel je
v zadnjih bojih 25. marca 1945 pri
Ledinah na Primorskem.

129. ŠETINA JANEZ

Rojen 3. maja leta 1896. Bil je kmet v Radovni. Sežgan je bil 20. sept. 1944 v Radovni, tako kot člani njegove družine.

130. ŠETINA JANKO

Rojen 25. marca 1926. Bil je delavec in sežgan v Radovni 20. sept. 1944.

131. ŠETINA JERA

Rojena 1. marca 1902. Bila je gospodinja. Sežgana je bila v Radovni 20. sept. 1944.

132. ŠETINA JOŽEFA

Rojena 21. maja 1925. Delala je kot hišna pomočnica. Sežgana je bila v Radovni 20. sept. 1944.

133. ŠIFRAR IVAN

Rojen 1916 na Poljšici. Izučil se je ključavničarske obrti, potem pa je delal v jeseniški tovarni. S partizani je začel sodelovati leta 1943, v NOV pa se je vključil 13. aprila 1944 ter prišel v brigado. Zajeli so ga belogardisti. Nemci so ga odpeljali v Mauthausen, kjer je 20. marca 1945 umrl.

134. ŠOLAR MIHAEL

Rojen 26. sept. 1905 v delavski družini v Grabčah. Postal je šofer, potem pa se je zaposlil v jeseniški železarni. Kmalu je začel sodelovati z NOG, 15. maja 1944 pa se je vključil v NOV. Bil je bolničar v Prešernovi brigadi in padel je s svojim komandantom, ko ga je hotel rešiti.

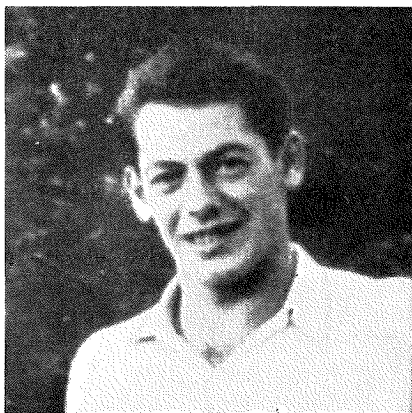
135. ŠTAJER RADO

Rojen 20. sept. 1930. Živel je v Sp. Gorjah, v Radovni pa je pastirjeval. Še otrok je začel pomagati partizanom in nosil je pošto. Tudi on je bil žrtev 20. sept. 1944, ko so Radovno požgali. Najprej so ga ustrelili, potem pa vrgli v ogenj.

136. TOMAZIN STANKO-IZIDOR

Rojen 21. januarja 1915 v Podbrdu. Z materjo-vdovo sta se trdo prebijala skozi življenje. Stanko se je šolal in bil je dober športnik. Nazadnje je bil prometnik na železnici. Po okupaciji je takoj začel sodelovati z OF, v NOV pa se je vključil 3. novembra 1943. Bil je dober obveščevalec na Pokljuki, pod Stolom ter na Koroškem. Padel je pod Stolom za Begunjami 23. oktobra 1944.

137. TORKAR FRANC

Rojen 21. sept. 1925 v delavski družini na Gorjušah, nakar je z družino prišel v Gorje. Šel se je učiti mizarstva. Nemci so ga 18. febr. 1943 mobilizirali za delo, potem pa še v vojsko. Na fronti se je pridružil poljskim in ruskim partizanom. V Jugoslavijo je prišel z Mešičevo brigado. Dne 17. februarja 1945 je podlegel rani, ki jo je dobil na sremski fronti.

138. TORKAR JOŽE

Rojen 24. aprila 1923 v delavski družini na Poljšici. Kot sin številne družine se je moral preživljati s priložnostnim delom. Nemci so ga mobilizirali. S fronte je pobegnil na sovjetsko stran in se v Tuli v SZ vključil v brigado, ki je potem prišla v Jugoslavijo. Padel je v ofenzivi na sremski fronti novembra 1944.

139. VERNIK TADEJ

Rojen 4. marca 1920 v Boštanju, nazadnje pa je z družino živel v Gorjah. Tedaj je postal študent — oče mu je umrl, ko je bil star 12 let. Po okupaciji pa ni hotel več študirati. Raje je delal na progi, pozneje pa kot prometnik. Ko je bil vpoklican v nemško vojsko, se je pridružil partizanom in postal borec Prešernove brigade. Padel je 18. dec. 1944 pri Sv. Florjanu na Gabrški gori.

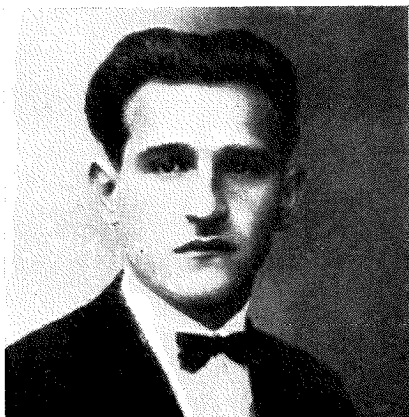
140. VONČINA JOŽE

Rojen 7. marca 1930 v zavedni delavski družini. Postal je pastir v Zg. Radovni. Oče je sodeloval z OF, dva brata pa sta bila v partizanih. Tudi Jože, čeprav otrok, je partizane, zlasti terence po bunkerjih, obveščal o novicah. Ob požigu Radovne 20. sept. 1944 je tudi on postal žrtev nemškega divjanja.

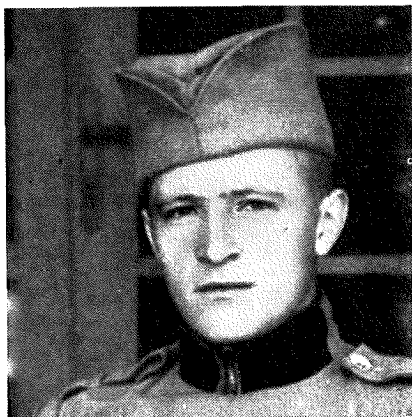
141. VODNJOV ANDREJ

Rojen 18. novembra 1904 v Sp. Gorjah v revni delavski družini. Ker je mati kmalu ovdovela, je bilo družini še težje. Se zelo mlad je moral za delom. Tako je prišel med napredne ljudi in bil je tudi član predvojnje »Svobode« v Sp. Gorjah. V NOV se je vključil marca 1944, in sicer v Gorenjski odred. Padel je blizu Podnarta 2. avg. 1944.

142. VOLF JANEZ-DRUŽINSKI

Rojen 21. nov. 1912 na Spodnjih Lazah v revni družini. Težko je prišel do zaposlitve. Kmalu po okupaciji je začel sodelovati z NOV in v decembru 1941 se je pridružil partizanom. Sodeloval je v mnogih spopadih in postal je znan kurir. Ko so v začetku julija 1943 Nemci napadli četo pod Lipanco, je storil zadnje veliko dejanje: da ga ne bi ujeli, se je raje sam ustrelil. Tako je junaško končal 3. julija 1943.

143. VOLF MARIJA

Rojena 16. julija 1906 v Gorjah, kjer se je po delavsko prebijala skozi življenje. Tako kot njen mož, je tudi ona kmalu prišla v stik s partizani. Po moževem odhodu v gozdove je bila aretirana in pozneje, po drugi aretaciji, so jo Nemci odpeljali v Auschwitz. Izmučena je podlegla 19. feb. 1943. Preselili so tudi njenega štiriletnega sina Ivana, mož Janez pa je padel isto leto.

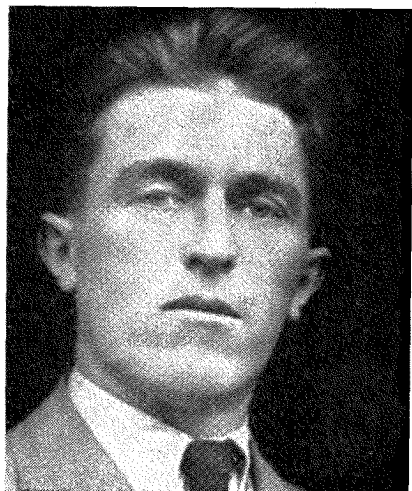
144. ZALOKAR JANEZ

Rojen 7. maja 1921 v Zg. Gorjah v revni gostaški družini. Zato je bila njegova mladost trda. Preživljal se je s priložnostnim delom. Že novembra 1941 je bil zaprt v Begunjah, potem pa bi moral v nemško vojsko. Na spomlad 1943 je pobegnil v partizane na Pokljuko. Hudi rani, ki jo je dobil ob napadu v Gorjah, je podlegel 5. dec. 1943.

145. ZALOKAR JOŽE

Rojen 8. marca 1910 v Grabčah v obrtniški družini. Izučil se je za tesarja. Pozneje je delal v jeseniški železarni. Kmalu po okupaciji je začel sodelovati s partizani. Maja 1944 se je pridružil Gradnikovi brigadi, toda na Primorskem so ga Nemci ujeli in odpeljali v taborišče Neungamme pri Hamburgu, kjer je hudo zbolel. V revirski bolnišnici so ga ustrelili.

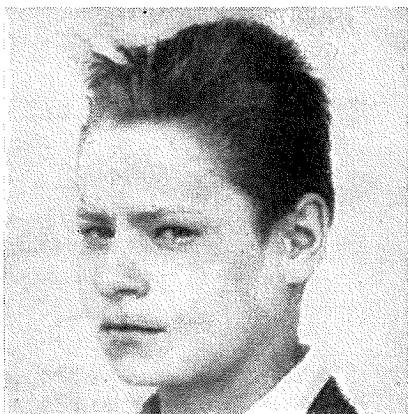
146. ZIMA SIMON-MARKO

Rojen 28. sept. 1900 v Grabčah kot sin kajžarja. Izučil se je mesarske obrti. Bil je ljubitelj narave. Nacisti je sovražil že pred prihodom k nam. Stike s partizani je navezal že leta 1941. Ker je bil zaposlen na občini, je bil toliko bolj koristen. Aretiran je bil tako kot nekateri, kot član odbora OF v Grabčah. Pred mučenjem v Begunjah ni klonil in 13. marca 1943 so ga v Bohinju ustrelili kot talca.

147. ZUPAN FRANC

Rojen 1927 v Podhomu. Izučil se je tesarske obrti. Spričo revščine se je moral preživljati sam. Med okupacijo mu je bilo 14 let, pa je kljub mladosti začel sodelovati s partizani. V NOV se je vključil marca 1945 in prišel je v Kosovelovo brigado. Čez dobrih deset dni, 24. marca 1945, je v zadnji ofenzivi padel.

148. ZUPAN HELENA

Rojena 27. aprila 1904. Služila je pri Klemenu v Radovni in tudi ona je po svojih močeh pomagala partizanom. Dne 20. sept. 1944 pa je postala žrtev nemškega divjanja. Kakor drugi prebivalci je zgorela tudi ona.

149. ŽEMVA ANDREJ st.

Rojen 5. maja 1880 na Zgornjih Lazah v delavski družini. Postal je čevljar, pozneje pa je dobil delo v jeseniški železarni. Otroke je vzgajal v naprednem duhu in eden izmed njegovih sinov je padel kot partizan. Leta 1943 je bil z ženo vred prese-ljen v Nemčijo, kjer je 31. maja 1945 umrl.

150. ŽEMVA ANDREJ ml.

Rojen 30. decembra 1919 v številni družini v Zg. Gorjah. Izučil se je ključavničarske obrti. Kot jugoslovanski vojak je leta 1941 prišel v nemško ujetništvo, pozneje pa se mu je posrečilo z Bavarskega zbežati domov in k partizanom na Pokljuko. Postal je kurir, padel pa je decembra 1943 na poti proti Stari Fužini.

151. ŽEMVA ANTON-FORTUNSKI

Rojen 10. sept. 1920 v Podhomu v številni družini. Izučil se je zidar-ske obrti in pozneje dobil delo v jeseniški železarni. Tam se je navzel naprednih misli. Kmalu po okupaciji je začel sodelovati s partizani, med katere je prišel februarja 1943. Po številnih spopadih je padel 3. julija 1943 na Lipanci.

152. ŽEMVA JAKOB

Rojen 25. julija 1909 v številni družini, v Zg. Gorjah. S Pokljuke je vozil les in rad je pomagal vsakomur. Po okupaciji se je 1941 udeležil decembrske vstaje, nakar je bil doma aretiran in odpeljali so ga v Dachau. Leta 1943 je tam podlegel trpljenju.

153. ŽNIDAR FRANC

Rojen 25. januarja 1924 v Zg. Gorjah v številni kmečki družini. Delal je na kmetiji. Marca 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je pobegnil na Pokljuko k partizanom. Pozneje je postal kurir in pri tem delu je 19. februarja 1944 v Radovni padel.

154. ŽUMER MARIJA-POTOČNIKOVA

Rojena 2. avgusta 1900 v Sp. Gorjah v številni delavski družini. Zgodaj je šla za kruhom. Zrasla je v znano revolucionarko. Leta 1928 je po nevarnih poteh šla na šolanje v Sovjetsko zvezo, od koder se je vrnila leta 1936. Oblasti so jo preganjale in 1937. leta je bila zaprta v Glavnjači, o čemer je napisala brošuro. Leta 1939 se je preselila na Jesenice in delovala v okrožnem partijskem komiteju, katerega sekretarka je postala leta 1940. Med pripravami na oboroženo vstajo je bila junija 1941. leta zajeta in odpeljana v Begunje, od tam pa v Ravensbrück. Umrta je 5. februarja 1944 kot žrtev zločinskih poskusov.

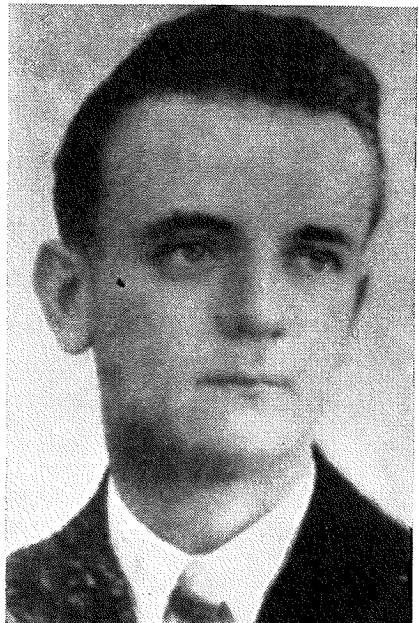
155. ŽUMER MATIJA

Rojen 22. februarja 1919 v Sp. Gorjah v številni delavski družini. Izučil se je mizarske obrti. Že pred vojno je bil zelo načitan in je kritično gledal na razna gibanja. Vendar se je že 1. avgusta 1941 pridružil partizanom, nakar se je vrnil domov. Potem se je istega leta udeležil decembrske vstaje, nakar je bil doma aretiran, 26. julija 1942 pa v Križah pri Tržiču kot talec ustreljen.

156. ŽVAN ANDREJ-BORIS, narodni heroj

Rojen 21. novembra 1915 v Sp. Gorjah v številni in napredni delavski družini. Nazadnje je bil zaposlen v jeseniški železarni. Član KP je postal že leta 1938 in potem je bil tudi med prvimi partizani in organizatorji oboroženega boja. Prvoborci so bili tudi trije njegovi bratje, družino pa so izselili. Boris je postal znan komandant in neustrašen borec, priljubljen med ljudmi in tovariši. Zaradi številnih zaslug je bil razglašen za narodnega heroja. Padel je 24. marca 1945 na Poreznu kot poročnik.

157. ŽVAN ALOJZ

Rojen 9. aprila 1918 v znani delavski družini Žvanovih v Sp. Gorjah. Z brati vred je bil med prvimi gorenjskimi partizani. Bil je zidar in vedno šaljiv. Po okupaciji je služil vojaški rok, pa se je takoj vrnil domov in odšel v partizane. Z jeseniško četo se je udeležil znanega boja na Partizanskem vrhu na Jelovici, kjer je 8. avgusta 1941 padel. Z Andrejem Komanjem sta bila prva Gorjanca, ki sta dala življenje za svobodo.

158. ŽVAN JANEZ

Rojen 9. maja 1878 v Sp. Gorjah. Kot sezonski delavec in oče številne družine se je stežka prebijal skozi življenje. Otroke je vzgajal pošteno in po svojih naprednih nazorih. Vzgojeni v delu in pod vplivom KP so vsi štirje sinovi že leta 1941 postali partizani. Oče je bil zato aretiran že tisto leto, julija 1942 pa preseljen v Nemčijo. V taborišču Saulgau — Sieze je 18. feb. 1944 podlegel trpljenju.

159. ŽVAN JOŽE-TOMO

Rojen 17. dec. 1922 v številni napredni delavski družini v Sp. Gorjah kot najmlajši. Ko je odrasel pastirjevanju, se je izučil ključavničarske obrti. Bratje so poleti 1941 šli v gozdove, njega pa so z družino aretirali. Ko je prišel iz Begunj, je po decembrski vstaji tudi on ostal med partizani. Padel je v boju 24. dec. 1942 v Jeli pod Pokljuko kot drugi izmed bratov Žvanov.

GORJANSKI PRVOBORCI

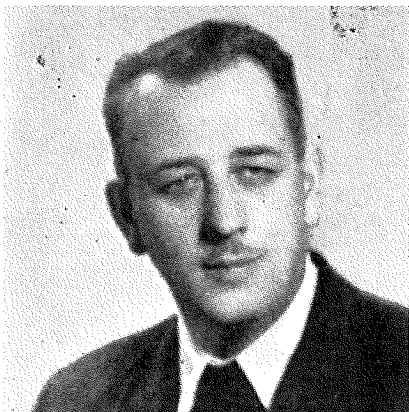
Prvoborci, padli med NOB

1. Bassaneze Ivan, delavec-pek — rojen 10. maja 1910 na Javorniku, ustreljen v Kovorju 18. 1. 1944 med talci.
2. Černe Alojz-Edvard, kmet — rojen 18. junija 1894 na Poljšici. Ustreljen med talci 7. 7. 1943 v Begunjah.
3. Jakopič Janko, inštalater — rojen 9. julija 1919 v Spodnjih Gorjah, padel 19. januarja 1942 v Lipanci
4. Komar Andrej, delavec — rojen 1. februarja 1906 v Spodnjih Gorjah, padel 8. avgusta 1941 na Jelovici.
5. Krničar Jurij, zidar — rojen 21. aprila 1913 v Zgornjih Gorjah, padel 11. julija 1942 med talci v Goričah
6. Mohorič Ivanka-Olga, delavka — rojena maja 1895 v Kamni gorici. Končala leta 1942 v taborišču Auschwitz.
7. Prešeren Andrej, kovač — rojen 7. decembra 1894 v Podhomu, padel 19. sept. 1941 na Poljuki.
8. Pristov Avgust, delavec — rojen 28. avgusta 1920 v Mevkšu, ranjen in ujet januarja 1942 in čez nekaj dni ustreljen v Begunjah.
9. Pristov Peter-Drago, delavec — rojen 1. avgusta 1905 v Mevkšu, padel 20. aprila 1943 na Poljanah.
10. Repe Adolf-Tilen, zidar — rojen 17. junija 1911 v Spodnjih Gorjah, padel nad Koroško Belo 24. julija 1943.

11. Seidler Ernest-Iztok, zidar — rojen 16. novembra 1913 na Poljšici, padel na Žirovskem vrhu 2. avgusta 1943.
12. Volf Janez-Družinski, delavec — rojen 21. novembra 1912 na Spodnjih Lazah, padel 3. julija 1943 pod Lipanco.
13. Žumer Marija-Potočnikova, delavka — rojena 2. avgusta 1900 v Spodnjih Gorjah. Umrta 5. februarja 1944 v taborišču Ravensbrück.
14. Žumer Matija, mizar — rojen 22. februarja 1919 v Spodnjih Gorjah, padel med talci v Križah 26. julija 1942.
15. Žvan Alojz, zidar — rojen 9. aprila 1918 v Spodnjih Gorjah, padel 8. avgusta 1941 na Jelovici.
16. Žvan Andrej-Boris, delavec — rojen 21. novembra 1915 v Spodnjih Gorjah, padel 24. marca 1945 na Poreznu.
17. Žvan Jože-Tomo, ključavničar — rojen 17. decembra 1922 v Spodnjih Gorjah, padel 24. decembra 1942 v Jeli pod Pokljuko.

Preživeli gorjanski prvoborci. Od leve proti desni: Franc Dijak-Štefan, Janez Kocjančič-Božo, Jakob Žumer-Mitja, Vinko Repe-Triglavski, Katarina Ambrožič, Stanko Kocjančič-Marjan, Anton Ambrožič-Božo in Franc Ambrožič-Beton.

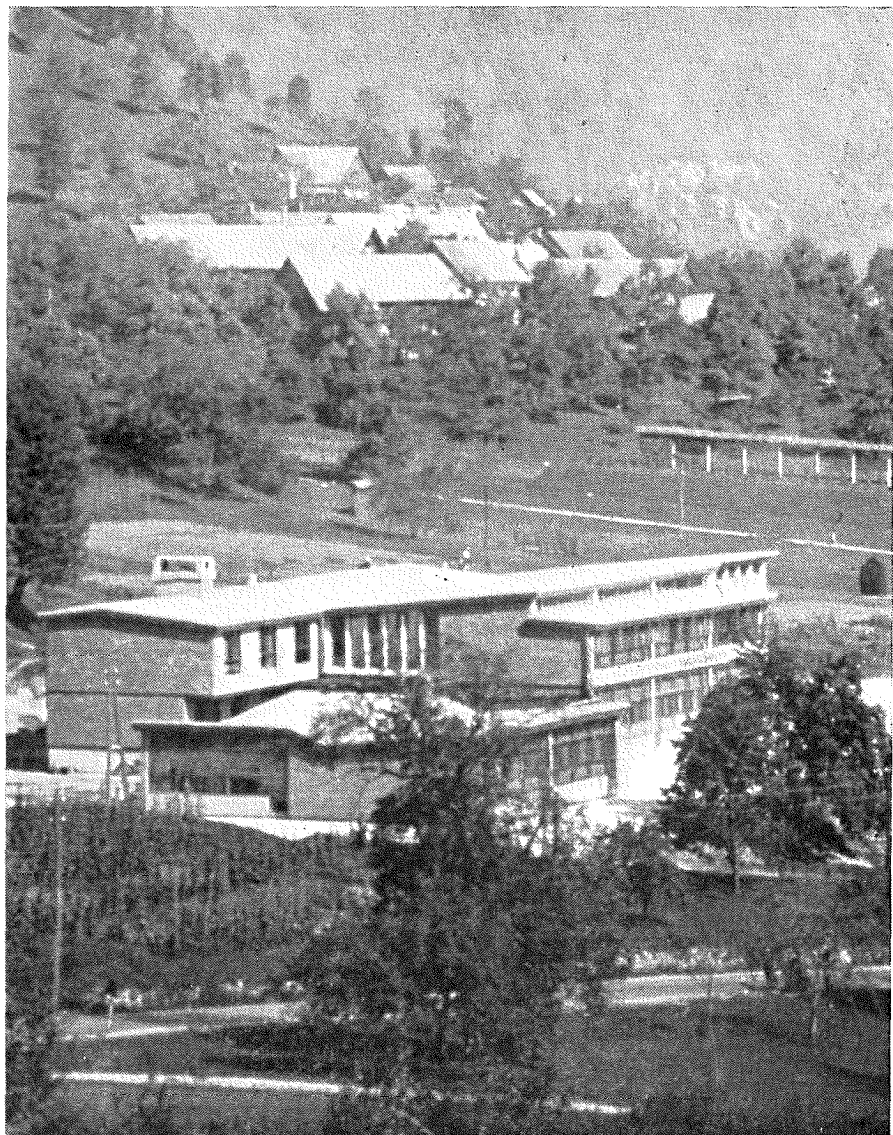

Janez Žvan-Dravski

Preživeli prvoborci

1. Ambrožič Anton-Božo, delavec — rojen 21. maja 1907 v Sp. Gorjah
2. Ambrožič Franc-Beton, delavec — rojen 28. marca 1910 v Sp. Gorjah
3. Ambrožič Katarina, delavka — rojena 1. aprila 1912 v Mevkšu
4. Dijak Franc-Štefan, zidar — rojen 26. marca 1914 na Poljšici
5. Kocjančič Janez-Božo, kmet — rojen 22. avgusta 1911 v Zgornjih Gorjah
6. Kocjančič Stanko-Marjan, ključavničar — rojen 2. novembra 1915 v Zgornjih Gorjah
7. Repe Vinko-Triglavski, delavec — rojen 28. novembra 1912 v Spodnjih Gorjah
8. Žumer Jakob-Mitja, zidar — rojen 25. julija 1913 v Spodnjih Gorjah
9. Žvan Janez-Dravski, delavec — rojen 20. oktobra 1914 v Spodnjih Gorjah, umrl januarja 1962.

Nova šola v Gorjah

IV. del

DR. ŽIVKO SIFRER

GORJE IN OKOLICA

Gorjanski kot leži severozahodno od blejske kotline na severovzhodnem pobočju največje planote v Julijskih Alpah Pokljuke in južno od vzhodnega konca dolgega grebena Mežaklje, ki se vleče med dolino Radovne in Save Dolinke od Mojstrane do Gorij. Tu je konec koritaste doline Radovne, ki greben Mežaklje loči od Pokljuke in po kateri priteče Radovna, ki izvira pod Krmo in se nasproti Mostam izliva v Savo.

Prek tega ozemlja drži najbližja pot z Jesenic na Bled, tako da so Gorje vez med obema krajema. Kakor so prometno bolj navezane na Bled, tako gospodarsko gravitirajo na Jesenice, kjer je v železarni zaposlene največ delovne sile iz Gorij in okoliških vasi.

Prebivalstvo je največ naseljeno na odprtem svetu od konca doline Radovne proti vzhodu. Tu se deloma na ravnini, deloma že po nekoliko nagnjenem svetu vrstijo naselja:

Zasip, ki stoji ob vznožju 844 m visokega Homa nad desnim savskim bregom malo pod izlivom Radovne v Savo; k njemu spadajo zaselki Sebenje, ki so na zahodni strani, ob cesti čez Savo pa sta zaselka Mužje in prav ob Savi Piškovca.

Podhom stoji zahodno od Zasipa na južnem vznožju 844 m visokega Homa tam, kjer prihaja železnica iz predora. K Podhomu spadajo zaselki Spodnji Graben, Gaberce, Vintgar in Vršče.

Spodnje Gorje, ki so največji kraj v tem delu, stoje ob cesti z Bleda na Pokljuko ter so važno križišče cest na Jesenice, v Podhom, v sotesko Vintgar in na Mežakljo. K Spodnjim Gorjam spadajo zaselki Zgornji Graben, Fortuna, Poljane, Ravne in Zgornje Laze.

Zgornje Gorje stoje dalje ob cesti proti Pokljuki; od te ceste se odcepi pot na Poljšico, na drugi strani proti Jesenicam, na koncu vasi pa v dolino Radovne. K Zgornjim Gorjam spada zaselek Dolgo brdo.

Višelnica stoji ob južnem pobočju hriba Višelnice (732 m) vzdolž ceste, speljane iz pol kilometra oddaljenih Zgornjih Gorij.

Mevkuš stoji ob vznožju 732 m visokega hriba Višelnice nad desnim bregom Radovne, ob stranski cesti, ki se malo pred vasjo odcepi od ceste iz Zgornjih Gorij proti Poljanam in Jesenicam.

Padli borci se iz gozdov vračajo na domače pokopališče.

Poljšica stoji 2 km jugovzhodno od Zgornjih Gorij, od koder drži slabša cesta, ob vznožju Stolcev in hriba Tratovec (689 m). Pripadajoča zaselka sta Zatrata in Zaboršt.

Grabče stoje 1 km zahodno od Zgornjih Gorij v dolini Radovne pod cesto tik pod zaselkom Dolgo brdo.

Krnica s svojim jedrom stoji pod odcepom ceste v dolino Radovne od glavne ceste Bled—Pokljuka na koncu Zgornjih Gorij, od katerih je oddaljena približno 1 km. Zraven spadajo tile zaselki: nad Krnico so v bližini soteske štirih Vrtcev in Pokljuške luknje Hotunje, na drugi strani te soteske je na terasi pod pokljuško planoto zaselek Pokljuka. Dalje spadajo h Krnici še zaselki Postojna, Zabrezno, Zamost, više gori na terasi pod pokljuško planoto je ob cesti na Pokljuko zaselek Zatrnik, na vrhu te ceste je že na pokljuški planoti Mrzli studenec, kjer se od glavne ceste, ki drži dalje proti Rudnemu polju, odcepi cesta v Bohinj, na drugo stran proti zahodu pa cesta proti Lipanci.

Spodnje Laze stoje na obronku Mežaklje nad levim bregom Radovne nasproti Grabč in Mevkša. Imajo slabo cestno zvezo od Krnice in dalje do Zgornjih Laz in Poljan.

Perniki so majhna skupina raztresenih hiš nad začetkom doline Radovne na južnem pobočju Mežaklje; do vasi drži slaba pot.

Radovna stoji v ozki dolini Radovne med Pokljuko in Mežakljo in obsega dve vasi: spodaj je zaselek Spodnja Radovna, imenovana tudi Fužina, 5 km po dolini navzgor pa je večja Srednja Radovna.

Zgornja Radovna je raztresena vas na koncu doline Radovne, kjer se ta obrne proti jugozahodu v dolino Krme. Cesta drži še dalje do Zasipske planine, v vasi se pa odcepi čez Kosmačevo sedlo slaba pot v Mojstrano. V tej vasi so ljudje že bolj navezani na bližnjo Mojstrano, ki spada tudi že pod jeseniško občino, kakor Mojstrana.

Od Zasipa proti zahodu se svet vedno bolj vzdiguje, kar kaže večanje nadmorske višine krajev:

Zasip	553 m
Podhom	560—580 m
Spodnje Gorje	569 m
Poljšica	575 m
Zgornje Gorje	605 m
Grabče	612 m
Mevkuš	623 m
Krnica	625 m
Višelnica	630 m
Radovna	630—695 m
Spodnje Laze	700 m
Zgornja Radovna	705—790 m
Perniki	840 m

Pri tem so vasi v dolini, razen Spodnjih Laz in Pernikov ter vrste zaselkov pri Spodnjih Gorjah in Krnici.

Gorjanski kot je odprt proti vzhodu, na drugih treh straneh ga obdajajo izrastki Julijskih Alp, med katerimi je treba na severni strani imenovati Mežakljo, ki poteka od Mojstrane dobrih 12 km v vzhodni smeri in je podaljšek Pokljuke, od katere jo loči dolina Radovne. Zgor-

Povojne Gorje.

nji del je ožji in višji z glavnim vrhom Jerebikovcem (1593 m), vzhodni del je nižji in širši ter je bolj razčlenjen (Plavski vrh 1299 m nad Jese nicami), na koncu so pa doline Rečice, Poljane in Vintgar. Na zahodnem in južnem koncu je 1200—1300 m visoka planota Pokljuka, ki ima južno od doline Radovne nekaj vzpetin (Vošni vrh 1620 m), Kremenovec (1686 m), Rjava peč (1453 m), Bratovlja peč (1494 m), Meji vrh (1485 m), glavni vrhovi pa so v zgornjem koncu doline, okrog Krme: Rjavina 2532 m, Vernar 2225 m, Tošč 2275 m, Veliki Draški vrh 2243 m in Debela peč 2007 m. Po dolini Krme je speljana dobra pot na Triglav, do Krme pa cesta do Kovinarske kočice na Zasipski planini. To so ugodni pogoji za pospeševanje turizma. Na Pokljuki, obsežni gorski planoti kvadratične oblike v obsegu nekako 10 krat 10 kilometrov, so poleg velikih gozdov dobre planine in je planota z dvema cestama zvezana z dolino; ena cesta drži z Bleda prek Gorij, druga skozi Gorjuše in Koprivnik v Bohinj, tako da je z Bleda v Bohinj mogoče priti po cesti z vsakim vozilom tudi čez Pokljuko. Cesti se združita pri Mrzlem studencu in cesta drži dalje do Rudnega polja, to je v osrčje Triglavskega pogorja. Z Rudnega polja je najbližji dostop do Velega polja in dalje na Triglav.

Ves ta svet je že zdaj središče našega turizma. Toliko bolj bodo pa ti deli odprti širšemu turizmu po zgraditvi triglavskih žičnic, o katerih tečejo pogovori in priprave že delj časa. Glavna zveza z dolino po žičnicah bo iz doline Krme, kamor drži cesta že zdaj, predviden je pa širok sistem žičnic, o katerih je bila sprejeta odločitev potem, ko so bile pretehtane vse možnosti povezave Triglava in njegove okolice z dolino. Pokazalo se je, da cestna zveza ne bi bila dobra z ozirom na terenske in naravne razmere; katerim bi bile izpostavljene ceste.

Splošni pregled naselij v gorjanskem kotu pokaže aglomeracijo prebivalstva okrog Gorij kot središča. V obrobni delih je seveda naselitev redka. V dolini Radovne (od Krnice navzgor, torej v naseljih Radovna, Zgornja Radovna in Perniki) živi 135 ljudi.

Prebivalstvo po naseljih

N a s e l j e	Skupaj	Moški	Ženske
SKUPAJ	3482	1688	1794
Grabče	116	55	61
Krnica	388	198	190
Mevkuš	118	53	65
Perniki	21	11	10
Podhom	302	147	155
Poljšica	314	138	176
Radovna	50	29	21
Spodnje Gorje	863	440	423
Spodnje Laze	71	26	45
Višelnica	110	53	57
Zasip	627	292	335
Zgornje Gorje	438	215	223
Zgornja Radovna	64	31	33

Obnovljeni Šport hotel sredi gozdov na Pokljuki. V ozadju triglavsko višavje.

Iz tega pregleda vidimo, da so vasi tako velike, kakor velja v povprečju za vso Slovenijo. Spodnje Gorje in Zasip se po velikosti očitno razlikujeta od drugih vasi. Ravninski del je precej goste naseljen, dolina Radovna in gorski svet Pokljuke pa seveda redko, tako da okrog 95 % prebivalstva gorjanskega kota živi na ravninskem svetu in na razmeroma majhni površini.

O tem, kako je število prebivalcev naraščalo, imamo podatke nekako za sto let, od časa avstrijskega popisa v letu 1869. Porast v vmesnem času, to je v nekaj manj kot sto letih, ni bil velik, saj se je v tem obdobju število ljudi v gorjanskih vaseh povečalo za 71,3 %, kar moramo označiti kot polovico normalnega povečanja, ki sledi iz naravnega prirasta, ki znaša letno približno 1 %. Za prebivalstvo gorjanskega kota navajamo podatke po popisih od navedenega leta 1869 dalje, in sicer za vsak popis število ljudi, zraven pa še v indeksih prikazan razvoj tako,

da vzamemo število ljudi pri prvem popisu leta 1869 kot vrednost 100 in nato opazujemo vsak prihodnji popis:

Podpis	Število prebivalcev	Indeks
1869	2033	100
1880	2060	101,3
1890	2178	107,1
1900	2325	114,1
1910	2489	122,4
1931	2755	135,5
1948	2910	143,1
1953	3167	155,8
1961	3482	171,3

Hiš je bilo leta 1961 vsega 683, tako da pride nekako po pet ljudi na eno hišo, kar kaže, da je zazidava precej skromna in nima mestnega značaja. V sto letih se je število prebivalcev v nekaterih vaseh povečalo, v drugih ostalo približno enako, v nekaterih pa tudi zmanjšalo. Zmanjšalo se je v Grabčah, Pernikih, Radovni; približno enako je ostalo v Mevkušu, Spodnjih Lazah; drugod pa je zabeleženo povečanje, najbolj v Spodnjih Gorjah, Zasipu in Zgornjih Gorjah.

Razvoj prebivalstva v letih 1869—1961 po naseljih

Naselje	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961
SKUPAJ	2033	2060	2178	2325	2489	2755	2910	3167	3482
Grabče	153	148	150	151	161	128	156	97	116
Krunica	264	255	252	301	288	310	332	377	388
Mevkuš	115	133	138	138	141	123	114	88	118
Perniki	24	32	27	20	18	17	17	19	21
Podhom	192	199	204	231	260	306	331	393	302
Poljšica pri Gorjah	224	190	232	238	224	288	271	291	314
Radovna	77	74	105	105	62	59	53	55	50
Spodnje Gorje	325	345	352	455	544	630	745	799	863
Spodnje Laze	62	81	92	88	68	75	57	56	71
Višelnica	76	79	86	82	99	86	95	112	110
Zasip	280	288	315	300	329	421	470	425	627
Zgornje Gorje	203	200	190	173	237	244	233	389	438
Zgornja Radovna	38	36	35	43	58	68	36	67	64

V povojnih letih je naraščanje precej hitrejše, kar se vidi iz tega, da se je od 1948 do 1961, torej v trinajstih letih, število prebivalcev povečalo skoraj za 600, medtem ko se je pred prvo svetovno vojno v 40 letih za 450. Razlog je v tem, da se je prejšnje pretežno kmečko prebivalstvo v večji meri tudi izseljevalo, kajti tedanji letni prirast 0,5 % je za polovico manjši od normalnega naravnega prirasta. Razlika gre na račun izseljevanja. V času po zadnji vojni se je pa struktura prebivalstva precej močno spremenila, kar se pokaže v tem, kako je

današnje prebivalstvo Gorij in okolice porazdeljeno po področjih dejavnosti. Iz podatkov zadnjega popisa prebivalstva v letu 1961 navajamo te podatke in najprej za posamezne vasi, kje so ljudje zaposleni, potem pa še porazdelitev skupnega prebivalstva po tem, od kakšnega dela se preživlja.

Med 1407 zaposlenimi v vseh 13 vaseh gorjanskega kota so zaposleni:

Področje	Število zaposlenih	Odstotna razdelitev
SKUPAJ	1407	100
Industrija	597	42,4
Kmetijstvo	239	17,0
Gozdarstvo	124	8,8
Gradnje	79	5,6
Promet	63	4,5
Trgovina, gostinstvo	100	7,1
Obrt	114	8,1
Kulturno prosvetna in socialno zdravstvena dejavnost	28	2,0
Komunalna dejavnost	7	0,5
Upravna dejavnost	32	2,3
Drugo	24	1,7

Prebivalstvo po zaposlitvi (delovno prebivalstvo)

Naselje	Industrija	Kmetijstvo	Gozdarstvo	Gradbeništvo	Promet	Trgovina, gostinstvo	Obrt	Komunala	Prosv., zdrav.	Uprava	Drugo
SKUPAJ	597	239	124	79	63	100	114	7	28	32	24
Grabče	23	6	4	2	1	3	4	1	—	1	—
Krnica	49	23	26	5	15	15	10	—	—	7	2
Mevkuš	20	7	2	4	3	2	—	—	—	4	4
Perniki	3	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Podhom	61	23	2	8	5	9	11	—	—	1	—
Poljšica pri G.	51	24	17	11	2	—	10	3	3	2	1
Radovna	3	4	6	1	1	1	3	—	1	—	1
Spodnje Gorje	147	40	50	16	21	21	36	—	4	7	5
Spodnje Laze	9	17	—	1	2	1	3	—	4	—	—
Višelnica	16	12	1	3	2	2	5	—	1	2	—
Zasip	134	34	—	18	5	22	14	2	7	3	5
Zgornje Gorje	81	36	11	10	6	20	17	—	11	5	5
Zg. Radovna	—	12	5	—	—	3	1	—	—	—	1

Med zaposlenimi so šteti vsi delovni ljudje, torej tudi v zasebnem kmetijstvu in zasebni obrti.

Da je med delovnimi ljudmi največ zaposlenih v industriji, je značilnost Gorenjske, ki je postala že povsem industrializirana pokrajina. V Gorjah samih ni kakšne posebne industrije, zato visoko število pri-

bližno 600 industrijskih delavcev pomeni, da večina vsak dan odhaja na delo drugam, kar bomo pokazali v posebni tabeli.

Za poznavanje sestave prebivalstva navajamo še njegovo porazdelitev po področjih dejavnosti za skupno prebivalstvo. Za vse vasi je to navedeno na spodnji tabeli, najprej pa so napisani podatki za vse vasi skupaj. Ta prikaz pove, da je delež kmečkega prebivalstva že zelo nizek, saj znaša samo še 13,4 %, medtem ko velja za vso Slovenijo 30,7 %-ni delež.

Po posameznih področjih dejavnosti je prebivalstvo razdeljeno:

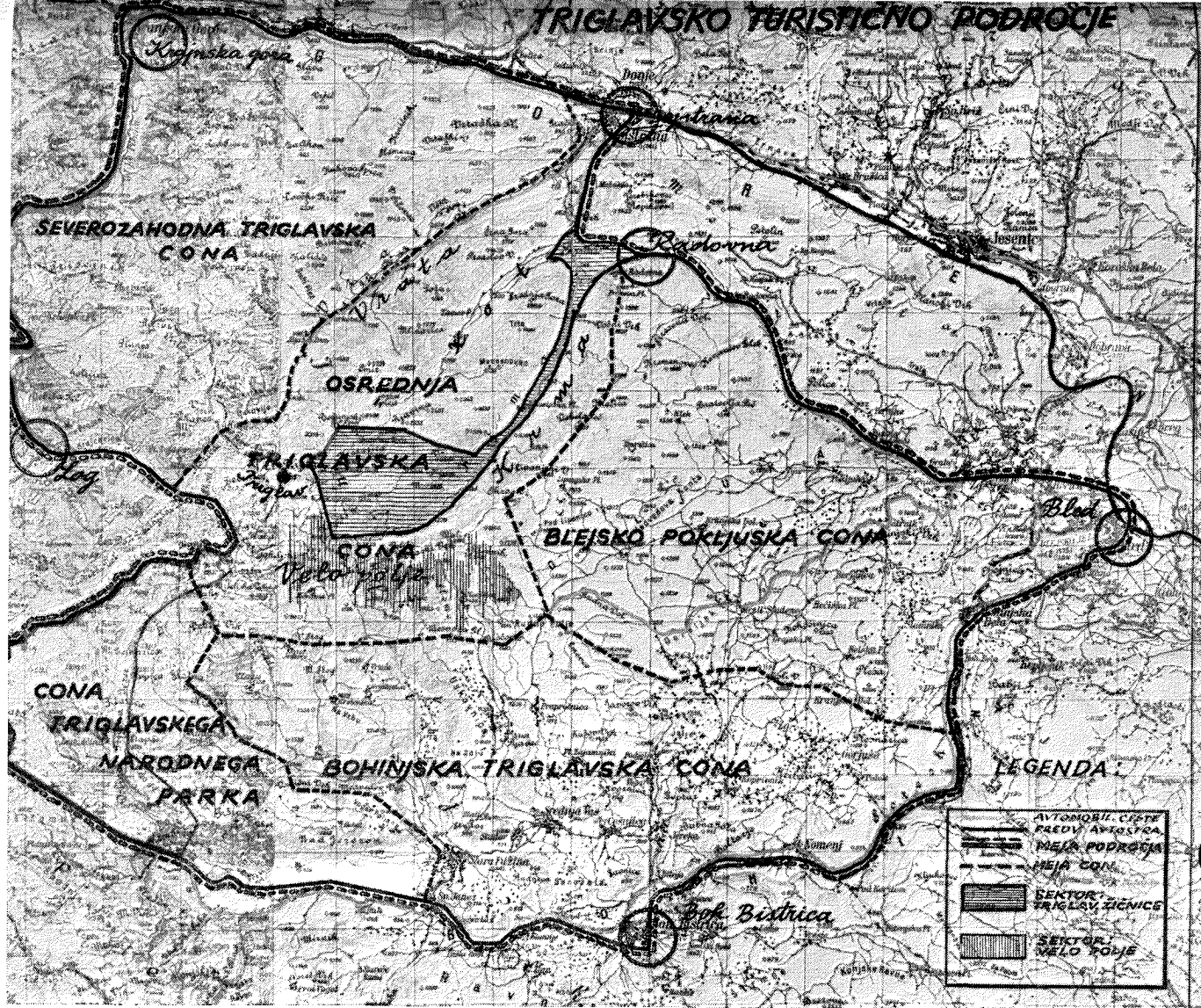
Dejavnost	Prebivalci	Odsotni delež
SKUPAJ	3482	100
Industrija	1253	36,0
Kmetijstvo	466	13,4
Gozdarstvo	222	6,4
Gradbeništvo	167	4,8
Promet	160	4,6
Trgovina, gostinstvo	125	3,6
Obrt	201	5,8
Komunalna dejavnost	18	0,5
Kulturno prosvetna in socialno zdravstvena dejavnost	43	1,2
Uprava, banke	70	2,0
Druge dejavnosti	37	1,0
Izven dejavnosti	720	20,7

Porazdelitev skupnega prebivalstva po področjih dejavnosti

Naselje	Industrija	Kmetijstvo	Gozdarstvo	Gradnje	Promet	Trgovina, gostinstvo	Obrt	Komunala	Prosvet., zdrav.	Uprava	Ostala dejavnost	Izven dejavnosti
SKUPAJ	1253	466	222	167	160	125	201	18	43	70	37	720
Grabče	44	8	15	5	3	3	10	4	—	3	—	21
Krnica	103	46	32	9	40	21	14	—	1	20	2	100
Mevkuš	52	15	3	7	6	5	—	—	—	8	6	16
Perniki	6	4	—	—	—	1	—	5	—	—	2	3
Podhom	129	43	6	17	8	9	13	—	—	2	2	73
Poljšica	100	50	28	25	6	—	15	3	6	2	5	74
Radovna	6	8	15	3	1	1	3	—	1	—	1	11
Spodnje Gorje	325	81	81	27	56	23	64	—	5	15	5	181
Spodnje Laze	25	22	—	1	5	1	3	—	1	—	—	13
Višelnica	26	35	2	13	7	2	9	—	2	5	—	9
Zasip	283	67	—	47	12	33	43	6	10	7	5	114
Zgornje Gorje	154	62	26	1a	16	23	26	—	17	8	8	85
Zgornja Radovna	—	25	14	—	—	3	1	—	—	—	1	20

TRIGLAVSKO TURISTIČNO PODROČJE

Karta z gorjanskimi vasmi in zaselki ter triglavskim turističnim področjem.

Gorje so po teh podatkih že izrazilo industrijski kraj, vendar samo po sestavi prebivalstva, ne pa po dejanskem stanju industrijske dejavnosti, kajti v Gorjah razen dveh manjših obratov — obrata LIP z Bleda in Krede v Radovni — ni industrijskih objektov. Med prebivalstvom zunaj dejavnosti so ljudje z lastnimi dohodki, to so v glavnem upokojenci, nadalje ljudje, ki začasno ne opravljajo poklicev (so na odsluženju vojaškega roka, v bolnišnici in podobno).

Ker veliko ljudi od tod hodi na delo vsak dan, smo sestavili pregled, koliko jih tako odhaja na delovno mesto zunaj svojega bivališča. Podatki se nanašajo na vse delovne ljudi, ne samo na tiste, ki so v delovnem razmerju, torej so zajeti tudi zasebni kmetje in obrtniki, ki delajo doma na posestvu ali v domači delavnici. Tisti, ki hodijo na delo drugam, so razdeljeni v dve skupini: tisti, ki hodijo na delo v drug kraj, vendar v okviru iste občine, in to je bila prejšnja občina Bled, kajti ti podatki so iz popisa prebivalstva v letu 1961, ko so spadale Gorje pod blejsko občino, le Zgornja Radovna pod Jesenice, kamor še sedaj spada; druga skupina pa so tisti, ki vsak dan hodijo na delo v drugo občino, to sta največ Jesenice in v manjši meri Lesce.

Koliko ljudi vsak dan odhaja na delo drugam:

Naselje	Delajo doma	Delajo v drugem naselju občine Bled	Delajo v drugi občini
SKUPAJ	578	336	580
Grabče	13	19	14
Krnica	63	42	56
Mevkuš	10	19	19
Perniki	1	3	2
Podhom	47	17	64
Poljšica	43	46	42
Radovna	17	4	1
Spodnje Gorje	168	78	124
Spodnje Laze	19	7	10
Višelnica	18	15	11
Zasip	75	28	158
Zgornje Gorje	89	55	74
Zgornja Radovna	15	3	5

Zaposlenost prebivalstva v veliki meri zunaj kmetijstva ter bližina večjih krajev, kot sta Jesenice in Bled, povzročata v sestavi prebivalstva stalne spremembe, ker so v takih razmerah priselitve in izselitve vedno večje, kakor je to pri izrazito kmečkem prebivalstvu. Pri zadnjem popisu, 31. marca 1961, smo dobili podatke o sestavi prebivalstva po rojstnem kraju, tako da lahko ugotovimo, koliko je pravih domačinov in koliko je prebivalcev, ki so prišli od drugod. Ta pregled sestavimo tako, da poleg absolutnih števil pokažemo tudi v odstotkih, kje je rojstni kraj gorjanskih prebivalcev.

Rojstni kraj	Prebivalci	Delež v odstotkih
SKUPAJ	3482	100
Rojeni v isti vasi, kjer stanujejo	1671	48,0
Rojeni v drugi vasi, vendar v občini Bled	745	21,4
Rojeni drugje v Sloveniji	968	27,8
Rojeni drugod	98	2,8

Prebivalstvo po rojstnem kraju

Naselje	Skupaj prebivalcev	ista občina	isto naselje	R o j e n i							
				Slovenija	Hrvaška	BiH	Srbija	Makedonija	Črna gora	tujina	neznano
SKUPAJ	3482	1671	745	968	27	20	13	3	2	30	3
Grabče	116	51	24	40	—	—	—	—	—	1	—
Krnica	338	206	64	104	4	4	—	—	—	3	3
Mevkuš	118	62	37	19	—	—	—	—	—	—	—
Perniki	21	11	3	7	—	—	—	—	—	—	—
Podhom	302	154	69	75	—	—	3	—	—	1	—
Poljšica	314	173	51	85	3	—	—	—	—	2	—
Radovna	50	16	10	19	1	1	—	—	—	3	—
Spodnje Gorje	863	398	194	235	6	15	3	1	—	11	—
Spodnje Laze	71	36	30	5	—	—	—	—	—	—	—
Višelnica	110	60	29	21	—	—	—	—	—	—	—
Zasip	627	267	111	236	6	—	1	2	1	3	—
Zgornje Gorje	438	202	103	113	7	—	6	—	1	6	—
Zg. Radovna	64	35	20	9	—	—	—	—	—	—	—

Prebivalstvo lahko razdelimo na tisto, ki v svojem kraju živi od rojstva, in na tisto, ki se je priselilo od drugod. Pri tem imamo razdelitev, ali se je kdo priselil iz kakšne druge vasi v isti občini (mišljena je prejšnja občina Bled), ali iz Slovenije, iz druge naše republike ali pa iz tujine. Pri tem ne gre za rojstni kraj, ampak za kraj, SR ali državo, od koder se je kdo priselil v današnje bivališče v Gorjah, oziroma sosednih vaseh. Po teh podatkih je 1886 ljudi, ki se niso priselili, vsi drugi so se pa priselili, kar je pokazano v tabeli:

Priselitve po naseljih

Naselje	Skupaj prebivalcev	Od rojstva biva v kraju	Preselili so se			
			iz druge vasi občine Bled	iz ostale Slovenije	iz ostale SFRJ	iz tujine
SKUPAJ	3482	1886	823	685	65	23
Grabče	116	56	30	30	—	—
Krnica	388	218	71	93	6	—
Mevkuš	118	70	44	14	—	—
Perniki	21	14	2	5	—	—
Podhom	302	154	83	62	2	1
Poljšica	314	200	56	55	1	2
Radovna	50	20	16	11	1	2
Spodnje Gorje	863	456	200	165	30	12
Spodnje Laze	71	37	30	4	—	—
Višelnica	110	68	29	13	—	—
Zasip	627	328	143	148	6	2
Zgornje Gorje	438	219	119	77	19	4
Zgornja Radovna	64	46	10	8	—	—

Priselitve po naseljih in letih priselitve

Naselje	Niso se priselili	Priselili so se v letih				
		1940 in prej	1941—1945	1946—1952	1953—1957	1958—1961
SKUPAJ	1886	493	124	333	292	345
Grabče	56	8	8	20	12	12
Krnica	218	64	7	24	25	50
Mevkuš	70	16	5	10	9	8
Perniki	14	4	1	1	—	1
Podhom	154	55	13	19	31	30
Poljšica	200	40	6	22	27	19
Radovna	20	4	3	12	3	8
Spodnje Gorje	456	135	45	74	66	89
Spodnje Laze	37	10	6	4	5	9
Višelnica	68	13	2	15	8	4
Zasip	328	92	13	69	61	64
Zgornje Gorje	219	47	15	55	44	58
Zgornja Radovna	46	5	2	8	1	2

Da si laže predstavljamo, kako je prebivalstvo mobilno, pokažemo najprej, kakšen je delež ljudi, ki vsak dan odhajajo na delo drugam:

doma jih dela	38,7 %
na delo v druge vasi občine Bleda jih hodi	22,5 %
na delo iz občine Bleda jih hodi	38,8 %

Zgornja Radovna poleti.

Največ jih vsak dan hodi na delo iz domače občine v Podhomu, dalje v Zasipu, kjer jih je več kakor tistih, ki delajo doma ali hodijo na delo v bližnjo okolico. Vendar ni niti ene vasi, iz katere ne bi nihče hodil na delo v drugo občino.

Izmed prebivalcev, ki so se priselili od drugod, jih je seveda največ iz bližnje okolice, to je iz kakšne blejske vasi; tistih, ki od rojstva stanujejo v istem kraju, je komaj dobra polovica; skoro prav toliko pa je priseljencev. Razdelitev je taka:

od rojstva biva v isti vasi	54,1 %
priselilo se je iz bližnjih vasi	23,6 %
priselilo se je iz drugih krajev Slovenije	19,7 %
priselilo se je iz drugih republik	1,9 %
priselilo se je iz tujine	0,7 %

Po času, kdaj so se priselili, vidimo:

se ni priselilo	54,1 %
leta 1940 in prej	14,2 %
v letih 1941 do 1945	3,6 %
v letih 1946 do 1952	9,6 %
v letih 1953 do 1957	8,4 %
v letih 1958 do 1961	10,1 %

DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE V POVOJNEM OBDOBJU

Konec vojne maja 1945 je pomenil tudi konec ilegalnega dela naših družbenopolitičnih organizacij OF, ZMS, AFŽ organizacij, pionirske organizacije in drugih. Pričelo se je obdobje širokega družbenopolitičnega dela. Polagoma se je v politične organizacije vključila pretežna večina vaščanov.

OF s svojimi krajevnimi vodstvi v Zgornjih in Spodnjih Gorjah, Podhому, Krnici in Mevkušu je skupaj z drugimi organizacijami na pobudo osnovnih celic KPJ izpolnjevala številne naloge, saj so ukrepi za zadovoljitev najnujnejših življenjskih potreb zahtevali zlasti na vasi mnogo dela vseh političnih organizacij. Agrarna reforma, predvsem pa obvezne oddaje so zahtevale mnogo požrtvovalnosti pa tudi odločen nastop političnih organizacij in oblasti. Le tako je bilo mogoče odgovorne naloge izpolnjevati zadovoljivo po načrtu in potrebah.

Partijske organizacije, krajevne organizacije OF in oblastveni organi so v Gorjah prva povojna leta izpolnjevali vse naloge, ki so jih narekovale širše družbene potrebe. Kljub mnogim težavam, zlasti pa spričo pomanjkanja materialnih dobrin za najnujnejše zadovoljevanje potreb prebivalstva, so občani Gorij pod vodstvom partije in OF smelo celili rane štiriletne vojne in se odločno zavzeli za napredek in hitrejši družbeni razvoj.

Zadružniki in mladina so uredili nov dom za telesno kulturo. Mladina in vaščani so sodelovali pri raznih udarniških akcijah, npr.: pri obnovi Vintgarja, pri graditvi doma za telesno kulturo, posebno pa pri sečnji lesa. Čeprav so nastale frate, nekje je bilo treba začeti. Življenje se je kljub mnogim težavam vračalo v stari tir.

V naši družbeni ureditvi so nastajale v dvajsetih letih svobode različne upravnopolitične organizacije. Tako je bilo na območju Gorij pet osvobodilnih odborov, in sicer v Zgornjih in Spodnjih Gorjah, Podhому, Krnici in Mevkušu.

Od novembra 1947 dalje so ostali v Gorjah le štirje krajevni odbori. Meseca maja 1952 je za vse območje prevzel oblast nov občinski ljudski odbor Gorje, ki je deloval vse do združitve z občinskim ljudskim od-

borom Bled septembra leta 1955. Junija 1961 pa so se združile tri tedanje občine: Bohinj, Bled in Radovljica. Tako se je izoblikovala teritorialno in gospodarsko zaključena enota.

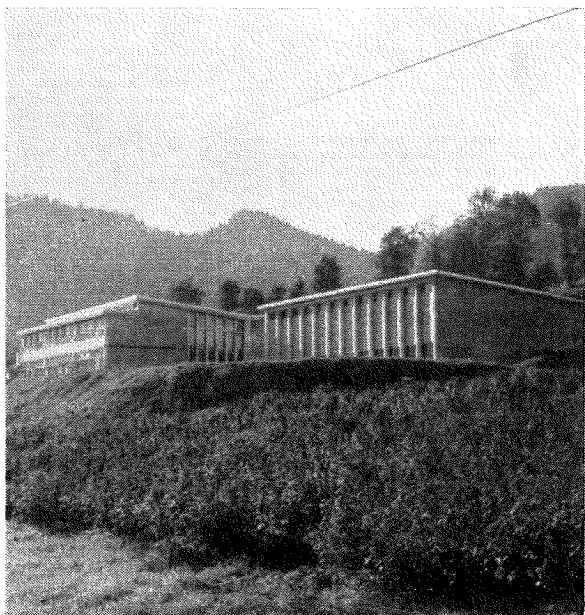
Vse te spremembe v ničemer niso okrnile politične aktivnosti osnovnih enot. Nasprotno, vsaka organizacija je razvila še večjo aktivnost družbenih sil pri urejanju odnosov in utrjevanju socialistične zavesti občanov. Iz leta v leto so subjektivne sile vse močnejše vplivale na celotni tok družbenega dogajanja v Gorjah. Že krajevni odbori OF so vse politične naloge uspešno izpolnjevali. Leta 1952 se je OF preimenovala v SZDL. Takrat je nastalo tudi enotno krajevno vodstvo SZDL za ves matični okoliš. S to združitvijo se je pričelo novo obdobje družbenopolitičnega življenja v Gorjah. Osnovne organizacije ZKS v Spodnjih Gorjah, Podhomu, predvsem pa v Zgornjih Gorjah, so na številnih sestankih razpravljale o nalogah in sprejemale sklepe, ki so jih krajevne organizacije SZDL izpolnjevale. Na pobudo komunistov so bile opravljene domala vse pomembnejše politične akcije. Posledice tega dokaj razgibanega družbenopolitičnega dela je bilo čutiti prav v vseh družbenih organizacijah in društvih.

Največji uspeh v tem obdobju je bil nedvomno dosežen z zgraditvijo nove šole v Zg. Gorjah. Že pred vojno so si domačini prizadevali, da bi jo začeli graditi. Zbirali so že prispevke. Takoj po osvoboditvi pa je bila potreba po novem šolskem poslopju še očitnejša. Že drugič so občani zbirali samoprispevke. Toda spričo pomanjkanja sredstev se stvar vse do leta 1961 ni premaknila z mrtve točke.

Tedaj je sekretariat OO ZKS Gorje skupno s KO SZDL dosegel odločitev. Odborniki takratnega ljudskega odbora Bled območja Gorij so se na pobudo omenjenih organizacij dogovorili, da bodo nastopili na seji ljudskega odbora enotno in zahtevali graditev nove šole, izbiro prostora kjer naj bi stala pa so prepustili strokovni komisiji. Drugi uspeh te široke akcije je bil v tem, da so na sestanku članstva SZDL v navzočnosti nad 350 članov sprejeli sklep o samoprispevku, in sicer v višini 1,5 % osebnega dohodka vseh zaposlenih ter dohodka obrtnikov in zasebnih kmetovalcev. Aktivisti SZDL so po tem zboru zbrali še 1300 podpisov ali 72 % vseh volivcev v Gorjah. Vsi so se prostovoljno izrekli za samoprispevek. Enotnost občanov in njihova odločnost sta zmagali. Novi občinski ljudski odbor v Radovljici se je z vso resnostjo lotil graditve nove šole. Po dveh letih trdega dela je za krajevni praznik leta 1964 svečano odprl novo moderno šolsko poslopje predsednik občinske skupščine Franc Jere.

To je bila le ena večjih akcij političnih sil v Gorjah. Dokumenti iz vseh let po vojni pričajo, da so družbene organizacije iz vsakega še tako težavnega problema našle izhod. Vsi rezultati volitev v povojnih letih dokazujejo visoko zavest volivcev. Krajevni praznik, posvečen 28. avgustu 1941, ko je bilo ustreljenih pet talcev v Spodnjih Gorjah, so vsa leta po vojni praznovali zelo slovesno. Politične organizacije so zelo živo obravnavale neštete komunalne in druge probleme ter zahtevale njihovo ureditev v dobro vseh občanov.

Nova gorjanska šola.

Politična aktivnost in usmerjanje družbenega življenja sta značilna skoraj za vsa društva in organizacije. Pomembne uspehe in priznanja dosega TVD »Partizan«, ki se je predvsem v smučarskem tekaškem športu povzpela med vodilna društva v državi. DPD »Svoboda« s sedežem v Spodnjih Gorjah se s precejšnjo prizadevnostjo uveljavlja v družbenem življenju.

Prosvetno delo je po vojni začelo oživljati le skromno. Razvijalo se je v raznih sekcijah, predvsem pa se je tu in tam razživela dramska družina, vendar do smotnejšega delovanja ni prišlo takoj. V letu 1952 pa so spet začele oživljati »Svobode« in iniciativni odbor se je sestel tudi v Gorjah.

Prvi občni zbor delavsko-prosvetnega društva »Svoboda« Gorje je bil 28. decembra 1952. Društvo se je lotilo obnove knjižnice. Rešili so kakih 150 knjig, ki so bile v knjižnici še pred vojno, postopoma pa so kupovali nove. Zdaj ima knjižnica nad 900 knjig.

Zaživelo je tudi delo dramske sekcije, ki je bilo spočetka zelo razgibano, sčasoma pa je v tekmi z modernimi zabavnimi in drugimi sredstvi — kino, radio, televizija — nekoliko popustilo. Kljub temu pa je dramska sekcija z manjšimi presledki vsa povojna leta marljivo delala.

Leta 1953 je bila ustanovljena tudi godbena sekcija. Godbeniki so nastopali na vseh prireditvah, včasih tudi skupaj z igralci, večkrat pa so priredili tudi samostojne koncerte. Delati pa so nehali leta 1957: člani so se razšli na razne položaje.

Društvo pa še vedno ni imelo lastnih prostorov, kar je zelo oviralo njegovo delo. Zato si je v letih 1954—1956 v Spodnjih Gorjah zgradilo

provizorij, kjer se še zdaj razvija živahna dejavnost. Zlasti starejši člani »Svobode« si prizadevajo, da bi bilo delovanje društva čim plodnejše. V letu 1963 je bilo včlanjenih 220 občanov, ki delujejo v dramski, šahovski (ponovno ustanovljena 1956), fotofilmski, folklorni, glasbeni, telesnovzgojni ter plesni šoli. Za splošno izobrazbo članstva je bilo pripravljenih več predavanj z diapozitivi ter ozkotračnimi filmi. Prirejajo tudi družabne večere.

Sredi maja 1963 pa so v počastitev 40-letnice obstoja »Svobode« poleg kulturnega tedna razvili tudi svoj društveni prapor.

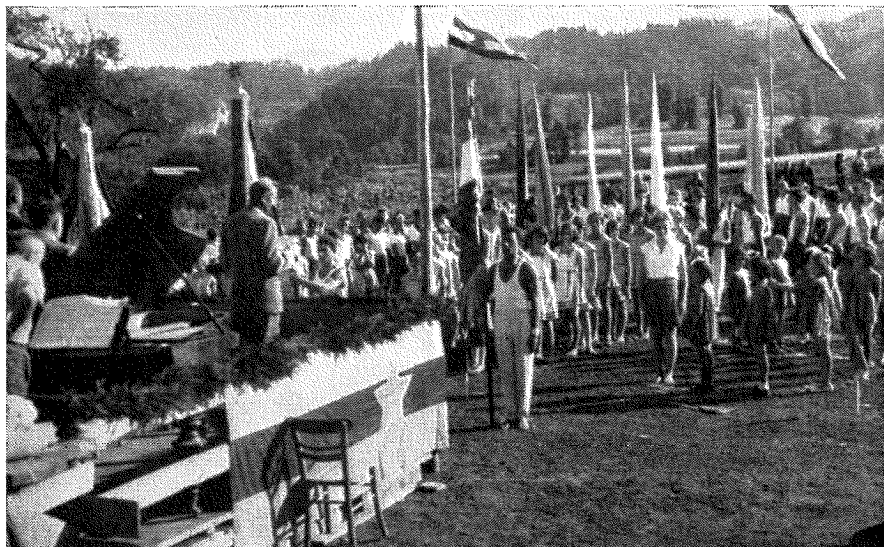
Tako društvo prek kulturnoprosvetnega in idejnopolitičnega delovanja skrbi za vzgojo socialističnega človeka in za poglobitev njegovega znanja.

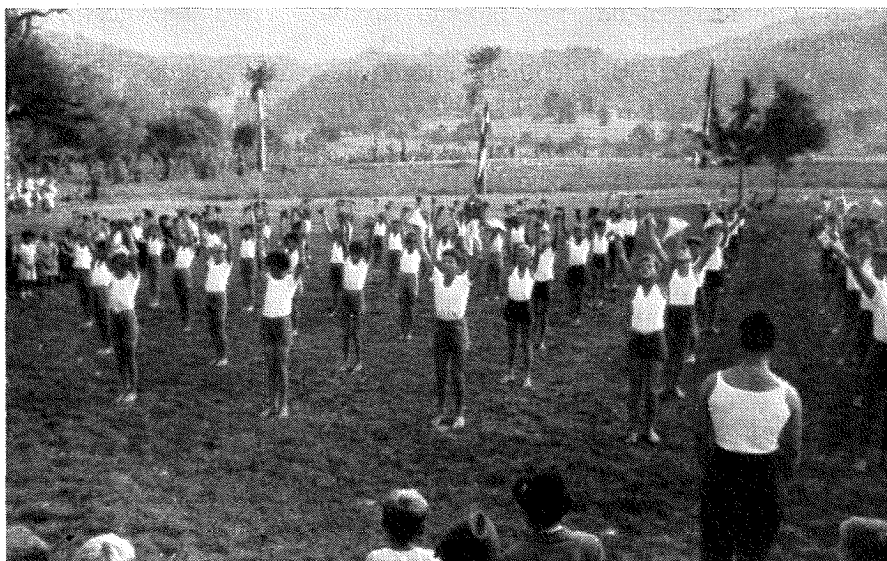
Smučarji leta 1926 na Višelnici. Med njimi četrti z leve Krišpin Ogris, peti Andrej Prešeren, predzadnji Jernej Kocjančič, zadnji Primož Peterman. Tedaj so nekateri uporabljali samo po eno palico.

Planinsko društvo Gorje ima nad 600 članov. Za občane organizira razna predavanja, občasno pripravi skupinske izlete, skrbi za mladi rod planincev, uspešno oskrbuje planinske domove itd.

Pomembno delo opravljajo tudi gasilci, ki so večkrat uspešno posredovali pri elementarnih nesrečah. Gasilsko društvo ima tudi godbo na pihala. Skoraj dvajset let po vojni, predvsem pa v zadnjem desetletju, zelo uspešno nastopa na vseh krajevnih prireditvah, znana pa je tudi v širši družbeni skupnosti. Godba na pihala je v tem obdobju vneto

Razvitje prapora in telovadni nastop TVD Partizan ob 35-letnici društva leta 1956.

Najmlajši člani TVD Partizan med nastopom ob 35-letnici društva.

in uspešno opravljala svoje delo. Turistično društvo je vsa povojna leta skrbelo za sotesko Vintgar. Premalo pa se je ta dejavnost razširila na celotno gorjansko območje.

Društvo upokojencev, ki ima nad 400 članov, ureja probleme upokojencev.

Strelska družina »Andreja Žvana-Borisa« je razmeroma mlada organizacija, vendar je s šestletnim uspešnim delom upravičila svoj obstoj.

Združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev deluje samostojno v Gorjah tudi že pet let. Nad 100 njegovih članov se iz leta v leto uspešno strokovno izpopolnjuje.

Tudi čebelarji so organizirani v svojem društvu. Za mladino večkrat pripravijo predavanja. Uspešno se vsa leta po vojni združujejo vojaški vojni invalidi iz obeh vojn ter žene in matere padlih mož in sinov. Pri urejanju njihovih pravic jim pomaga krajevna organizacija borcev NOV. Le-ta združuje skoraj vse borce — partizane in aktiviste NOV. Nekateri borci zahajajo med šolsko mladino in ji pripovedujejo o partizanskih bojih in zmagah. S tovariško toplino so poskrbeli za šolanje otrok padlih borcev. S skrbjo negujejo partizanske grobove. Krajevni odbor ZB tudi skrbi, da bi borci in aktivisti uveljavili svoje pravice v zvezi s priznanjem let za pokojninski staž itd. S prizadevnostjo in odgovornostjo skrbijo borci tudi za ohranitev vrednot in tradicij ljudske revolucije.

Tudi mladina Gorij je v letih svobode zelo dejavna. Najprizadenejši so bili skojevci, ki so v prvih letih svobode organizirali skoraj vso mladino v mladinske organizacije. Mladina se je odlikovala na udarniških akcijah, organizirala je kulturne prireditve in zabave. Žal pa zadnja leta ni več tako čvrsto organizirana in delavna.

Pionirji predvsem po zaslugi prosvetnih delavcev vsa leta pridno delajo v pionirskem odredu. Uspešno razvijajo vrsto dejavnosti, kot so fotoamaterstvo, strelstvo, igralstvo, petje in še druge.

Iz dokumentacije političnih organizacij in društev v obdobju obnove in graditve socializma ter iz sprememb življenja v Gorjah v povojnih letih sklepamo, da so Gorje kakor v NOB tudi v svobodi ostale zveste naprednim nazorom in da so se zelo uspešno vključile v dinamični razvoj jugoslovanske skupnosti.

KRAJEVNA SKUPNOST GORJE

Na območju krajevne skupnosti Gorje živi 2.746 prebivalcev. Sedež krajevne skupnosti je v vasi Zgornje Gorje, tam je tudi središče okoliških vasi. Zgornje Gorje imajo novo osnovno šolo, pošto, dom TVD Partizan, gasilski dom, krajevni urad, pokopališče padlih borcev in pokopališče umrlih prebivalcev Gorij in okolice. Vas Zgornje Gorje stoji 4 km severozahodno od Bleda. Okrog Zgornjih Gorij so po hribovitih območjih raztresene vasi: Spodnje Gorje, Podhom, Spodnji in Zgornji Graben, Mevkuš, Višelnica, Spodnje in Zgornje Laze, Poljšica, Krnica, Perniki, Spodnja Radovna in Srednja Radovna.

Vasi so med seboj precej oddaljene. Dolžina cest, s katerimi so vasi med seboj povezane, znaša 32 km. Veliko cest v nenaseljenih področjih Pokljuke je po osvoboditvi zgradilo Gozdno gospodarstvo Bled, in sicer za spravilo lesa v dolino. Po območju krajevne skupnosti Gorje pa so speljane še ceste tretjega reda Bled—Pokljuka, Krnica—Srednja Radovna in Spodnje Gorje—Jesenice.

Na območju krajevne skupnosti Gorje izvira v Srednji Radovni reka Radovna, ki teče skozi svetovno znano sotesko Vintgar. Čez reko Radovno in njene pritoke je zgrajenih štirinajst mostov. Štiri od teh vzdržuje cestno podjetje Kranj, druge pa krajevna skupnost Gorje s pomočjo Gozdnega gospodarstva Bled. To gozdno podjetje uporablja mostove za prevoz lesa iz gozdov do predelovalnih obratov.

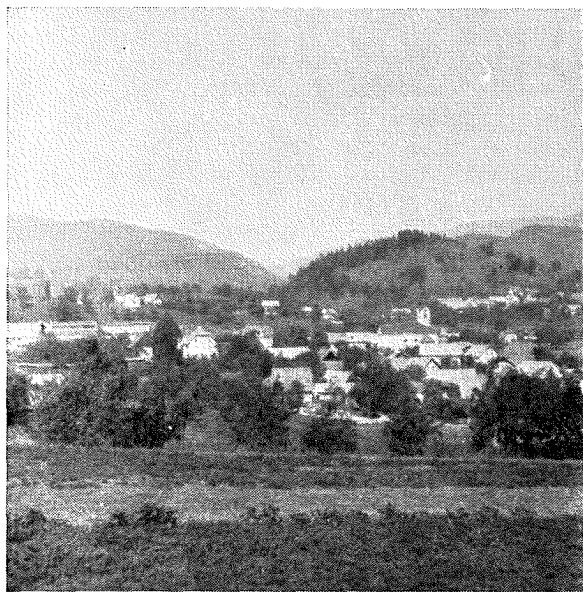
Področje krajevne skupnosti Gorje zajema največ gozdne površine. Les iz teh gozdov daje velik narodni dohodek, vendar je glede na potrebe krajevne skupnosti njen delež pri tem dohodku premajhen. Prebivalstvo je zaposleno večinoma drugje, ker je na območju Gorij slabo razvita industrija. Tu sta le dva obrata, in sicer LIP Bled ter podjetje »Kreda« v Srednji Radovni. Največ delavcev je zaposlenih v jeseniški železarni. Delavci se vozijo na delo organizirano v treh izmenah, za prevoze pa je poskrbela železarna.

Med pobiranjem samoprispevka za graditev šole je bilo ugotovljeno, da je prebivalstvo z območja Gorij zaposleno v naslednjih delovnih organizacijah: GG Bled, »Elan« Begunje, »Veriga« Lesce, TIO Lesce, »Vezenine« Bled, »Kreda« Srednja Radovna in drugje. Struktura prebivalstva se je po osvoboditvi zelo spremenila. Nagel razvoj industrije

v bližnji okolici in želja po boljšem zaslužku sta pritegnila mladino s kmetij v tovarne. Kmečki sinovi so zvečine postali delavci. Zelo malo je zdaj kmetij, na katerih živijo družine samo od kmetijstva. Večinoma je eden ali več članov zaposlenih v industriji. Tudi vrsta poljskih pridelkov se je spremenila. Kmetovalci so pričeli gojiti tudi doslej malo znano kulturo — črni ribez. Ta rastlina v Gorjah in bližnji okolici spričo ugodnega podnebja odlično uspeva. Izkušnje s sajenjem ribeza so pokazale, da je s pravilnim gnojenjem tudi na slabi, hriboviti zemlji, mogoče doseči lep dohodek.

Po osvoboditvi se je podoba Gorij v marsičem spremenila. Leta 1964 je dobil kraj novo osnovno šolo. Gradijo tudi nov gasilski dom. Po dolgih letih obljub so končno začeli graditi tudi stanovanjski blok za prosvetne delavce. Na Praprotnici je po osvoboditvi zraslo precejšnje novo naselje. Gozdno gospodarstvo Bled je zgradilo tri stanovanjske bloke, v katerih je dobilo stanovanje štiriindvajset družin. Prizadevni graditelji — delavci pa so si zgradili štirinajst stanovanjskih hišic. V podaljšku naselja Praprotnica je potrjen zazidalni načrt za novih dvaintrideset stanovanjskih hiš. Več stanovanjskih hiš je bilo zgrajenih tudi v drugih naseljih.

Krajevna skupnost ima največ težav zaradi pomanjkanja sredstev. Vzdrževanje cest po hribovitem območju je zelo zahtevno. To se je posebno pokazalo letos, ko so hudi nalivi prizadejali ogromno škodo. Največ težav je z vzdrževanjem mostov, ki jih je v Gorjah in okolici precej. Ker so mostovi večinoma leseni, jih je treba pogosto obnavljati. Nedavno pa so v železarni Jesenice nabavili večjo količino železnih traverz in tako zgradili most v Vintgarju. Temelji so iz betona, pomostenje pa iz hrastovega lesa. Tako bodo zgradili tudi mostova v Jeli pod

Pogled na povojne Gorje s polj, kjer raste ribez.

Dolina Spodnje Krme.

Pokljuko in Lipnekarjevega v Spodnji Radovni. Oba je porušila zadnja povodenj. Prav bi bilo, če bi Gozdno gospodarstvo Bled, ki prevaža les po teh mostovih, pomagalo z denarjem.

Reka Radovna je ob letošnji povodnji dosegla najvišje stanje vode od leta 1926. Stari ljudje trdijo, da je bila voda skoraj višja kakor leta 1926. Deroči valovi so spodkopali in porušili cesto na dveh krajih.

V Gorjah je potrebna varstvena ustanova, ker je zaposlenih vedno več žena. Spričo pomanjkanja sredstev graditev te ustanove iz leta v leto odlašajo.

Čimprej bo treba urediti tudi avtobusna postajališča v Spodnjih in Zgornjih Gorjah ter Krnici. Graditev novih avtobusnih postajališč je nujna spričo vedno večjega avtomobilskega in avtobusnega prometa.

Promet skozi Zgornje in Spodnje Gorje naraste zlasti v turistični sezoni. Tujci radi prihajajo semkaj spričo naravnih lepote, kot so: soteska Vintgar, dolina Krme ob vznožju Triglava in zeleni gozdovi Pokljuke z lepimi smučarskimi tereni. Je pa še veliko drugih zanimivosti in naravnih posebnosti, ki privabljajo tuje goste. Zato ima območje Gorij prav v turizmu še velike možnosti glede nadaljnjega razvoja.

GOZDARSTVO NEKOČ IN DANES

Prvi zapisani podatek o gorenjskih gozdovih je v izročitveni listini, ki je pisana v latinščini in s katero je 10. aprila leta 1003 nemški cesar Henrik II. daroval briksenškemu škofu Albuinu Bled z gradom, z jezerom in še 30 drugih posesti. Listina je pisana v obliki, kot je bila takrat pač navada, s številnimi frazami, v izvlečku pa se glasi:

»Zato naj vedo vsi naši zvesti podaniki sedaj in v bodočnosti živeči, kako smo... po posredovanju č. briksenškega škofa Albuina, naše posestvo, ki se imenuje Bled, v deželi Kranjski, v grofiji Vnatilnovi, darovali istemu č. škofu Albuinu, ... tako njemu kakor tudi njegovim naslednikom v last in sicer z vsem pripadajočim, to je s cerkvami, gradovi, zgradbami, podaniki obojega spola, obdelano in neobdelano zemljo, gozdovi in divjadjo, travniki, pašniki in skupnimi pašniki, vodami in mlinskimi pravicami, vsemi dohodki, že pridobljenimi in ki bodo v bodočnosti pridobljeni, z eno besedo vse premoženje, dohodek in pravice, ki zakonito pripadajo imenovanemu posestvu v tem smislu, da nimajo nobene pravice izvrševati oblasti grofje ali pa državni sodniki brez škofovega dovoljenja, vse desetine ... kakor tudi druge obveznosti naj bodo dodeljene zgoraj imenovanemu škofu do njegove smrti.

Po njegovih smrti ... pa 2/3 njegovim naslednikom.«

Leta 1011 je njegov naslednik Henrik III. daroval briksenškim škofom še del Gorenjske med Bohinjem, Kranjsko goro in Radovljico. Vsa ta posest, ki se je naslednja leta večala, je ostala skoraj 800 let v posesti briksenških škofov. Ti so bili tako rekoč neomejeni gospodarji malodane vse Gorenjske do Kranja, njih sedež pa je bil na blejskem gradu.

Leta 1803 je bila ta cerkvena posest podržavljena (sekularizirana) in dodeljena v upravljanje državnemu gospodarstvu in financam, t. j. kameralnemu fondu. Deželni glavar Kranjske je vpeljal na posestvu državno upravo. V času francoske okupacije v letih 1809—1813 je to posestvo upravljala francoska državna uprava. Z odlokom avstrijske vlade je 23. julija 1824 oziroma leta 1833 blejska graščinska posest spet prešla v roke briksenške škofije, kar je bilo dokončno izvedeno 30. junija leta 1838.

Leta 1858 (17. 5. oziroma 16. 6.) je bila sklenjena kupoprodajna pogodba med briksenškim stolnim kapituljem in industrialcem na Jesenicah Viktorjem Ruardom, ki je kupil celotno posestvo graščine Bled

Kamorkoli pogledaš, sami gozdovi. Pogled z Lipanskega vrha.

za 157.500 avstrijskih goldinarjev. Toda že čez 13 let, to je 31. decembra 1871 je skoraj vse posestvo Ruard prodal Kranjski industrijski družbi za 780.000 avstrijskih goldinarjev. Blejski grad s pripadajočo zemljo je 19. septembra 1882 kupil dunajski trgovec Muhr.

S kupno pogodbo z dne 14. maja 1895 je avstrijsko ministrstvo za kmetijstvo od Kranjske industrijske družbe kupilo okrog 26.454 ha tega posestva za Kranjski verski fond. Izvzeti so bili le gozdovi, ki leže v bližini Jesenic.

Dokler so bili omenjeni gozdovi last Kranjske industrijske družbe, je obstajala za njihovo upravljanje ena gozdna uprava s sedežem na Javorniku. Ko pa je gospodarjenje prevzela država, so bili gozdovi dodeljeni dvema gozdnima upravama, in sicer v Radovljici, kjer je bila ustanovljena gozdna uprava že leta 1873 za državni gozd Martinček, in gozdna uprava na Bledu. V začetku decembra 1910 je bil urad gozdne uprave iz Radovljice prenesen v Bohinjsko Bistrico, direkcija pa je bila v Gorici. Po končani prvi svetovni vojni leta 1918 pa je bil pri narodni vladi v Ljubljani ustanovljen gozdarski oddelek s posebnim odsekom za upravo državnih gozdov; leta 1922 je bil ta preimenovan v direkcijo šum. Od 18. decembra 1924 dalje je ta direkcija skrbela le za državne (Martinček, Kališe, Mecesnovec) in verskozakladne gozdove (Jelovica, Pokljuka, Mežaklja, Belca, Martuljk, Pišenca).

Takoj po osvoboditvi sta bili ustanovljeni gozdni upravi na Bledu in v Bohinjski Bistrici ter gozdni oskrbništvi Jesenice in Radovljica. Jeseni leta 1946 je bilo osnovano Gorenjsko gozdno gospodarstvo na

Bledu, ki pa je poleg nekdanjih verskozakladnih gozdov že vodilo gospodarjenje z vsemi družbenimi gozdovi sedanjega triglavskega in kranjskega območja ter z družbenimi gozdovi v Kamniku. Bilo je 9 gozdnih uprav s skupno površino 46.763 ha, od te je bilo gozdov 35.559 ha.

Leta 1947 so bili lesnoindustrijski obrati ločeni od gozdnega gospodarstva.

Sedanje Gozdno gospodarstvo Bled je bilo ustanovljeno 7. februarja 1948. Reorganizacija GG je bila izvršena konec leta 1949 in s 1. januarjem 1950 se je začel nov, to je sedanji organizacijski sistem. Ta sistem je zgrajen na podlagi statuta delovne organizacije Gozdnega gospodarstva Bled. Organizacija je sledeča: uprava podjetja, 4 gozdni obrati (Bohinjska Bistrica, Pokljuka, Jesenice, Radovljica), gradbeni obrat in transportni obrat z mehanično delavnico.

Gospodarjenje z gozdovi v preteklosti

Na razvoj gozdarstva v gorenjskem kotu v preteklih stoletjih sta najbolj vplivali železarska obrt in industrija; poleg tega so bili skoro vsi gozdovi obremenjeni s služnostmi paše, pridobivanja tehničnega lesa in drv za potrebe domačinstev.

V Bohinju, Lipniški dolini, Gornjesavski dolini in Selški dolini sta bili že od davnine razviti železarska industrija in obrt. Po Valvazorjevem mnenju je ta obrt na Gorenjskem stara več tisoč let. Železo so v naših krajih pridobivali že Kelti, najdišča rud so izkoriščali tudi Rimljani. O tem pričajo ostanki topilnic, najdišča novcev in okraskov na Ajdovskem gradcu in izkopanine v vasi Žlan in Jereki v Bohinju. Že od davnine je bilo v tem kotu razvito tudi železarstvo. Razmeram, času in kapitalu primerno so nastajale in delovale tudi topilnice železa. Železno rudo so iskali in kopali v vseh gozdnih Jelovice, Pokljuke, Mežaklje, v Savskih jamah itd. Naš pogled v preteklost sega le do konca 17. stoletja, ko se je vsa bohinjska železarska industrija združila v eni roki, in sicer kot last rodbine Locatelli, ki je leta 1720 prodala imetje nekemu Francescu Pittoniju, ta pa leta 1744 rodbini Zois; ta ga je imela do leta 1868, ko je gozdove odkupila Kranjska industrijska družba. V noči 7. oktobra 1890 je požar uničil vse železarske naprave v Bohinjski Bistrici, naprave v Stari Fužini pa so bile opuščene že leto dni prej.

Kranjska industrijska družba je leta 1870 od Zoisovih dedičev kupila tudi plavže in fužine, med drugimi v Spodnji Radovni.

Arheološka izkopavanja so odkrila, da so v naših krajih poznali oglarjenje že pred tri tisoč leti, v času Ilirov in Japodov. Preseljevanje narodov je tedanje oglarjenje docela uničilo; do ponovnega razmaha je prišlo šele konec srednjega veka, ko se je spet začelo razvijati kovinarstvo in z njim oglarstvo. Oglje so pridobivali bodisi samostojni oglarji ali pa najeti delavci-oglarji.

Ko je bila skozi naše kraje speljana železnica, najprej tako imenovana južna (Dunaj—Celje 1845, Celje—Ljubljana 1849, Ljubljana—Trst 1857, za brzovlak 1861; Trbiž—Ljubljana 1870, Jesenice—Gorica—Trst 1906) in se je začel uporabljati premog, je začelo oglarstvo propadati.

Mrzli Studenec, središče
poključskih gozdov.

Stanje se je zboljšalo šele v začetku sedanjega stoletja, ko je precej oglja šlo za izvoz v severne industrijske dežele in v Italijo. Prvotni način pridobivanja oglja v jamskih in preprostih kopah se je polagoma umaknil vedno boljšim postopkom, dokler se ni uveljavila visoka kopa, ki je v rabi še danes.

S širjenjem železarn so gozdove vedno bolj izkoriščali, z večanjem števila prebivalstva pa tudi krčili; bila je nevarnost, da bodo uničeni.

Urejeno gospodarjenje z gozdovi ima tako svoj začetek v prizadevanjih rudarjev in fužinarjev, da bi si zagotovili enakomerne in stalne količine drv za oglje in deloma jamskega lesa.

Prva znana zakonska ureditev gospodarjenja z gozdovi se začena proti koncu 17. stoletja, ko je Avstro-Ogrska izdala »gozdni red«.

Prvi poizkusi ureditve naših gozdov datirajo iz leta 1837. Takrat so izdelali splošno gospodarske načrte. Vendar pa je bila lesna zaloga ugotovljena samo približno. Etat in način gospodarjenja niso bili predpisani, zato so gozdove izkoriščali še naprej nenačrtno. Tako je deželna vlada Kranjske velike komplekse gozdov okoli Radovljice in Škofje Loke, t. j. tudi Jelovico in Notranji Bohinj, leta 1854 postavila pod sekvester, to je pod nekakšno prisilno upravo. Pri tem je odpravila vse lastninske pravice tretjih oseb v teh gozdovih in nikomur več niso dovolili izkoriščanja gozdov brez dovoljenja uprave za sekvester. Prisilna uprava je bila odpravljena leta 1871, ko so osnovali skupno upravo gozdov Kranjske industrijske družbe.

Kranjska industrijska družba je leta 1870 začela urejati servitutne pravice izkoriščanja lesa, leta 1880 pa servitutne pašne pravice. Leta 1880 je gozdni urad KID izdelal gozdno ureditveni elaborat. Opravljena je

bila inventarizacija gozdov, ki so bili razdeljeni na oddelke in odseke. Predpisana so bila zelo intenzivna redčenja, tudi do 50 % in sečnje na golo. Ta ureditveni načrt je bil pomanjkljiv, kar zadeva izmero površin in ugotovitev zalog lesa.

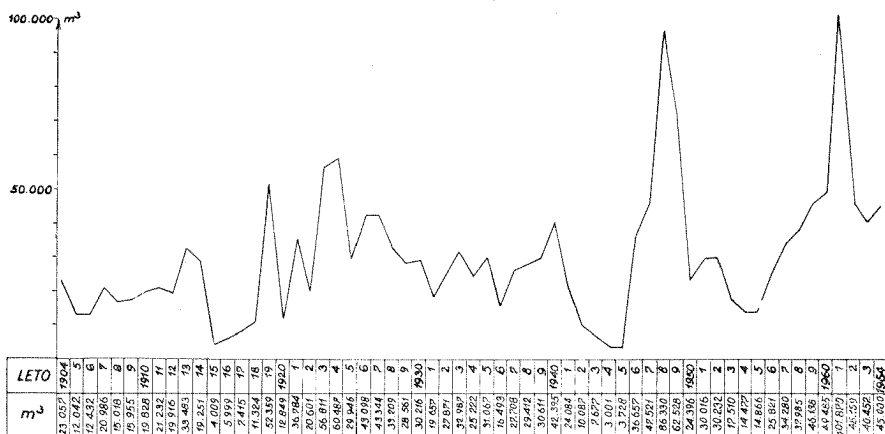
Leta 1896 je bila izvršena revizija gozdnogospodarskih načrtov, tudi tistih, ki sta jih delno izdelali državni upravi v Radovljici in na Bledu. Od tega leta dalje že govorimo o urejenem in načrtnem gozdnem gospodarjenju. Leta 1903 je gozdna direkcija v Gorici na novo začela urejati gozdove, Leta 1913 je bila ponovno opravljena revizija načrtov, ki je popolnoma izključila goloseke in predpisala izkoriščanje gozdov pretežno z oplodnimi sečnjami in s pomlajevalno dobo.

Po predpisih avstrijskega državnega gozdnega zakona z dne 3. decembra 1852, ki je veljal tudi v naših krajih vse do leta 1929, je bila uvedena posebna služba za nadzor nad gospodarjenjem z gozdovi, torej tudi s privatnimi. Vendar je bil ta nadzor ohlapen. Razmeroma nizka hektarska zaloga 190 m³ je danes dokaz za to.

Pregled izkoriščanja gozdov na Jelovici in Pokljuki od leta 1894—1964

Imamo zbrane in urejene podatke o izkoriščanju državnih gozdov na Jelovici in Notranjem Bohinju od leta 1894 (Martinček) oziroma od leta 1899 (ostala Jelovica). Oglejmo si podatke o pokljuških gozdnih površinah, ki ji je kakih 7500 ha.

Gozdni kompleks Pokljuke izkazuje leta 1904 na površini 7465 ha 1,476.265 m³, ali na 1 ha 198 m³; leta 1955 pa na površini 7677 ha 2,479.765 m³, na 1 ha 323 m³. V tem času je bilo posekanih 1,607.543 m³ ali okrog 294 m³ na 1 ha. Od leta 1904 je bilo letno posekanega v povprečju po 26.143 m³, sedanji letni posek pa je okoli 45.000 m³. Tudi v pokljuških gozdnih se je hektarska lesna zaloga v času načrtnega gospodarjenja močno povečala, toda hkrati so se večali tudi poseki.

Pregled letnih posekov.

Pri gospodarjenju s temi gozdovi vstopamo v novo fazo razvoja. Poleg večje vsakoletne količine lesa, ki jo dobimo zlasti z redčenji, hočemo v prihodnje vzgajati tudi kvalitetnejši les. Pokljuškemu lesu želimo zagotoviti takšen sloves, kakršnega je užival nekdanj s posebnim izrazom Carinfia.

Za pokljuške in jelovške gozdove imamo še en podatek, ki gospodarjenje z njimi osvetljuje z vidika svetlobnih dogodkov. Iz pregledov letnih posekov za Jelovico od leta 1908 in za Pokljuko od leta 1904, iz obeh pa do leta 1964, je razvidno, kako so vsako leto nihali poseki oziroma oddaje lesa, kot so pač narekovala tržne in politične razmere.

Razmeroma miren in enakomeren vzpon je opaziti do leta 1913, nato sledi nagel in globok padec proizvodnje v letu 1915, ko je divjala prva svetovna vojna. Po letu 1918 je proizvodnja hitro rastla do leta 1924, ko so se začeli kazati znaki velike svetovne gospodarske krize, ki je bila najhujša leta 1931. Sledijo leta negotovega gospodarskega vzpona, nato pa od leta 1934 zaradi znane italijanske avanture v Abesiniji, ko so bile zaradi nje uvedene gospodarske sankcije proti Italiji, postopno nazadovanje proizvodnje. Po letu 1937 je proizvodnja spet naraščala: Nemčija in Italija sta se pripravljali na drugo svetovno vojno.

Strašna katastrofa in sovražnikova okupacija naših krajev je v naše gozdove pognala vojsko partizanov. Kakršnokoli izkoriščanje lesa so partizani okupatorju onemogočili tako temeljito, da je bil v letu 1944 za Pokljuko izkazan posek komaj 3.000 m³ in še to pretežno bukovih drv. To je najnižja številka v zadnjih 70 letih.

Po letu 1945 je sledila neslutena gospodarska dejavnost, obnova uničenega gospodarstva in še posebej obnova naše ožje domovine. Jelovski in poključki gozdovi so morali tedaj krepko prispevati svoj delež. Naravno je, da je temu vzponu sledil primeren padec proizvodnje, deloma zaradi izpolnjenih nalog, deloma zaradi preusmeritve in osamosvojitve našega gospodarstva, kar se je kazalo tudi v gozdovih. Po letu 1954 se kaže umirjenost gospodarjenja z gozdovi, ki je v povprečjih omogočilo stalnost z rahlim vzponom, izvzemši leto 1961, ko je na Pokljuki zaradi vetra in snega padlo nad 100.000 m³ lesa.

Bogata je tisočletna zgodovina naših gozdov, bogata je s slavnimi dejanji in boji iz narodnoosvobodilne vojne. Mnogim so ti gozdovi dajali zaslužek, potoki znoja so tekli za trdo skorjo kruha. V boju za svobodo in pravico so dajali zavetje pred tujcem in sovražnikom. Bodimo zato zvesti izročilu naših prednikov, varujmo ta živi spomenik boja in svobode pod Triglavom in negujmo te naše lepe slovenske gozdove, da jih bomo lahko s ponosom oddali našim zanamcem.

LESNA INDUSTRIJA V GORJAH

V sklopu lesnoindustrijskega podjetja Bled obstaja na tem območju obrat Gorje, katerega razvojna pot je dokaj pestra.

Njegovi temelji so bili položeni leta 1919. Investitor te gradnje pokojni Vinko Jan iz Spodnjih Gorij nam je dal glavne podatke o razvoju gorjanskega obrata.

Pri graditvi so zaradi podtalne vode in delno mehkega terena naleteli na težave. Graditev se je uspešno nadaljevala in že konec leta 1920 je bil montiran prvi polnojarmenik, v začetku leta 1921 pa še drugi.

V zimskih mesecih leta 1921 so žagarski listi prvič zarezali v hlode in dali nove izdelke — žagan les. Leta 1922 pa je takratni lastnik kupil še en polnojarmenik, izpopolnil obrat s strojem za izdelavo ladijskega poda in s strojem za mletje lubja. Poleg tega je dozidal še sedanjo strojnico, brusilnico in prvotne pisarniške prostore. Kupil je lokomobilo, ki še danes obratuje, čeprav je stara skoraj že 40 let. Obrat v dobi kapitalističnega gospodarstva v stari Jugoslaviji ni imel ugodnih razvojnih perspektiv, pač pa je vse do druge svetovne vojne obdržal obseg, kakršnega je dosegel že leta 1922.

Menjajoča se tržna konjunktura in krize v svetovnem gospodarstvu, so gospodarsko uničile tedanjega lastnika. Žago so prevzemali razni lastniki kot n. pr. Gospodarska banka v Ljubljani in nato sedanje lesno podjetje Gorjana — Ljubljana; takrat je obrat tudi dobil ime »Gorjana«. V vsej dobi obstoja je obrat zaposloval le sezonske delavce, deloma domačine, veliko pa je bilo tudi delavcev, ki so prihajali iz Poljanske doline. Iz obratnega arhiva je videti, da se je delovna sila menjavala zelo pogosto in da je bila doba zaposlitve posameznih delavcev kratkotrajna. Zaradi menjavanja lastnikov na obratu ni bilo nobene mehanizacije, ne na krilišču ne v žagalnici in tudi ne na skladišču. Delovni pogoji so bili dokaj težavni, posebno pri skladanju hlodovine. Skladali so jo namreč v ogromne kupe ter v skladišču žaganega lesa, kjer je za odvoz samo en tir.

Leto 1941 je bilo usodno tudi za žago Gorjano; kljukasti križ je oznanil nove gospodarje. Pričeli so žagati les, ki je zrasel na pobočjih Pokljuke, za vojne interese tretjega rajha. Prav zato so jo partizani leta 1943 zažgali. Pogorela je v pičlih treh urah.

Obrati LIP Bled v Spodnjih Gorjah, nekdanja Gorjana, kjer izdelujejo vratna krila in vezane sredice.

Velike gospodarske potrebe v vojni opustošene države so narekovalе povečano sečnjo. Že leta 1945 so z vsemi silami pričeli obnavljati tudi žago in jo usposablјati za čimprejšnjo proizvodnjo.

Anton Skumavec, ki je to delo vodil kot obratovodja, je skupaj s svojimi sodelavci in odgovornimi ljudmi iskal polnojarmenike, krožne žage in drugo opremo.

V januarju 1946 je že spet stekla proizvodnja.

Žagarska proizvodnja je v začetku potekala v eni in že jeseni 1947 v dveh izmenah. Tržne potrebe in uvedba planskega gospodarstva pa so zahtevale povečanje količin žaganega lesa. Zato je obrat leta 1947 prešel na obratovanje v treh izmenah. Takšno obratovanje je trajalo vse do leta 1951. Obrat je naglo napredoval, saj je dnevno predelal 65 do 70 kubikov žaganega lesa in s tem prispeval svoj delež k obnovi naše domovine.

Zaradi zmanjšanega poseka v letih 1951 in 1952 je obrat skrčil delo na dve izmeni, leta 1953 pa je zato prešel celo na osemurno obratovanje, dokler ni junija 1954 obrat kot žaga prenehal obstajati. Dne 14. junija 1954 so skozi polnojarmenike stekli zadnji hlodi.

Družbenoekonomske potrebe so zahtevale preusmeritev žagarske proizvodnje v finalno predelavo. Že junija 1954 so začeli demontirati stroje; zapela so kladiva in zasadili so krampe za prezidavo žage v nov lesnoindustrijski obrat za proizvodnjo sredic, panelk in lameneranih gladkih vrat.

Meseca februarja 1955 so se kljub začetnim težavam — sušilnice še niso dospele — lotili delne proizvodnje sredic.

Obrat se je iz leta v leto izpopolnjeval. V letu 1955 je zadel na težave pri proizvodnji sredic. Nič boljše ni bilo v letu 1956, ko so pričeli izdelovati vrata. Bilo bi napak, če ne bi omenili kadrovskih težav in ugotovili, s kakšnimi delavci je žaga pričela proizvodnjo. Ko je prenehala obratovati, so z izjemo dveh delavcev ostali vsi v obratu in ves čas so sodelovali pri njegovi rekonstrukciji. S pričetkom nove proizvodnje so se privajali

Zaga LIP Bled na Rečici.

ravnanju z novimi stroji in se učili. Ko pa je proizvodnja delno stekla, je obrat zaposlil še nove delavce. Tudi ti niso bili vajeni tega dela, ker je bila to večinoma njihova prva zaposlitev.

Pomanjkljivo obdelan tehnični del elaborata, če ga sploh lahko tako imenujemo, ni dajal napotkov za hitrejšo uvajanje proizvodnje. Poleg tega tudi minimalna strojna oprema ni zadostovala za večjo proizvodnjo.

Leta 1956 se je začela proizvodnja vratnih kril. Nastale so nove težave, toda kljub temu se je produktivnost povečala, skrajšal se je čas, porabljen za enoto proizvoda in dosežen je bil večji ekonomski uspeh. Pri proizvodnji vrat smo sprejeli iste normative, kakršne imajo zahodnonemške tovarne vrat. Za izdelavo lepljenih sredic pa se glede na ekonomski račun še vedno troši preveč časa. Ker pa je tehnološki proces proizvodnje lepljenih sredic v bistvu predelava lesnih odpadkov in zahteva veliko ročnega dela, je toliko težje doseči ustreznejšo storilnost.

Leta 1960 je pričel obrat izdelovati vezane sredice — to je sredice, katerih površina ni lepljena, ampak vezana s papirno vrstico.

Ob primerjavi porabe časa za enoto vezanih sredic z lepljenimi sredicami lahko ugotovimo, da je pri prvih čas izdelave za 25 % krajši. Kljub temu rezultati še niso zadovoljivi, ker še vedno presegamo časovne normative sredic, proizvedenih v modernejših postopkih. Z obnovo obrata bo treba izboljšati proizvodni postopek in mehanizirati proizvodnjo.

Ugodne možnosti prodaje teh izdelkov narekujejo nujno razširitev delavniških prostorov. Z izboljšanjem pogojev na delovnem mestu in uvedbo proizvodnje na tekočem traku bo mogoče zmanjšati porabo časa, povečati delovno storilnost ter se tako približati normativom razvite industrije. Le tako bi dosegali še boljše ekonomske uspehe in zagotovili obstoj obrata tudi v prihodnosti.

PRIZADEVANJA LJUDI, DA BI SE ZBLIŽALI Z NARAVO

Staro ustno izročilo pripoveduje, da so bili prebivalci Gorij veliki ljubitelji planin že v 19. stoletju in tudi prej. Takoj ko so ustanovili Slovensko planinsko društvo v Ljubljani s podružnicami po Sloveniji, so se nekateri prebivalci Gorij vpisali v članstvo pri raznih podružnicah, največ v Radovljici.

Zanimanje za planinstvo je naglo naraščalo zlasti po prvi svetovni vojni. Dozorel je predlog, da bi tudi v Gorjah ustanovili podružnico SPD.

Ustanovni občni zbor gorjanske podružnice je bil 29. maja 1929. Prvo leto je štelo društvo sedemdeset članov. Za predsednika podružnice je bil izvoljen Jakob Jan — Repečnikov, za tajnika pa Anton Bižal. Vse do druge svetovne vojne se je društvo ubadalo s finančnimi sredstvi, članov pa je imelo od 50 do 75. Vsa njegova dejavnost je bila tedaj le nizkogorska. Zato razen članarine tudi ni imelo nobenih dohodkov.

Druga svetovna vojna je društvu pobrala veliko članov: njegovega predsednika je okupator v Ljubljani ustrelil, tajnik je umrl v zloglasnem taborišču Dachau, odbornik Andrej Prešeren je svoje življenje žrtvoval kot partizan in njegovi ostanki še sedaj počivajo na planini v Meji dolini, Simona Zimo, poznejšega tajnika, pa so Nemci ustrelili med talci na Bitnjah.

Takoj po osvoboditvi leta 1945 so se zbrali stari in navdušeni planinci ter obnovili planinsko društvo. Delo ni bilo lahko, kajti začeti je bilo treba znova. Aprila leta 1946 smo dobili v oskrbo bivši Aleksandrov dom pod Triglavom. Tedanji odbor ga je preimenoval v dom Planiko. Potrebna je bila temeljita obnova, zakaj dom so močno poškodovali triglavski viharji. Prvi ogled za njegovo obnovo smo opravili v začetku julija 1946. V pripravah so sodelovali: takratni predsednik Franc Cundrič iz Podhoma, Franc Kogoj iz Spodnjih Gorij, člana Vinko Veber in Janez Dornik iz Podhoma ter jaz kot gospodar.

Leta 1945 se je začela akcija za obnovo članstva. Januarja leta 1946 je bilo vpisanih že 253 članov, od tega je samo odbornica Slavka Šronc vpisala 102. Dela za obnovo Planike so se nemudoma začela.

Člani društva in drugi ljubitelji planin so priskočili na pomoč in od vznožja Triglava do Planike prostovoljno prenašali gradbeni material, tako da je dom konec avgusta 1946 že lahko sprejemal prve obiskovalce.

Koča v Lipanci z Lipanskim vrhom v ozadju.

Prva naša oskrbnica »Planike« je bila Pavla Repe — Lipnikarjeva. Z njo so bili vsi obiskovalci doma zelo zadovoljni in se je starejši še danes radi spominjajo.

Leta 1947 je Planinska zveza Slovenije gorjanske planince zaprosila, naj si ogledajo Tržaško kočo na Doliču in italijansko vojašnico na Zaplanji. Za ta ogled so bili določeni štirje odborniki: kot gradbeni tehnik Janez Pazlar — Spodnje Gorje, kot tesarski izvedenec Jože Šimnic Poljšica, tajnik društva Alojz Jan — Višelnica in jaz kot gospodar društva. O tem smo poročali Planinski zvezi Slovenije. Le-ta je pooblastila odbor gorjanskega društva, da je pričel obnavljati še staro Tržaško kočo na Doliču, ki je bila v zelo slabem stanju. S požrtvovalnim delom vsega članstva se je društvu posrečilo, da je bila 18. avgusta 1948 že odprta.

Pripomniti je treba, da je Planinsko društvo Gorje imelo leta 1949 vpisanih že 585 članov. Vsekakor razveseljiv in očiten napredek, ki je pokazal, kolikšna sta zanimanje in ljubezen prebivalstva do planin. Leta 1950 je bilo članov že 685, leta 1952 pa 694; tudi poslej je število članov postopoma še vedno naraščalo.

Dne 19. junija leta 1949 je društvo ob vznožju Triglava v Zgornji Radovni praznovalo 20-letnico svojega obstoja. Zbralo se je veliko ljudi, ki so prišli od blizu in daleč zadovoljni, da smo to lahko proslavljali v svobodi.

V zimi 1951/1952 je v hribih zapadlo izredno veliko snega, ki je med drugim zrušil tudi staro Tržaško kočo na Doliču. Snega je bilo tedaj toliko, da kaj takega niso pomnili niti starejši planinci. Ko smo 1. julija odprli dom Planiko in pregledovali tudi to porušeno kočo na vsej poti od Zgornje Krme — Planike — Doliča in Triglavskih jezer, ni bilo nikjer najmanjše kopnine. Koča na Doliču je bila od silne teže snega čisto stisnjena. Sklenili smo, da se bomo takoj lotili dela. Dne 2. julija smo se zbrali ob porušenem domu in zaznamovali prostor za postavitev nove koče. Staro smo docela podrli, hkrati pa že gradili novo.

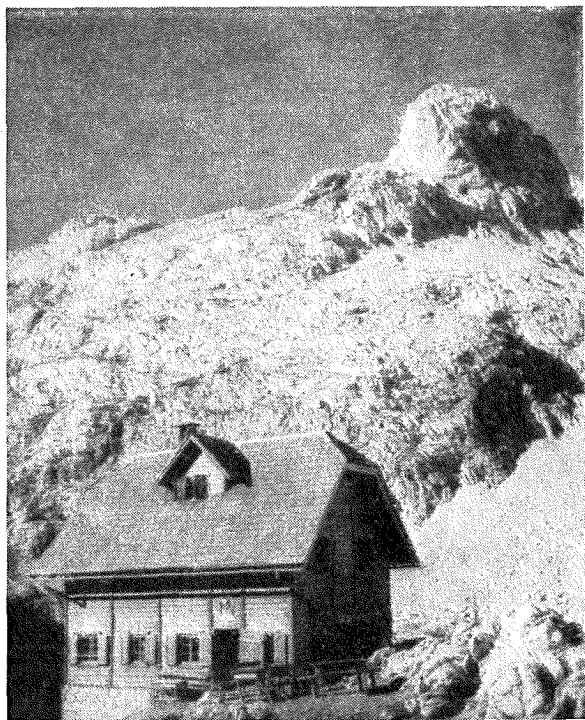
Novo kočo smo odprli 26. julija 1953. Na tem slavlju se je zbralo veliko planincev, med njimi tudi predsednik tedanjega okraja Radovljica — Jesenice Milan Kristan. Prizadevnemu odboru planinskega društva Gorje so tedaj upravičeno izrekli priznanje za uspehe pri pospeševanju planinstva.

Tesarska dela pri graditvi nove koče je vodil Janez Zalokar, tesarski mojster iz Spodnjih Gorij, mizarska pa Matija Černe iz Gorij. Najtežje opravilo pri tej graditvi so imeli nosači iz Trente, ki so ves gradbeni material znosili na ramenih. Člani društva in odborniki so prostovoljno in brezplačno prenesli 2152 kg gradbenega materiala. Tako je bila zgrajena in odprta nova Tržaška koča na Doliču, o kateri še danes pravi planinci, posebno pa tuji, pravijo, da je najbolj priljubljen planinski dom sploh.

Planinstvo se je vsa povojna leta hitro širilo. Ljudje radi zahajajo v planine, pri tem pa mimogrede obiskujejo iz narodnoosvobodilne borbe

Prvi upravni odbor planinskega društva Gorje leta 1930. Od leve v desno sedijo Simon Hudovernik, Jakob Jan, Jože Zajc, Krišpin Ogris, Vinko Jan. Stojijo Franc Poklukar, Franc Kunstelj, Andrej Prešeren, Simon Zima, Jože Mulej in Franc Cundrič. J. Jan, A. Prešeren in S. Zima so za svobodo darovali svoja življenja.

Tržaška koča na Doliču, ena izmed postojank planinskega društva Gorje.

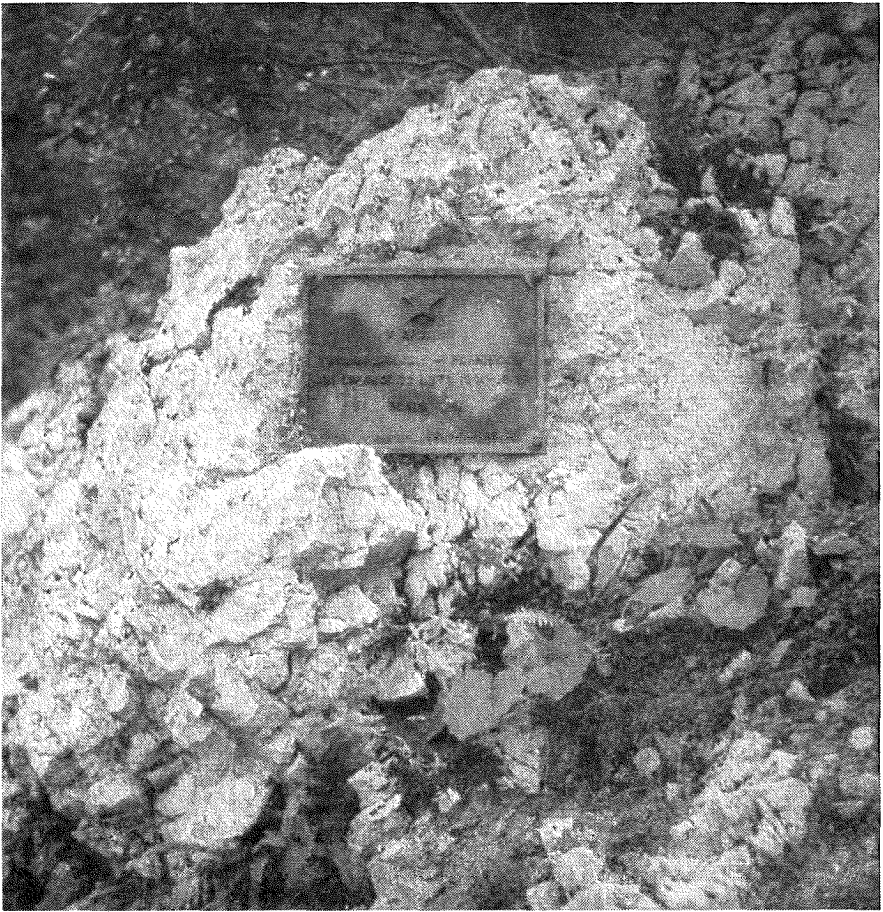
znamenite kraje in se seznanjajo s trpljenjem in boji junakov, ki so za svobodo žrtvovali svoja življenja. Prav posebno delaven je bil mladinski odsek. Za šoloobvezne otroke je prirejal številne pohode v planine in izlete v kraje, znane iz bojov v zadnji vojni.

Dne 24. maja 1959 je društvo slavilo svoj 30-letni obstoj. Na jubilejni slovesnosti je razvilo nov društveni prapor. Razvitju prapora je kumovala Planinska zveza Slovenije. Slavja, ki je bilo ob vходу v sotesko Vintgar, se je udeležilo veliko planincev in več društev. Prapor je prevzel starejši in znan planinec, ustanovitelj društva Krišpin Ogris, še vedno aktiven planinec.

Leto kasneje je mladinski odsek pod vodstvom učiteljice Mire Ivanšek razvil svoj, mladinski prapor. Tudi na tej proslavi se je zbralo dosti planincev, ki so prišli od blizu in daleč.

Vsa povojna leta organizatorji planinstva prirejajo tudi predavanja o planinstvu in o lepotah naše dežele. Pri tem posvečajo veliko skrb spoznavanju naravnih in turističnih zanimivosti tudi v drugih deželah. Občinstvo je zelo zadovoljno s takšnimi predavanji zlasti še zato, ker z besedo, sliko in glasbo prikazujejo lepote gora in krajev.

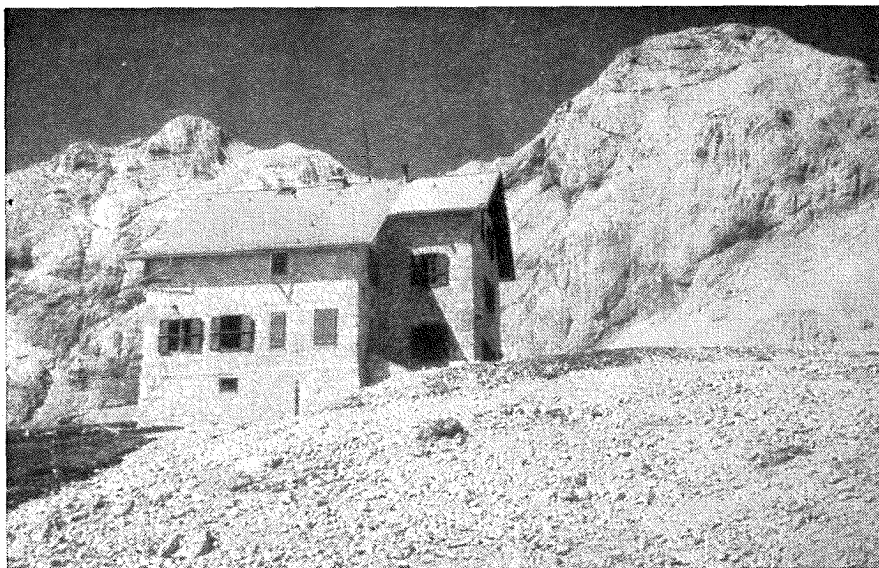
V letih 1960 in 1965 se je odbor planinskega društva Gorje trudilboljšati oskrbovanje planinskih postojank. In res je bilo mnogo storjenega zaboljšanje materialnih pogojev bivanja v domovih.

Spominsko obeležje v boju padlim planincem pod Lipanco.

Številni odborniki so svoje delo opravili uspešno in vestno. Tajniške posle v društvu vodi Alojz Jan. Vsi predsedniki gospodarskega odbora so bili požrtvovalni pri svojem delu in so skrbeli za napredek planinskih postojank in društva. Zadnja leta vodi ta odsek Metod Pazlar, blagajniške posle pa opravlja Jože Markelj. Kot dolgoletni gospodar društva vedno pomaga tudi v gospodarskem odboru, obenem pa se požrtvovalno loteva najtežavnijših del oziroma popravi.

Med najvažnejšimi napravami v planinah so gotovo planinske poti, ki morajo biti zavarovane, da gorniki lahko obiskujejo najvišje vrhove. To delo vsa povojna leta opravlja Stane Dežman. Vsi odborniki radi pomagajo, kadar je treba v gorah kaj obnavljati. Odborniki in člani Planinskega društva pomagajo tudi v drugih organizacijah ter društvih in so tako tesno povezani s celotnim delovanjem in življenjem prebi-

Dom Planika pod Triglavom.

valstva Gorij in okolice. Tako planinci sodelujejo s telovadnim društvom Partizan, s pionirskimi odseki gasilskih društev, prav tesne stike pa so navezali tudi s šolo.

Tudi v bodoče naj bo skrb vodilnih članov Planinskega društva Gorje, da popeljejo v naravo čimveč ljudi, posebno mladine. Pesnik je zapisal:

»V poletni vročini na strme vrhe, da tam se v samoti spočije srce.«

NAGEL VZPON TELESNE KULTURE V GORJAH

Leta 1921 je bil pri tedanjem Bralnem društvu ustanovljen odsek Orel. Ustanovitelji tega odseka so bili Jakob Polda, brata Jurij in Andrej Šimnic, Jože Polda in brata Janez in Franc Pogačar. Takoj po ustanovitvi so pričeli tudi delati. Vaje so imeli v dvorani sedanje kmetijske zadruge oziroma zadrúžnega doma. Telovadni odsek Orel je z vadbo dobro napredoval v vseh oddelkih in je s pomočjo jeseniškega Orla leta 1922 priredil že prvi telovadni nastop na prostem. Pozneje je nastope in akademije prirejal vsako leto z lastnimi močmi. Leta 1923 so začeli graditi nov telovadni dom, ki ga zdaj uporablja društvo Partizan. Dom so gradili največ s prostovoljnimi prispevki in z delom občanov. Leta 1924 je bil že toliko dograjen, da je v njem potekala vsa vadba. Odsek je napredoval dosti hitro in je kmalu vzgojil vrsto orodnih telovadcev. Med njimi so bili Jože Polda, Janez Kozelj, brata Viktor in Jože Pogačar, brata Janez in Jože Zalokar, Franc Jan, Miha Mulej, Matevž Por, Jože Komar in Simon Pristov.

Odsek Orla je uspešno deloval vse do leta 1929, ko je oblast razpustila vse telovadne organizacije. Leta 1927 sta Jakob Jan in Andrej Prešeren ustanovila Športni klub Gorje. Pozneje se jima je kot dober športni delavec pridružil še učitelj Franc Pikelj. Glavna panoga v športnem društvu je bilo smučanje, ki je kmalu postalo množično. Vse je hotelo smučati. Smuči in opremo so izdelovali kolarji ali pa smučarji tudi kar sami. Šolska mladina je za smuči uporabljala kar doge starih sodov.

Tekmovalci so kmalu prirejali javna srečanja, udeleževali pa so se tudi meddruštvenih in večjih tekmovanj. Dosegali so kar lepe uspehe.

Avgusta leta 1930 pa je bilo v Gorjah ustanovljeno telovadno društvo Sokol, kateremu se je priključilo tudi športno društvo. Ustanovitelja Sokola sta bila lastnik tovarne Vintgar Franc Golob in Jakob Jan. V novo ustanovljenem društvu so gojili splošno telovadbo in smučanje. Splošno vadbo so vodili načelnik Janez Zalokar, Jože Zalokar ter Matevž Por. Za razvoj smučanja pa si je zelo prizadeval učitelj Franc Pikelj. Razmere za delovanje društva pa niso bile nič kaj ugodne. Dotacij takrat ni bilo. Tekmovalci so si športno opremo morali nabavljati sami. Ravno tako so sami plačevali tudi večji del stroškov, ki so bili pri tekmovanjih neogibni.

V partizanih in v NOG je sodeloval velik odstotek sokolskega članstva. Na sliki udeleženci prvega nastopa Sokola, ki je bil 5. julija 1931. Vsi prvi na tej sliki so sodelovali v štiriletnem osvobodilnem boju, pet izmed njih jih je žrtvovalo celo svoja življenja. Spredaj ležita Ivan Volf-Družinski in Ernest Seidler-Iztok, oba padla prvoborca. Klečijo od leve Ivana Zalokar, Rozka Por in Angela Skumavec. Stojijo Lovro Zemva, Jakob Žagar, Francka Krničar — podlegla v nacističnem taborišču, Jože Zalokar, podlegel v nemškem taborišču, Krišpin Ogris, Janez Zalokar, Ciril Kobal, padel v partizanih, Slavka Zalokar in Pavel Ulčar.

Na prvih župnih sokolskih tekmah v Kranju, v patrolnem tekmovanju na smučeh smo brata Černe in jaz dosegli prvo mesto. Po trdovratnem delu in vajah tudi uspehov ni manjkalo. Leta 1934 sem postal član jugoslovanske reprezentance, v zamejstvu pa sem prvič nastopil v Zakopanih na Poljskem, naslednje leto pa na vseslovanskem prvenstvu v Banski Bistrici na Češkem. V teku na osemnajst kilometrov sem bil peti, v skokih pa tretji. Takrat je bilo najbolj razširjeno klasično tekmovanje: tek in skoki. Leta 1936 sem postal član olimpijske reprezentance, ki je nastopila na zimski olimpiadi v Garmisch-Partenkirchnu v Nemčiji. Tekmoval sem na naporni 50 km dolgi progi in med 50 najboljšimi dosegel 20. mesto. Z olimpiade sem odpotoval na vseslovanske sokolske tekme na Češko. V teku na deset kilometrov sem dosegel prvo mesto, na osemnajst tudi prvo, na petdeset kilometrov pa tretje. To je bil hud napor, pa tudi uspeh je bil lep. Leta 1937 sem se udeležil mednarodnega smučarskega tekmovanja na Češkem. Spet sem dosegel v teku na deset kilometrov prvo mesto. Na osemnajst kilometrov sem bil med 162 tekmovalci peti, v vojaški patroli s puško pa prvi. S Češke sem odpotoval v Francijo. Tam sem na FIS tekmah v teku na petdeset kilometrov dosegel deveto mesto. Isto leto sem si v Bohinju priboril tudi naslov vseslovanskega prvaka v skokih. Leta 1938 — pa sem na vseslovanskih tekmah v Strbskem plesu na Češkem dosegel kar tri prva

Smučar Lovro Žemva kot državni reprezentant leta 1939 na slovenskem prvenstvu v Celju. Z njegovim imenom je vezanih veliko uspehov v smučarskih tehnik in skokih.

mesta. Leta 1939 sem nastopil na FIS tekmah v Zakopanih na Poljskem, nato pa na mednarodnih smučarskih tekmovanjih v Romuniji. Vsa predvojnna leta sem se v državnem merilu uvrščal na prva mesta, zelo dobri tekmovalci pa so postali tudi Jože Krničar, brata Ivan in Vinko Černe, Ivan Volf, Stanko Tomazin ter brata Alojz in Jože Kobal.

Med okupacijo je športna aktivnost čisto zamrla, kar je razumljivo, čeravno okupatorju to ni bilo po volji in si je prizadeval, da bi društvo ponovno oživili. Zgodilo se je ravno nasprotno. Najboljši športniki in organizatorji so zapuščali svoje domove, se vključevali v NOV in se borili proti okupatorju. Nekateri znani predvojni športni delavci se niso več vrnili. Njihova srca so nehala utripati za vedno. To so bili Ivan Volf, Janko Jakopič, Anton Žemva, Stanko Tomazin, Andrej Žemva, Jože Kobal, Alojz Kobal, Jože Zalokar, Janez Ambrožič, Franc Polda, Ciril Kobal, Anton Kobal, Jože Pogačar in Ernest Seidler.

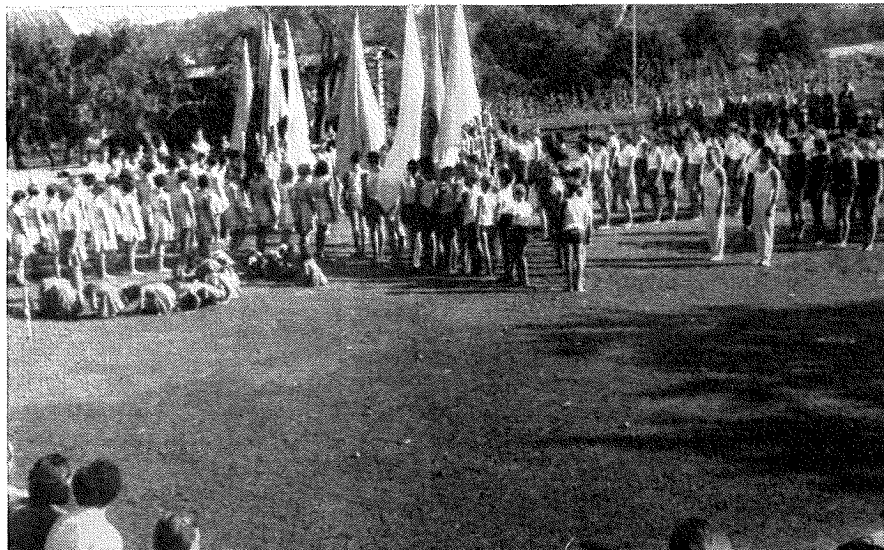
Takoj po osvoboditvi leta 1945 še ni bilo nobene možnosti, da bi telesna vzgoja spet zaživela. Dom je zasedla vojska. Toda že febru-

arja 1946 smo se spet zbrali v starem gasilskem društvu in ustanovili društvo za telesno vzgojo. Pobudnik tega je bil nekdanji telovadec in borec Janez Zalokar. Izvolili smo nov odbor, katerega naloga je bila, da v Gorjah spet oživi telesnovzgojno delo in splošni šport. V prvi odbor telesno-vzgojnega društva po osvoboditvi smo bili izvoljeni Janez Zalokar, Jelka Poženel, Jože Šolar, Minka Hudovernik, Vinko Jakopič in jaz. V začetku je delo bolj počasi napredovalo. V društvenem domu je še vedno prebivala vojska, tako da smo vso dejavnost morali opravljati v starem gasilskem domu in na prostem. Pozneje, ko je naša vojska dom izpraznila, je bil potreben popravljen, za katera pa je bilo na voljo le malo sredstev. Večino dela smo opravili prostovoljno, tako smo vsaj za silo usposobili prostore.

Dejavnost je bila živahnejša iz dneva v dan. Mladina, ki je pogrešala organizirano delo itd., se je zelo rada vključevala in je bila sila aktivna. Tako je društvo velikokrat prejelo nagrade in razno športno opremo, ki nam je bila nujno potrebna. Tedaj smo pričeli prirejati tudi razne akademije, tekmovali pa smo na mnogobojnih okrajne zveze za telesno vzgojo. Telovadne nastope smo prirejali tudi v drugih krajih in si s tem pridobili nekaj finančnih sredstev.

Leta 1953 je Zveza Partizana Slovenije za ureditev našega doma dodelila društvu izdatno pomoč. Mladinci Štefan Komar, Marjan, Viktor in Ivan Pogačar so pri obnovi doma veliko pomagali s prostovoljnim delom. V preurejeni telovadnici je bilo delo poslej mnogo lažje in tudi uspešnejše. Dom smo odstopili tudi šoli, ki ga je potrebovala za redno splošno telesnovzgojno delo.

V društvu smo vzgojili lepo število vodnikov, ki so vadili svoje oddelke vse od pionirk in pionirjev do starejših članov.

Telovadni nastop TVD Partizan Gorje leta 1956 ob 35-letnici obstoja.

Kljub letom, starejši smučarji niso nehali tekmovali takoj po vojni. Ekipa gorjanskega »Partizana« je nastopila nekajkrat tudi na januarskih tekmovanjih »Po stazah partizanske Jelovice«, ki ga vsako zimo prirejajo v spomin na slavno dražgoško bitko januarja 1942. Na sliki: Lado Kersnik, Tone Dolenc in Lovro Žemva.

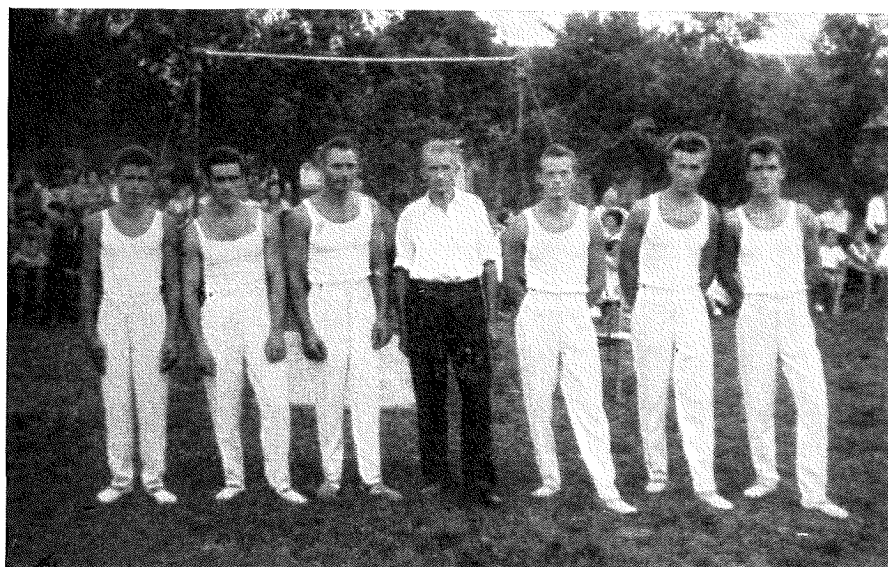
Naše mlade telovadce smo pripravljali za okrajne, republiške in zvezne zlete, na katerih je društvo nastopalo najbolj množično. Naj med njimi omenim republiški zlet v Ljubljani, gimnastrado v Zagrebu, zvezni zlet v Beogradu in republiški zlet v Kopru, na katerem je društvo sodelovalo s 104 telovadci, v mnogoboju v vajah na orodju pa s štirimi vrstami.

Telovadne nastope in akademije smo prirejali tudi za praznovanje državnih in krajevnih praznikov. Društvo je tekmovalo tudi za pokal »Dela« in »Mladinske knjige«; pri tem se je v naši republici vedno uvrščalo med prvo desetorico. Leta 1961 se je društvo uvrstilo celo na prvo mesto: prejelo je nagrado Partizana Slovenije. V letu 1964 smo zasedli štirinajsto mesto. To so za društvo nepozabni dnevi in uspehi, ki pa so jih aktivni športni delavci, vodniki dosegali zaradi požrtvovalnega in vztrajnega dela. Navedem naj nekatere najbolj prizadevne amatersko-športne delavce: Matevž Por, Štefan Komar, Anton Dolenc, Magda Slivnik, Marija Černe, Janez Ambrožič, Janko Repe, Janez Zalokar, Marjeta Bizjak, Zdenka Pretnar, Tončka Vernik, Viktor Pogačar, Ivanka Krničar, Polonca Repe, Ivanka Pogačar, Silvester Arh, Minka Šimnic.

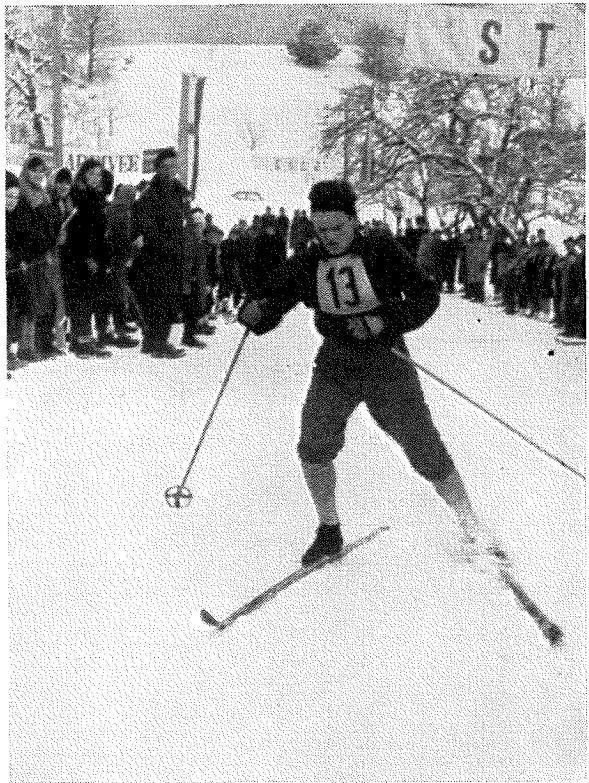
Še naprej vztrajno gojimo tudi smučanje in s tem nadaljujemo predvojno tradicijo. Tekmovanje sem opustil leta 1948, poslej sem se posvetil organizacijskemu delu v društvu Partizan in trenerskemu poklicu. Začel sem zbirati mladino, ki se je navduševala za smučanje in nanjo prenašal izkušnje, ki so mi prišle zelo prav. Smučanje je postalo

Vaditeljski in organizatorski napori so obrodili sadove. Na sliki ženska vrsta gorjanskih mladink s športnim delavcem Lovrom Zemvo.

Moška telovadna vrsta »Partizan« Gorje.

Pavel Kobilica je postal
najuspešnejši gorjanski
smučarski tekač.

v Gorjah najbolj množičen šport. Kmalu so se pokazali tudi uspehi. Že leta 1952 so bili naši mladinci na republiškem in državnem prvenstvu najboljši v teku na pet in deset kilometrov. Odtlej so bili gorjanski mladinci, razen v nekaterih primerih prvi na večini republiških in državnih prvenstev.

Zelo radi se naši športniki udeležujejo tudi tekmovanj »Po stezah partizanske Jelovice«. Prav posebno se, že po nekakšni tradiciji, odlikujejo v štafetnih in patrolnih tekmovanjih, v katerih so vedno nepremagljivi.

Lepa zbirka trofej in uspehov je dokaz, da je društvo vzgojilo veliko število dobrih športnikov-tekmovalcev, ki so postali celo reprezentanti in državni prvaki.

Večkrat so bili republiški in državni prvaki Ivan Golob, Milan Urevc, Jože Dežman, Marija Černe, Magda Slivnik, Pavel Vodnjov, Štefan Komar, Bogdan Pogačnik, Martin Pazlar, Marjan Pogačar, Andrej Repe, Rajko Ambrožič, Pavel Kobilica, Janez Kalan, Pavel Dornik, Marjan Jakopič, Anton Dolenc, Pavel Bolčina, Janko Peterman, Janez Pretnar. Lepe uspehe v republiškem merilu pa so tudi dosegli Tomaž Puc, Pavla Puc, Jože Peterman, Janez Poklukar, Branko Ličof, Minka Šimnic, Ivanka Pogačar, Marta Repe, Štefka Pogačar.

Ob vsakoletnem proslavljanju krajevnega praznika društvo prireja tudi telovadne nastope najmlajših.

Kot reprezentanti so nastopali v tujini:

Janko Slivnik	(Italija, Nemčija, Avstrija in Turčija)
Vinko Rožič	(Italija, Švica, Francija, Nemčija, Norveška)
Marjan Pogačar	(Italija, Avstrija, Nemčija)
Tončka Jakopič	(Švica, Italija)
Marija Rožič	(Italija, Francija, Švica)
Jože Dežman	(Nemčija)
Pavel Vodnjov	(Avstrija, Italija)
Štefan Komar	(Italija, Avstrija)
Bogdan Pogačnik	(Italija, Avstrija)
Martin Pazlar	(Italija)
Pavel Kobilica	(Italija, Avstrija, Nemčija, Švica, Francija)
Janez Kalan	(Italija, Avstrija, Nemčija)
Pavel Dornik	(Nemčija, Italija)

Tudi v organizacijskem pogledu je društvo sposobno pripraviti smučarska tekmovanja na najvišji ravni. V zadnjih letih je izvedlo dvoje republiških prvenstev v klasičnih disciplinah in še razna okrajna in občinska.

Največ smučarskih tekaških zmag po vojni so za »Partizan« Gorje priborili Pavel Kobilica, Bogdan Pogačnik in Janez Kalan.

Leta 1964 je z dograditvijo nove šole dobilo društvo še ustrežnejše pogoje, ki bodo omogočali v moderno opremljeni telovadnici nadaljnji razvoj telesne vzgoje.

Društvo se trudi, da bi spet na zadovoljivo stopnjo spravilo in oživilo tudi splošno in orodno telovadbo. Temelj za še uspešnejše razvijanje vseh vrst športov bi bil v tem dosti širši in trdnejši.

GORJANSKO GASILSTVO PREJ IN ZDAJ

O GASILCIH

Ideja gasilstva sloni na medsebojni pomoči, ki jo lahko človek izkaže sočloveku iz naravnega čuta v nesreči. Redko katera nesreča tako zelo združuje ljudi kot požar in ravno zavest nevarnosti je ublažila že najhujša nasprotja.

»Tovariši, na pomoč!« se glasi naš bojni klic. To je beseda, ki izraža plemenito dejanje vsakogar, kdor se odloči za službo v gasilstvu ne glede na osebno nevarnost in osebne odnose. Pomagati moramo, kadar koli je potrebno, pomagamo pa uspešno le, če poznamo gasilsko delo po strokovni strani.

Gasilska služba je zelo naporna in odgovorna, vendar pa gašenje in reševanje nista več tako utrudljiva in nevarna, kakor sta bila prej, ko so bili pripomočki za to še zelo primitivni.

Zgodovina slovenskega gasilstva se je začela pred 95 leti. Ljubljani so sledila še druga mesta, trgi in vasi. V tem letu so bila ustanovljena še gasilska društva v Laškem, Ptujju in Ložu. Zgledu Ljubljane je v letu 1870 hitro sledila tudi Gorenjska. Gorenjski kmetje, meščani, obrtniki in razvijajoči se delavski razred so ob številnih nesrečah, elementarnih neizgodbah, zlasti pa ob požarih, začutili potrebo po organizirani obrambi pred požari. Tako je nastala »požarna bramba« kot predhodnica današnjih prostovoljnih gasilskih društev. Spoznanje, da je samo skupen nastop, skupna akcija pogoj za uspeh, je bila osnova pri ustanavljanju naših organizacij. Od leta 1870 do leta 1914 se je prostovoljno gasilstvo v Sloveniji široko razmahnilo. Ustanovljenih je bilo mnogo društev, humanistični duh je zajel skoraj sleherno slovensko vas. Gasilska misel se je širila in uveljavljala, krepila se je v narodnostnem boju in že takrat zmagala nad nemštvom. Gasilstvo je bilo v tistih časih še posebno važno in vzlic nemški komandi je uveljavljalo tudi slovensko besedo, vzbujalo smisel za organiziranost in samozavest med Slovenci in se lotilo tudi kulturnega in prosvetnega dela. Leta 1893 se je v poveljevanju in v poslovanju uveljavila slovenska beseda. Že isto leto so imele gasilske organizacije 923 članov.

Začetki gasilstva in z njim družabnega življenja na Gorenjskem segajo v leto 1875, ko so ustanovili prvo prostovoljno gasilsko društvo

Ohranjen je prvi posnetek gorjanske godbe iz leta 1907. Na sliki so od leve proti desni spredaj Franc Ambrožič, Anton Simnic, Franc Černe. V drugi vrsti so Anton Kocjančič, Martin Krničar, Janez Rozman, Janez Černe, Lovro Pristov in Janez Flajs. V zadnji vrsti pa stojе Anton Ambrožič, Jaka Torkar, Matevž Jan in Jakob Kocjančič.

v Škofji Loki. Škofji Loki so leta 1879 sledili Kranj, Tržič 1883 in Dovje 1890. Od leta 1890 do 1900 je bilo na Gorenjskem ustanovljenih 21 gasilskih društev.

Iz kronik povzemamo, da so ustanavljanje društev zahtevale potrebe. Kot prvo v tem kotu je bilo ustanovljeno leta 1882 društvo v Begunjah in pri železarski delavnici in topilnici v Bohinjski Bistrici. Tema dvema so sledila društva Radovljica v letu 1883, Bohinjska Bistrica 1884, Bled 1885, Kropa in Gorje 1894.

Zapiski o delu, ustanovitvi, napredku, o katastrofah in prizadevanjih gasilske skupnosti v Gorjah so zanimivi. Podatki o tem pa ne morejo biti popolni, kajti zob časa in razne družbene spremembe so nam uničile mnogo arhivskega gradiva. Pri opisovanju dogodkov sem se opiral na še ohranjene zapiske ter na navedbe starejših članov društva.

Prebivalce gorjanskih vasi je zelo vznemirila požarna katastrofa v Spodnjih Gorjah 16. aprila 1894. Požar je povzročil slaboumen otrok, ko se je na gospodarskem poslopju igral z vžigalicami. Spričo dolgotrajne suše se je požar širil z bliskovito naglico in zajel ter upepelil 16 poslopij. Škodo so cenili na 30.000 kron. Na pomoč so prihitela gasilska društva: najprej iz oddaljenih Begunj, potem pa z Bleda, iz Radovljice in z Jesenic. Proti požaru so bili prebivalci Gorij povsem nemočni. Gasiti niso mogli, ker niso imeli gasilskega orodja. Ta občutek

nemoči jih je spodbudil, da so ustanovili požarno brambo — sedanje gasilsko društvo. Prvi poborniki in razširjevalci gasilstva v Gorjah so bili Jakob Žumer — Leskovec iz Vintgarja, Vinko Jan — Maček iz Spodnjih Gorij in Jože Žirovnik, takratni učitelj v Gorjah.

Že maja 1894 so sklicali prvi širši posvetovalni sestanek v domu Bralnega društva. Sklep o ustanovitvi društva je bil sprejet z navdušenjem. Sestavili so društvena pravila in jih dali potrditi glavarstvu v Radovljici. Medtem pa so nenehno delali in pripravljali ter širili misel o prostovoljnem gasilstvu. Takratna blagajniška knjiga priča o dejavnosti društva. Prvi vpisi so v njej že s 5. junijem 1894, nato slede knjižbe prostovoljnih zbirke po vaseh v skupnem znesku 226,55 goldinarjev in knjižba darila barona Schweglja 30 goldinarjev. Še pred ustanovitvijo so zbirali sredstva in že nabavljali orodje. Ko so dobili potrjena pravila, so sklicali ustanovni občni zbor.

Društvo je bilo ustanovljeno 8. julija 1894. Tako je zapisano v še ohranjeni knjigi »Osnovnik prostovoljne požarne brambe v Gorjah«. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo 62 članov, izvolili so načelstvo društva ter sprejeli naloge in sklepe. Načelnika in blagajnika so pooblastili, naj čimprej kupita orodje in opremo.

Še pod vtisom velike požarne nesreče je gasilska miselnost naletela med ljudmi na ugoden odmev. Z vsemi sredstvi so člani podprli nakup orodja. Denar so zbirali organizirano. Že avgusta so imeli prvo tombolo z dobičkom 61,29 goldinarjev, deželni odbor Kranjske jim je dal 150 goldinarjev podpore, obrtniška družba 50 goldinarjev, baron Born 50 goldinarjev, Kranjska hranilnica v Ljubljani 100 goldinarjev, podporni udje 45 goldinarjev, cerkveni ofer 12 goldinarjev in druga tombola 150 goldinarjev. S tem denarjem so si kupili brizgalno, rogove, pokrivala, sekire itd., uredili so shrambo za orodje in Samasu v Ljubljani na račun nove brizgalne plačali 600 goldinarjev. Blagajniška knjiga za prvo leto 1894 izkazuje 874,91 goldinarjev dohodkov in 884,36 goldinarjev izdatkov, Seme je padlo na rodovitna tla, naglo je vzkliko in se začelo razraščati.

Društvo je bilo ustanovljeno za področje takratne občine Gorje. Sem sta sodila tudi Zasip in Blejska Dobrava. Po podatkih »osnovnika«, v katerem je za leto 1894 iz Gorij in okoliških vasi ter iz Podhoma vpisanih 44 članov, je razvidno, da so člani iz Zasipa in Dobreve začeli pristopati šele leta 1906, a zadnji vpisi so bili v letu 1908, v Zasipu 19 in na Dobravi 20 članov. Iz teh podatkov je videti, da so člani kasneje izstopili in da sta bili društvi Zasip in Dobrava ustanovljeni v letu 1908—1909. Za prvega načelnika je bil izvoljen Vinko Jan, za podnačelnika pa Vinko Černe. Prvi izvoljeni načelnik je svoje posle opravljal samo dve leti, potem pa je zaradi nesporazuma v društvu odstopil. To mesto je prevzel Vinko Černe, ki je vodil društvo do leta 1904, nakar je vodstvo prevzel Jakob Jan.

Zavedajoč se, da gasilec brez orodja, opreme in izurjenosti v gasilskih izvedenostih ne pomeni nič, so pričeli pridno vaditi in nabavljati orodje. Že 4. oktobra 1894 so v Gorje s parom konj pripeljali Samasovo veliko štirikolno ročno brizgalno, saj je z voznikom in načelnikom tehtala 1.100 kg. Sprejeli so jo zelo slovesno in v narodnih nošah. Navdu-

Gorjanski gasilci na delovnih vajah leta 1932.

šenja in občudovanja ni bilo konca. Takoj so spoznali, da je brizgalna prevelika in neprimerna za krajevne potrebe; zato so naročili še dve manjši dvokolni in eno so dali Podhomu. Ognjeni krst so brizgalne doživele na božično jutro leta 1894 ob požaru, ki je nastal pri Mlinarju v Grabcu.

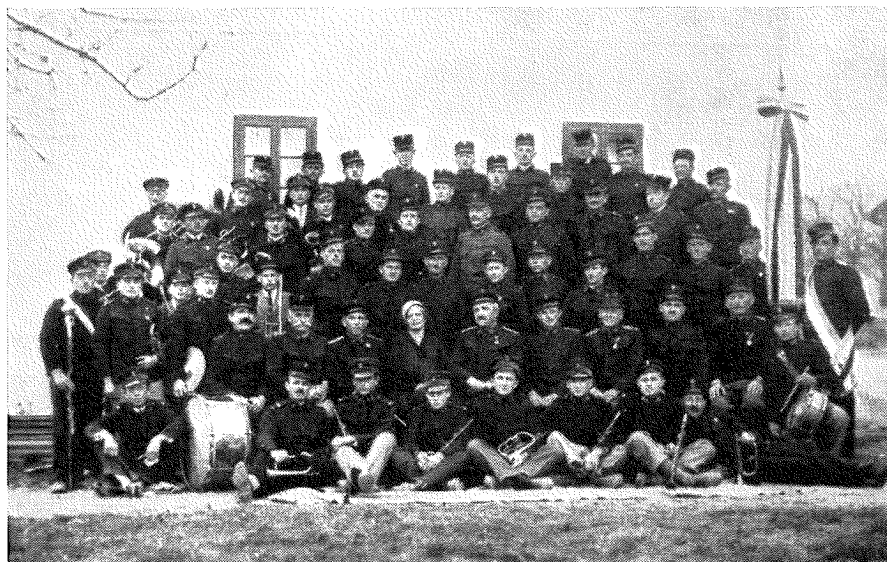
Prvo orodišče so si uredili v »farovski paždbi«, na kraju, kjer stoji zdaj dom Partizana. Kmalu jim je v »paždbi« postalo pretesno in pričeli so se pripravljati na graditev gasilskega doma — »gasilarne«. Načrt so takoj uresničili in se v novi dom zasilno vselili že leta 1896, dve leti pozneje pa so ga slovesno odprli. Da jim je bila »paždba« pretesna, je povsem razumljivo, saj so zelo hiteli z nabavo orodja in opreme. Leta 1895 so kupili še eno brizgalno in nekaj nove opreme; izdelali so strešne lestve. Leta 1897 so spet kupili novo brizgalno in čez leto dni še orodni voz. Leta 1901 so že dobili društveno zastavo — prapor. Leta 1905 so za vas Zasip in Dobravo priskrbeli po eno brizgalno, cevi in šleme. Leta 1908 so kupili precej orodja in leta 1909 spet brizgalno, namenjeno za Krnico, leta 1910 pa so dobili nove delovne obleke. Leta 1912 so zgradili orodišče v Krnici, leta 1914 pa so s skupno akcijo kupili svečane uniforme.

V takem delovnem poletu je društvo prehitela prva svetovna vojna. Ker je odšlo mnogo mož in fantov na fronto, je delo v društvu zastalo in vodstvo je bilo le zasilno. Orodje in oprema pa sta vendarle ostala nepoškodovana. V gasilskem domu je bila nastanjena vojska.

Prva svetovna vojna je pobrala 13 članov društva. Dokončna likvidacija večstoletne tujčeve oblasti in nova država sta tudi našim društvom dali velik polet. Ljudi je prevzela globoka patriotična zavest, ki se je pokazala zlasti po letu 1890 in je prišla do izraza leta 1918.

Takoj po vojni leta 1919 je društveno življenje ponovno zaživelo. Pri društvu so osnovali dramatski odsek, ki pa je leta 1921 prešel k Bralnemu društvu v Gorjah. Načelstvo je prevzel Vinko Jan mlajši in ga vodil do leta 1933. Neustaljene povojne razmere so bile v prvih letih močna ovira za pravilno delovanje gasilskega društva. Stara Jugoslavija ni izpolnila pričakovanj in nemožne strankarske razmere ter razprtije so prodrle tudi v našo organizacijo. Gospodarski razvoj društev je bil mnogokrat odvisen od politične pripadnosti članstva. Globoka zavest, da je treba pomagati v nesreči in da je treba sodelovati z vsemi za interese ljudstva, je bila marsikje potisnjena ob stran. Stranke so pozabile na požarno varnost, na reševanje, šlo je samo še za ugled, za volivce. Tako politično stanje se je prav močno v našem društvu kazalo že leta 1924 ob veliki akciji za zgraditev novega gasilskega doma. Ta pobuda je bila takrat brezuspešna prav zaradi strankarstva v društvu, a še posebej v njegovem upravnem odboru. Namesto gasilskega doma je bil zgrajen Gorjanski dom, sedanji dom »Partizana«. Od tod tudi geslo o apolitičnosti gasilstva. Morda je bilo izrečeno dobronamerno, držalo pa ni nikoli.

Politične razmere pa dela v društvu niso zavrle. Stari člani so znali ohraniti trdnost svoje organizacije in zmanjšati strankarski vpliv. Strankarstvo je zelo škodovalo razvoju organizacije, njeni notranji trdnosti in brezkompromisnemu stališču do načela »ljudstvu na pomoč«. V teh letih so kupili svet za novi dom in vzgojili prvi gasilski naraščaj na Gorenjskem, ki je ob proslavi 30-letnice obstoja društva z gasilskimi vajami dosegel lepe uspehe. Takratno vodstvo je spoznalo, da je dober gasilski naraščaj mogoče vzgojiti le iz vrst mladine in s pravnimi prijemi in delom.

Gasilska četa z godbo in novim praporom nekaj let pred drugo svetovno vojno.

Gorjanska gasilska godba pod vodstvom Tomaža Solarja pred leti, ko je začela pomlajevati svojo sestavo z novimi, mladimi člani.

Ob proslavi 35-letnega delovanja je društvo leta 1929 kupilo prvo motorno brizgalno od zavodov Hasičky na Češkem. Orodišče je zopet postalo pretesno. Ker ni bilo sredstev za zgraditev novega poslopja, so dom leta 1931 povečali.

Leta 1933 je novi zakon o organizaciji gasilstva v Jugoslaviji prinesel nekatere spremembe. Vsa društva so bila razpuščena, namesto njih so bile ustanovljene gasilske čete, ki so sodile pod ministrstvo za telesno vzgojo ljudstva. Predpisana so bila nova pravila in vpeljano vojaško poveljevanje ter uvedena nova enotna uniforma. Vsi člani so morali priseči.

Leta 1934 je bil ustanovljen pevski odsek. Leta 1935 je društvo, prvo na Gorenjskem, ustanovilo samaritanski odsek, sestavljen iz članic za opravljanje sanitetne službe. Leta 1938 je bil v društvu ponovno osnovan dramatski odsek. Za proslavo 45-letnega jubileja je društvo leta 1939 kupilo nov društveni prapor, ročno delo in prava umetnina. Društvo se je v tem letu udeležilo tudi II. vsegasilskega kongresa v Ljubljani in v gasilskem tekmovanju nastopilo z enim rojem, ki je dosegel eno prvih mest v Sloveniji.

Število članstva v društvu se je stalno spreminjalo. Najmanj članov, in sicer 35 je bilo leta 1898, največ 98 pa od 1927 do 1930. Druga leta je bilo članov nekaj manj. Drugih statističnih podatkov ni, kajti knjige, kolikor so še ohranjene, so pisane površno. Osnovnik je bil voden v začetku dveletno, od leta 1910 do 1920 pa ni nobenih vpisov. Službeni zapisnik so začeli voditi šele leta 1899. Vpisi so pomanjkljivi in ne morejo biti zanesljiv prikaz društvenih nastopov.

Društvo je leta 1954 proslavilo 60-letnico svojega obstoja.

Tako je gasilstvo v osnovi trdno, organizacijsko urejeno in pod dobrim vodstvom dočakalo leto 1941, začetek druge svetovne vojne. Naša organizacija je tudi v času največje preizkušnje narodne zavednosti in svobodoljubnosti ostala zvesta svojemu ljudstvu. Nemški okupator si je prizadeval pridobiti gasilstvo, zavedajoč se njegovega vpliva in izredne priljubljenosti med prebivalstvom. Toda vsi poizkusi so bili zaman. Društva so nehala delati. Poskrbela so le za premoženje in za osnovno požarno varnost. Osebnopremo so gasilci dali borcem NOV, leta 1944 pa smo izročili narodnoosvobodilni vojski celo glasbila za partizansko godbo.

* * *

Viharna leta druge svetovne vojne so spremenila tudi viharno pot gorjanskega gasilstva. V štiriletnem boju so gasilci ostali zvesti svojim humanim načelom, kajti tudi oni so se vključili v boj za svobodo. To najzgovorneje dokazujejo številke.

V partizane je odšlo 26 članov in padlo jih je 8, eden pa je bil ustreljen kot talec. Pet članov so Nemci odpeljali v internacijo, trije se niso vrnili, enajst članov pa je sodelovalo na terenu.

Priljubljenost pomagati bližnjemu v sili — in varovati ljudsko premoženje, take nas je našlo leto 1945. Takrat smo bili prežeti z novimi preizkušnjami in stopili smo v povojni čas, ko je bilo treba vse obnoviti.

Zrtve so bile znatne, zato smo bili še bolj dolžni nadaljevati že zdavnaj začeto delo. Že julija 1945 smo imeli na Jesenicah okrajno konferenco, na kateri smo obravnavali probleme gasilstva. Gradili smo prve povojne organizacijske temelje. Vodstvo so prevzeli najstarejši častniki društva, toda delo je bilo spričo pomanjkanja opreme, orodja

in članstva zelo težavno. Vsi nekdanji člani so spet podpisali pristopne izjave, hkrati pa smo pridobivali tudi nove.

Prvi povojni občni zbor je bil že 1. januarja 1946. Tedaj smo izvolili tudi novo društveno vodstvo. Sprejet je bil tudi sklep, da bomo veliko ročno brizgalno brezplačno odstopili kakemu društvu, ki ga je vojna močno prizadela. Brizgalno so dobili gasilci iz Kozjega — Šmarja pri Jelšah.

Delo pa kljub zavednosti članstva ni moglo prav oživetiti. Tedaj ni bilo nobenih predpisov ne navodil in ne zakona. Vse se je razvijalo še neurejeno in v težavnih razmerah, ki jih je zapustila vojna. Tudi na okraju niso bili kos problemom gasilstva in tako so se morala vodstva večkrat menjati. To neurejenost je avgusta 1948 končno odpravil zakon o gasilstvu. Potem so bile smernice jasne in na osnovi tega je bila 17. avgusta 1948 že sklicana nova ustanovna skupščina, ko je bilo imenovano novo vodstvo. Vendar pa to ni bilo urejeno najbolj posrečeno, zato je bila 12. decembra istega leta sklicana nova izredna skupščina in na njej je članstvo po svoji volji izbralo novo upravo.

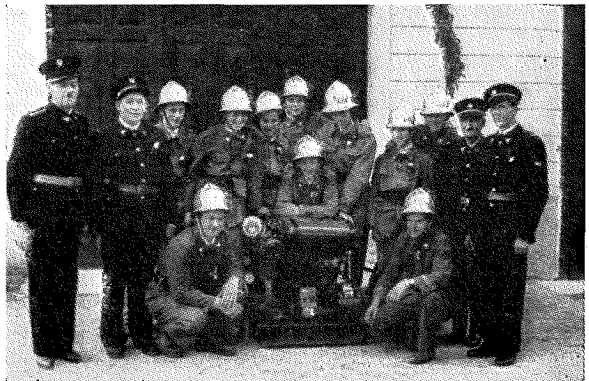
Zdaj so se dela voljni člani radi odzvali vabilom in delo je oživilo. Kmalu smo kupili nekaj nove opreme, že leta 1949 pa je šest članov podčastnikov uspešno končalo gasilski tečaj na Bledu.

Leta 1951 je društvo začelo na Poljšici graditi požarno-varnostni bazen, ki pa je bil spričo pomanjkanja denarnih sredstev dograjen šele leta 1954.

Pozimi 1951 je pod težo snega začelo popuščati ostrešje doma. Zato in pa zaradi njegove starosti sploh je bilo treba misliti na popravila ali pa se odločiti za graditev novega doma. Tako je zamisel o popravilu starega doma prerasla v načrt za zgraditev novega. Začeli smo zbirati denar, les in gradbeni material.

Leta 1952 se je društvo udeležilo tudi I. gasilskega festivala v Ljubljani, godba pa je v kongresnem okviru priredila v Ljubljani na Šentjakobskem trgu samostojen koncert.

Spričo vojnih razmer društvo ni moglo proslaviti 50-letnice obstoja; zato smo leta 1954 priredili svečano proslavo ob društveni 60-letnici. Ob tej priložnosti je bilo podeljenih tudi več odlikovanj in priznanj ter imenovanih 5 zaslužnih članov. Izdali smo tudi jubilejni album

Gasilci skrbijo tudi za tehnično vzgojo mladega članstva. Na sliki leta 1962 z motorčko.

s kroniko in slikami. Pokrovitelj proslave je bil tov. Milan Kristan, takratni predsednik radovljiškega okraja. Album o delu gasilcev v Gorjah izpopolnjujemo še naprej.

V tem letu je bil ustanovljen tudi mladinski in pionirski odsek, da bi že v najzgodnejših letih pripravljali nove člane, ker je bilo članstvo že močno razredčeno. Že v prvem letu svojega delovanja so pionirji nastopili na gasilskem festivalu v Varaždinu, ko smo proslavljali 90-letnico jugoslovskega gasilstva.

V letu 1956 je društvo preuredilo v Mevkšu vodovodni rezervoar v požarno varnostni in uredilo priključek s podtalnim hidrantom. V tem letu smo sestavili tudi žensko desetino, kar pa se nam glede dela ni posrečilo.

Končno smo v letu 1958 začeli graditi nov dom. Takrat so bila opravljena šele temeljna dela. V letu 1960 pa smo s pomočjo prebivalstva, okrajne gasilske zveze in nekaterih gospodarskih organizacij kupili novo motorno brizgalno. Stara je po tridesetih letih v glavnem odpovedala. V letu 1962 smo dobili tudi nov, že tretji prapor, ker prejšnji ni ustrezal predpisom. To je tudi razumljivo, saj je bilo društvo ustanovljeno še pod Avstro-Ogrsko, potem je delalo v stari, po vojni pa v novi, socialistični Jugoslaviji, da obdobja okupacije niti ne štejemo. Kako naglo se vse spreminja in razvija! Leta 1963 smo nadaljevali graditev doma, ki je bil tisto leto dograjen do strehe. Dobili smo namreč 3 milijone dinarjev posojila, leta 1965 pa smo dobili še 3 milijone. Tako je zdaj dom dograjen toliko, da smo v lanskem poletju vanj lahko prenesli vsaj orodje. Stari dom pa smo prodali.

Leta 1964 smo z razumevanjem in pomočjo vaščanov dogradili požarno-varnostni bazen tudi na Spodnjih Lazah.

V tem času je bilo pri delu mnogo primerov junaštva, ki je bilo potrebno pri požarih in pri drugih reševalnih akcijah. V teh letih smo pomagali ohraniti večstomilijonsko vrednost ljudskega premoženja, zato je bila potrebna tudi primerna strokovna in tehnična izobrazba članov. Številne težave, na katere smo zadevali pri našem delu, smo premagovali na različne načine in tako izpolnjevali naloge našega društva. Vedno smo skušali biti v službi ljudstva.

Nagli povojni razvoj na vseh področjih je tudi gasilcem nalagal nove naloge in odgovornosti, hkrati pa nam je omogočil nabavo modernejše opreme, ki zagotavlja učinkovitejšo in hitrejšo pomoč. Toda še vedno nam primanjkuje moderne opreme in orodja, hkrati pa bi nam bila potrebna tudi večja pripravljenost glede dela. Požarni okoliš je namreč velik, saj sega od železniške proge do Pokljuke in Radovne ter do Pernikov in Raven. Poleg varovanja poslopij in drugih nepremičnin je pereča tudi požarno-varnostna zaščita gozdov. Zato je dograditev novega doma ter dolgoročni plan, podprt s sodobno opremo, nujna in upravičena zahteva. Urediti moramo vodne razmere in zajeziti vodo tam, kjer ni vodovodov za primer požarov.

Zato bi bil potreben tudi gasilski avto, zadostna količina osebne opreme za članstvo ter novi gasilski aparati s primernim orodjem. Marsikaj še pogrešamo in potrebujemo, upamo pa, da bo sčasoma prišlo tudi to.

Zakaj je potrebno vse to?

Hočemo biti pripravljeni za primere naglih ukrepov! Zato bo potrebna tudi družbena pomoč in sodelovanje prebivalstva, ker je vse naše delovanje namenjeno posamezniku in družbi nasploh. Nadaljnja naša naloga pa je, da neprestano skrbimo za vzgojo mlajših generacij, ki bodo zadosti zgodaj kos zahtevnemu tehničnemu in strokovnemu delu. Naše geslo »Na pomoč« velja vsem ljudem, vsej skupnosti!

Zato gasilsko delo še ni končano. Neprestano dobiva in dopolnjuje svoj smoter. Zato je potrebna večja disciplina, več znanja, še več tovarištva in vdanosti domovini ter pomoči sovaščanov. Kar so nam prepustili predniki, kar smo se naučili v času NOB in po vojni, vse to moramo razvijati in utrjevati. Tako bo tudi gasilstvo živelo in se vzgajalo v duhu novega časa.

GODBENI ODSEK

Poleg plemenite naloge — pomagati bližnjemu v nesreči — so gorjanski gasilci odigrali pomembno vlogo tudi na kulturnem in prosvetnem torišču. Svoječasno so imeli svoj pevski, dramatski in godbeni odsek. Prva dva sta prenehala delovati že pred letom 1941, nakar so se njihovi člani vključili v druga društva, kjer še zdaj sodeluje več gasilcev. Ostal pa je godbeni odsek, ki je tudi zdaj zelo aktiven in znan daleč naokrog. Preteklost gorjanske godbe je zanimiva.

Kakor o drugem, tako tudi o nastanku godbe ni natančnih podatkov. Njen začetek ni znan, po vsej verjetnosti pa je delovanje dosti sta-

Gorjanska gasilska godba, v kateri sodeluje le še malo starejših članov, pridno vadi in prireja tudi samostojne koncerte. Mladi rod tako pridobiva glasbeno vzgojo in širi kulturno obzorje.

rejše, kot je poluradno priznано in ugotovljeno. Za ustanovitev godbe velja namreč leto 1907. Na sliki, ki je dragocen dokument, so: Franc Ambrožič, Anton Šimnic, Franc Černe, Anton Kocjančič, Martin Krničar, Janez Rozman, Janez Černe, Lovro Pristov, Janez Flajs, Anton Ambrožič, Jaka Torkar, Matevž Jan in Jakob Kocjančič.

Prvi začetki gorjanske godbe segajo bržčas sto ali več let nazaj. Takrat je bila v Gorjah »muz'ka«, v kateri so sodelovali Mačkovi, Zidankovi in še nekateri, igrala pa je v cerkvi, ko še ni bilo orgel, in na ohcetih. Takrat seveda še niso poznali not in so igrali kar na pamet. Da ta trditev drži, vemo po pisanju Tilna Pavčka-Antona Kocjančiča v »Stari Pokljuki«, ki opisuje »progarje« kamor vpleta domače muzikante.

Ob 50 letnici godbe, leta 1957, nam je Anton Kocjančič-Durgl po lastnih spominih in po pripovedovanju starejših zapisal: — Stara gorjanska godba je igrala in nastopila že pri otvoritvi železnice Ljubljana—Trbiž dne 14. 12. 1870. leta. Že takrat so gorjanski fantje imeli pogum in možnost nastopiti pred veliko množico. Glavna moč je bil Pečarjev Klemen, ki je igral klarinet, Gregoričev Matevž »blasflügelhorn«, Zidankov Tomaž bombardon, Mačkov Andrej »flügelhorn« ali trobento, Tsnjakov Lojz trobento, pa tudi citre. Ob posebnih priložnostih so godbo pomnožili z vnanjimi godci. Neki možakar je hodil pomagat celo iz Podlonka. Jaz sicer tega ne pomnim, pač pa so stari godci to povedali.

Moj oče, Maček iz Gorij, je imel na polici obširen zvezek, ki ga je včasih položil na mizo in ga pregledoval. V njem so bile nerazumljive črte, pike, zastavice in znamenja. Nam otrokom je pravil, da »švara«. Pozneje nam je iz tega zvezka razkladal smisel teh znamenj. V teh črtah je bila vsa godčeva modrost. Pojasnjeval nam je dolžino in višino glasov, različne tone in poltone, povišave in ponižave glasov, violinske in basovske ključe itd. V tem čarobnem zvezku je bila kar popolna osnovna šola za posamezno glasbilo. Vseboval je tudi nekaj skladb, toda le za en glas. To je bila tako rekoč abeseda, nikakor pa ne partitura. Mož je znal to tudi uporabljati in izvajati. Naši godci, kakor Češki progarji, not niso uporabljali, vse je šlo kar iz glave in se jim zlepa ni zataknilo. Drugo tako godbo pa smo poznali že v poznejših časih. To so bili rovtarji iz tržiške okolice; ta je igrala še pozneje, ko je gorjanska zaspala.

Na gorjansko godbo je nepričakovano prišla kriza. Pečarjev Klemen je umrl, dva tovariša sta se oženila pa je bilo zboru konec. Dostojno godbo smo slišali le še takrat, ko so prišli progarji, sicer pa le harmoniko, orglice in citre. Vsako leto pred pustom pa so se za ješprenj oglašali Bovčani.

Ko sem prišel do lastne zavesti, je očetov stari »basflügelhorn« visel v čumnatu in nihče ga ni uporabljal. Večkrat sem ga na tihem opazoval, mikal me je. Stric Andrej je imel neuporaben klarinet brez peresa. Pa sta mi nekoč moža urezala in iz bambusove palice ustrugala pero — jeziček za klarinet.

To je bil moj začetek glasbene šole, ko sem bil še fantič. Polagoma pa smo pričeli uporabljati stara glasbila, trombe, horne pa tudi bas.

To je bilo konec devetnajstega stoletja, ko smo mladi fantini že poskušali v kakem grmovju ob nedeljskih popoldnevih zaigrati kaj.

Iz tega opisa sledi, da je godba obstajala že prej, hkrati pa tudi nastajanje sedanje godbe. Zanimanje zanjo so pri fantičih še povečali trobentači leta 1894 ustanovljenega gasilskega društva. Začela se je zbirati skupina fantov, ki so se učili in igrali, vendar še vedno brez not. Tej novi skupini je hodil pomagat igrati in jo učiti not Gregor Klančnik iz Mojstrane. Prva pesem, ki so jo odigrali po notah, je bila koračnica »Šumi Marica«. To skupino je vodil Maček-Jaka Kocjančič, medtem ko sta se Durgl-Anton Kocjančič in Potokar-Janez Černe ukvarjala z notami. Vaje so imeli pri Mačku kar v spodnji hiši.

Iz tega je videti, da so bili pobudniki in ustanovitelji sedanje gasilske godbe v Gorjah prav Kocjančiči. Zato je priznано bratoma Antonu in Jakobu Kocjančiču, da sta bila njena ustanovitelja in dolgoletna godbenika.

Kako je ta godba postala gasilska? Že takrat je bilo v Gorjah precej razgibano društveno življenje, za tiste čase bolj kot danes. Okrog leta 1900—1904 je takratni kaplan Capuder to godbeno skupino nagovarjal, naj pristopi k strelskemu društvu in naj deluje pod tem imenom. Ker pa so bili že večinoma vsi godbeniki člani gasilskega društva in ker jih je takratno vodstvo razumelo, jim je v gasilskem domu uredilo sobo za vaje. Tako so končno pristopili h gasilcem, s čimer je nastala gasilska godba, ki še danes deluje kot godbeni odsek gasilskega društva.

Iz ohranjene blagajniške knjige gasilskega društva je razvidno, da je že obstoječi godbi društvo leta 1905 kupilo za 53.13 kron novih glasbil, v letu 1906 dalo kapelniku 50 kron, v letu 1907 za 82 kron kupilo tri glasbila ter dalo godbi čisti dohodek tombole 25.59 kron. Ti podatki blagajniške knjige takratne požarne brambe nam pojasnjujejo nastanek sedanje gasilske godbe. Na podlagi vsega tega je bil priznan njen obstoj in delovanje.

Godba je zaživela in se lotila rednega učenja in nastopov. Navezala je tudi stike z jeseniško tovarniško godbo, z njenimi člani Repincem, Luko Šoberlom in drugimi, ki so jim hodili pomagati igrati in jih učiti. Godbenikov je bilo običajno kakih deset. Že pred prvo svetovno vojno je bila godba precej izurjena. Igrala je že po notah in nastopala na vseh gasilskih in drugih prireditvah ter veselicah.

S pričetkom prve svetovne vojne je njeno delovanje prenehalo. Člani so večinoma odšli na fronte in eden najboljših, Jurjovčev Janez, se ni več vrnil.

Po prvi vojni je godba kmalu oživela in spet pričela redno delati. Ob proslavi 25 letnice društva leta 1919 je že igrala. Skromna je bila takrat ta naša godba. Igralo je le 9 mož, pa so jo vseeno dobro urezali. Njen nastop je navdušil vse, posebno pa še mladino. Mačkov Tonej je okrog sebe takoj zbral nekaj navdušenih in nadarjenih fantov ter z njimi pričel pridno vaditi. Kmalu se je pokazal uspeh. Zato je povečal število godbenikov, kakor tudi kvaliteto igranja. Godba je delo nadaljevala pod okriljem gasilskega društva kot »Godbeni klub v Gorjah«.

Ko se je v letu 1920 Mačkov Tonej oženil in odšel na Pernike, kljub oddaljenosti ni zapustil godbe. Toda toliko časa kot dotlej pa se ji ni mogel več posvečati. Pomagal pa je še vedno. Medtem so zrasli novi. Vodstvo godbe sta po njem prevzela Franc Kunstelj in Janez Solar. Tradicija godbenikov je bila ohranjena. Ta dva sta vzgajala nove in mlade godbenike, tako da je njih število naraslo na 20. Za godbo navdušene mladine je bilo vedno več. Velik napredek je bil dosežen v letu 1926, ko je godba s pomočjo društva kupila v Zidanem mostu 21 sicer že rabljenih, vendar še uporabnih glasbil. V tem času je bila godba brez kapelnika. To so bile velike težave. Učiti, igrati in še dirigirati Franc Kunstelj ni mogel, nakar je mesto prevzel Miha Bregant. Toda ta ni vzdržal dolgo. Za njim je to delo leta 1929 prevzel mladi učitelj Franc Pikelj, ki je vodil godbo vse do odhoda iz Gorij, to je skoraj 10 let. V teh letih je godba že tako napredovala, da so bili njeni nastopi na dostojni višini. Gorjanska godba je zaslovela kot zelo dobra. Vendar so tudi v tem obdobju hodili po potrebi pomagat igrat tovariši iz jeseniških godb. V tem času je nastopala v zasedbi tudi do 30 mož. Sodelovala je pri vseh gasilskih in drugih prireditvah v radovljiškem kotu, spremljala pri telovadbi — pri nastopih »Sokola« in »Orla«, nastopala s samostojnimi koncerti, sodelovala na I. gasilskem kongresu 1930 v Ljubljani, na II. vse-slovenskem gasilskem kongresu 1936 v Ljubljani pa je nastopila tudi pri preizkušnji gasilskih godb Slovenije, ki jih je bilo takrat več, pa so večinoma prenehale delovati. V letu 1930 je sodelovala tudi pri radijski oddaji, pripravljeni v Gorjah.

Soustanovitelj godbe Jakob Kocjančič je končno prenehal igrati, prevzel je vlogo nosača »Bandstocka«-godbene palice, ter je z njo godbo spremljal pri vseh nastopih. Za svoje zasluge je bil leta 1930 imenovan za zaslužnega člana godbenega odseka.

Nekaj let pred drugo svetovno vojno so tudi godbeniki vse bolj čutili bližajoči se vihar. Člani so bili vedno bolj odsotni, delo je pričelo pojemati. V letu 1940 je imela godba zadnji nastop, in še to z zelo okrnjenim moštvom. Nadaljnje delo je bilo onemogočeno. Glasbila so romala v omare, godbeniki pa so morali večinoma obleči vojaške suknje.

Nabrani prah na glasbilih so obrisale žuljave roke borbenih partizanov, razpete pajčevine v njih pa so odpihali prvi zvoki borbenih pesmi na bojiščih. V letu 1944 smo glasbila oddali XXXI. diviziji, kjer so sestavili partizansko godbo, pri kateri je potem sodelovalo tudi nekaj naših članov. Nismo pa oddali le naših pihal: v aktiven boj proti okupatorju so se vključili tudi skoraj vsi godbeniki. Že v letu 1941 se je kot prvi odzval uporniškemu klicu član godbe Andrej Žvan-Boris, narodni heroj. Njemu je kasneje sledila še vrsta drugih.

Zadnja vojna tudi godbenemu odseku ni prizanesla. Za svobodo in naše boljše življenje so dali svoja življenja godbeniki: Jakob Kocjančič, Andrej Žvan, Jakob Slivnik, Ludvik Hribar, Miha Solar, Ivan Slivnik in Alojz Pogačnik.

Po osvoboditvi smo začeli premišljevati, kako obnoviti godbo. Leta 1944 oddana glasbila smo res dobili nazaj, toda bila so skoraj neuporabna. Zadevali smo na velike ovire: glasbil je bilo malo in še ta so

Spričo potreb in prizadevnosti vodstva, so gorjanski gasilci leta 1958 začeli graditi nov dom. Na sliki so člani upravnega in nadzornega odbora društva leta 1963 pred novim domom, ki še ni dograjen.

bila slaba, razbita, godbeniki redki, denarja pa malo ali nič. Toda z vztrajnostjo godbenikov samih smo glasbila za silo popravili in usposobili za začetno delo. V letu 1947 so se začele redne vaje, mesto kapelnika pa je sčasoma prevzel Tomaž Šolar. Vztrajno in načrtno se je lotil poučevanja mladih članov in izboljševal zasedbo. Z veliko ljubeznijo do godbe se mu je končno posrečilo godbo obnoviti. Vendar pa večji napredek s temi slabimi glasbili ni bil mogoč. Vedno je kaj odpovedalo, neprestano je bilo treba kaj pokrpati. Tako je vprašanje dobrih glasbil postajalo vedno bolj pereče.

Okrajna gasilska zveza nam je sčasoma kupila nov boben in činele, v letu 1957 pa smo od jeseniške železarske godbe kupili enajst že rabljenih pihal. Vendar je bilo to le izhod za silo. Medtem smo neprestano mislili na kaj boljšega. V okviru okrajne gasilske zveze Kranj smo potem speljali obsežnejšo akcijo za nabavo novih uniform. V letu 1958 je naša godba dobila nove uniforme, k čemur so prispevale vse takratne občinske gasilske zveze, dalje domače društvo, kmetijska zadruga in tudi godbeniki sami. Zato je bilo treba zbrati nad pol milijona dinarjev.

S temi nakupi smo premagali takratno krizo in uredili vprašanje, ali naj godba svoje delo nadaljuje pod okriljem gasilstva ali pa naj bi delovala v kakem drugem društvu, kjer bi bili morda ugodnejši pogoji za delo. Tako je godba še vedno ostala gasilska.

S tem zadoščenjem in z zamenjavo vodstva so godbeniki delo požrtvovalno in uspešno nadaljevali. Z mladimi ljudmi so se izpopolnili zlasti

pred nekaj leti, ko je strokovno vodstvo prevzel kapelnik Julij Sorgo z Javornika. Toda ovir še ni bilo konec.

Z glasbili, znesenimi od vseh vetrov, izrabljenimi, razbitimi in zakrpanimi, ni bilo mogoče doseči prave glasovne harmonije. Tako so nam glasbila spet delala preglavice. Ob tem vprašanju se je razvila že dolgo skrita misel o nakupu novih pihal!

Popravila starih bi terjala skoraj toliko denarja kakor nabava novih, in še vedno bi bila stara. Pričeli so se pogovori, razvijali smo razne načrte in želje. Na pomoč sta nam potem z razumevanjem priskočila občinska skupščina Radovljica in njen predsednik Franc Jere.

Tako je godba v letu 1964 dobila nova glasbila, in sicer za celotno zasedbo. S tem je bilo godbi končno zagotovljeno nadaljnje uspešno delovanje. Zadovoljstvo je bilo splošno: tega so se razveselili ne le godbeniki, temveč tudi prebivalstvo širše okolice.

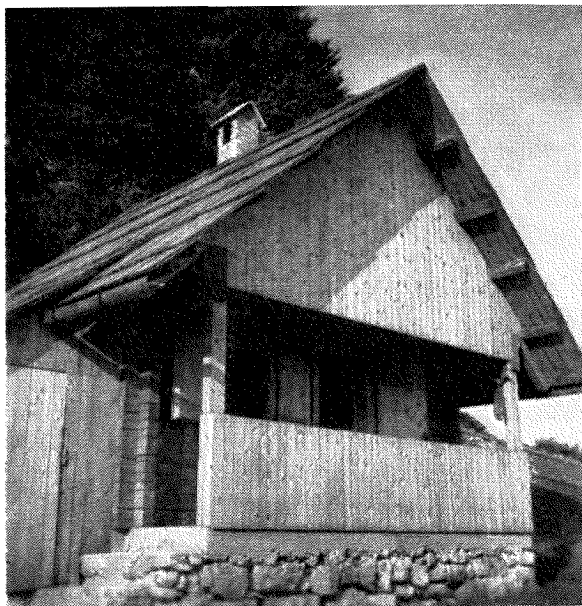
Tako je gorjanska godba, v začetku zelo skromna, po zaslugi vztrajnih in požrtvovalnih mož, omenjenih v tem sestavku, povsem upravičila svoje poslanstvo. Veliko je storila — kar dela še danes — na kulturnem in prosvetnem, družabnem ozir. društvenem področju. Le redki pa vedo, koliko truda, dobre volje, časa in skrbi, učenja in požrtvovalnosti ter samozatajevanja so v teh letih za godbo in njen razcvet vložili prav godbeniki, predvsem pa njeni voditelji in učitelji. Tega jim ne moremo povrniti z denarnimi nagradami, kajti vse to delajo in so delali prostovoljno, da delovnemu človeku in sebi priskrbe duševno izobrazbo, veselje in zabavo. Delovanje godbe je večkrat za nekaj časa prenehalo, k čemur so pripeljali različni vzroki, pa je vedno našla nove sile, da je oživila in nadaljevala delo z obnovljenimi silami. Kakor je valovalo delovanje, tako je bilo valovanje igranja, ki je v zadnjem času doseglo zavidljivo raven, če upoštevamo prostovoljnost, amaterstvo in druge okoliščine, zlasti tekmo z modernimi pripomočki glasbe in druge zabave.

Zato vi, ki zdaj nadaljujete to delo, trdno sledite stopinjam in zgledom svojih prednikov. Ne dopustite, da bi ta svetla tradicija kdaj ugasnila.

LOVSTVO

Zgodovina lovstva je že stara, skoraj bi lahko rekli, kakor zgodovina človeštva. Človek je lovil, ker mu je bila to najpreprostejša oblika preskrbe s hrano. Sčasoma si je zgradil varna naselja, razvil kulturo in se kot kulturni lovec vračal nazaj v gozd in v gore, ne več samo iz potreb po prehrani, pač pa tudi zato, da bi se razvedril in si okrepil telo in duha.

V Gorjah je zgodovina lovstva še posebno pestra. O lovu in lovcih, pa tudi »raubšicah«, veliko ve povedati še sedanji rod. Precej je bilo sprememb v organizacijskem pa tudi v gospodarskem pogledu. V gorjanski občini je bila pred vojno na primer zakupnina lovišč zelo važen vir dohodkov. Glede na veliko površino (kakih 16.000 ha) so bila lovišča razdeljena na več območij. Posamezni zakupniki so jih prevzeli s pogod-

Prijazno lovsko koč so zgradili na Ogrincu pri Omrelci.

V zadnjem letu je bil uplenjen tudi srnjak s tem izrednim rogovjem.

bami. Švegljevo lovišče je obsegalo nad 400 ha strnjenege zemljišča, zato je po takrat veljavnem zakonu imel lovsko pravico. Podobne pravice si je pridobil tudi verski zaklad, ki je bil hkrati lastnik gozdov na Pokljuki in na Mežaklji. Za lov v njihovih loviščih so skrbeli gozdarski čuvaji. V Zgornji Radovni in v Krmi je imela svoj rezervat vladajoča kraljevska družina Karadjordjevičev. Zraven tega so imeli v Krmi oboro za jelenjad. Na gamse so prirejali vsako leto velike love. Lovišča so vzdrževali vzorno, kar seveda ni bilo težko pri tolikšnih virih dohodkov. Tudi v lovstvu se je — in še kako — kazala krivična ureditev. Tako so bili lastniki lova dejansko tisti maloštevilni bogataši, ki so izkoriščali tudi lesno bogastvo itd. Dobra čuvajska služba, ki je bila organizirana povsod, je skoraj popolnoma onemogočala divji lov. Zakupniki v občinskem lovišču so lovišča samo izkoriščali, nikoli pa niso zanje skrbeli. Ko je potekla pogodbena doba, so streljali vse, kar je lezlo in hodilo, in sicer z vsemi vrstami orožja. Zato pa je tem loviščem vedno prišel prav

sosednji rezervat, ki je že po kulturi zemljišča nadomeščal prevelik odstrel.

Med vojno je bila divjad le redko vir prehrane za partizane. Nemci se skorajda niso ukvarjali z lovom, ker so se bali partizanov. Nemška vojska pa je na svojih pohodih pobila vse, kar je dosegla. Zato je bila divjad po končani vojni zelo razredčena.

Politična razgibanost v organizaciji ljudske oblasti po osvoboditvi leta 1945 je bila tolikšna, da ni bilo časa misliti na delo v organizaciji lovstva. Najemniške pogodbe so izgubile svojo veljavo, odpravljeni pa so bili tudi vsi servituti.

V poletju leta 1946 so se končno pričeli združevati tudi lovci — ljubitelji narave. Na ustanovno skupščino h Kunstlju 4. avgusta 1946 je prišlo 27 lovcev, ki so ustanovili Lovsko družino Gorje. Po takratnih načelih je bilo področje lovišča označeno s staro občinsko mejo. Precej so negodovali nekdanji zakupniki, vendar se je družina zavzemala za to, da ima pravico sodelovati v lovstvu vsak državljan, če med vojno ni sodeloval z okupatorjem. Člani družine so skrbeli tudi za vzgojo članstva. Vsakdo je z vstopom v organizacijo moral dokazati, da bo častilec in zaščitnik narave v najširšem pomenu besede, obenem pa prijatelj in varuh divjadi.

Jesen leta 1946 smo dobili prvi zakon o lovu. Ta zakon uvršča divjad med splošno ljudsko premoženje in ureja tudi druge odnose do divjadi, lovskih upravičencev, lovskih organizacij in lovišč.

V naslednjih letih je bilo ustanovljeno gojitveno lovišče Triglav, s čimer je družina izgubila nad dve tretjini lovišča. Zato sta se v letu 1949 združili lovski družini Gorje in Bled. Posebno prva leta po vojni so se zelo razmnožile živali — roparice, tako da so ogrožale lovišče kakor tudi domačo perutnino. Člani družine so z uspehom omejili število te divjadi. Z načrtnim gospodarjenjem in z veliko požrtvovalnostjo članov lovske družine so naša lovišča ohranjena tako, da nam zavidajo tudi tujci, ki prav radi prihajajo k nam na lov in se pri tem čudijo bogastvu naših lovišč, tako po kakovosti kakor tudi po količini.

RAZVOJ TURIZMA V GORJAH

Turizem se v Gorjah in v bližnji okolici pričinja pravzaprav po zgraditvi prehodnih naprav skozi sotesko Vintgar. To je bilo veliko delo, ki je terjalo od graditeljev dosti poguma in drznosti pa tudi ljubezni do naravnih lepot. Naj navedem nekaj drobcev iz zgodovine Vintgarja:

O lepotah naše Gorenjske je slavni angleški naravoslovec sir Humphry Davy v svoj dnevnik leta 1827 zapisal: »Ne poznam nobene lepše pokrajine, kot je planinski svet v Julijskih Alpah. Dolino od Ljubljane do Podkorena štejem za najlepše, kar sem jih videl v Evropi. Različnost pokrajine z zelenimi polji in gozdovi, globoke doline, visoke gore, kristalno čiste vode jezer in potokov dajejo tej pokrajini prednost pred Švico.«

Tedaj ta Anglež še ni poznal bisera naše Gorenjske, Vintgarja. Soteska Vintgar je bila takrat za človeka še nedostopna, le ptiči in ribe so domovali tam, kjer se je prebijal potok Radovna. Znan je bil le slap Šum, kjer voda Radovne pada čez skalovje 26 metrov globoko. Za slapom se potok bolj umiri, ko da je prek skalovja divje soteske prestal hude boje.

Bled je tedaj že imel olepševalno društvo, ki je nad Šumom napravilo čez potok most iz železnih vrvi. To je bila privlačna točka za blejske letoviščarje, ki so čez Katarino hodili ogledovat to naravno lepoto. Pod slapom je na hlapih, ki se dvigajo iz kotanje pod slapom šum, ob vsakem sončnem dnevu videti mavrico.

Februarja leta 1891, ko je bilo vodno stanje nizko, sta se dva napredna moža, Jakob Žumer, takratni župan občine Gorje, in fotograf B. Lergetporer z Bleda, odločila in poskusila prodreti v sotesko. Od poti, ki drži iz Gorij na Dobravo skozi Strmo stran, sta se spustila nizdol. Videla sta, kako voda dere prek skal in se peni. Splezala sta nazaj na pot ter se niže spustila do potoka. Naprej pa ob vodi nista mogla niti v eno, niti v drugo stran. Tudi prekoračiti ga ni bilo mogoče. Vesela, da sta vsaj nekoliko prodrli v skrivnost te soteske in obogatena z nekaj fotografskimi posnetki sta se v večernem mraku vrnila domov. Napisala sta izčrpno poročilo o ugotovitvah in spoznanjih in ga opremila s fotografskimi posnetki, ki sta jih napravila na tej ekskurziji.

Ko so na Bledu zvedeli, kakšne naravne lepote se skrivajo v tej soteski, so se za stvar takoj zavzeli ter imenovali gradbeni odbor, ki naj bi

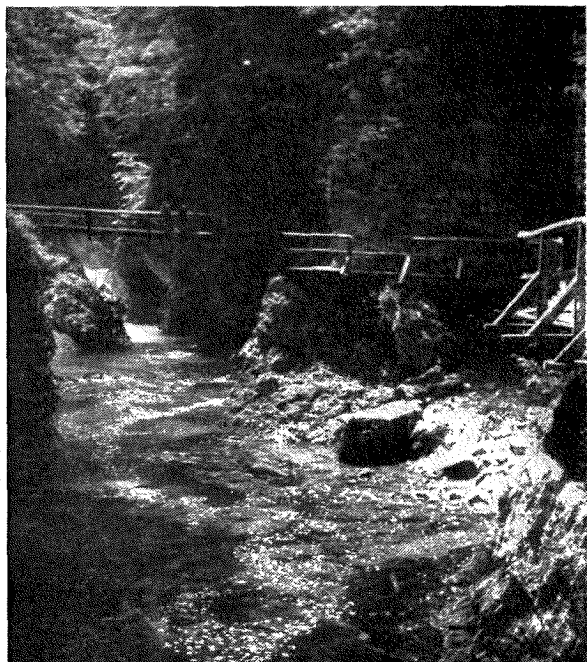
Pred začetkom poti v sotesko Vintgarja stoji prijazna restavracija.

zgradil vse potrebne mostove in galerije ter omogočil prehod skozi sotesko. Ker je za tako graditev treba precej denarja, so takoj pričeli zbirati prispevke. V ta namen so prirejali tudi razne prireditve.

Graditev vseh prehodnih naprav in poti so zaupali Jakobu Žumru iz Gorij. Ko je z Bleda prispela prva nabiralna pola s 174 goldinarji, ki so jih prispevali blejski letoviščarji, se je Žumer lotil dela. Graditev so takoj podprli kranjski deželni zbor, hranilnica in drugi. Precej prispevkov se je nabralo tudi od prireditev. Največ teh se je zvrstilo v hotelu Toplice na Bledu. Za graditev so tako zbrali 2.254 goldinarjev. Čeprav je bila ta vsota za vsa potrebna dela še vedno premajhna, so graditelji vztrajali in delo nadaljevali.

Dne 26. avgusta 1893 so sotesko slavnostno odprli. Slovesnosti nad Ranjčo pečjo se je udeležilo nad tristo ljudi. Takrat so soteski dali ime »VINTGAR« po neki pečini nad njo. Neutrudljivemu graditelju Žumru so tedaj vzdali in odkrili na najlepšem kraju ploščo, ki še danes spominja na požrtvovalnega moža.

Leta 1895 je izredno visoko narasla Radovna odnesla več prehodnih naprav. Poškodovane in podrte mostove in galerije so takoj popravili. Gradbena dela v soteski so bila ne samo težavna, pač pa tudi zelo nevarna. V navpične stene je bilo treba vgraditi železne opornike za galerije, pod katerimi je drla peneča se Radovna. Največ težav je bilo z graditvijo drugega mostu. V gladko navpično steno so morali vsekati stopnjo za most. Na tem kraju je voda zelo deroča in se peni kot mleko, zato na vodo niso mogli postaviti ogrodja, da bi kamnosek lahko delal. Napravili so visoko lestev in jo prek potoka postavili na skalo. Posrečilo se jim je vrv privezati na pečino, za katero se je navezal kamnosek. Tako

Čudovita soteska Vintgarja z galerijami.

je visel med nebom in deročo vodo ter v takem položaju v skalo vsekal stopnjo za most. Pri tem delu je nekoč padel tudi v vodo, vendar se je rešil in vztrajal pri tako nevarnem delu, dokler ni bilo končano. Z velikimi napori so v sotesko morali znositi ves železni in leseni gradbeni material. Za tako delo je bilo treba požrtvovalnih in pogumnih ljudi.

Tujski promet se je širil vedno bolj in vsako leto je bilo več obiskovalcev.

Velika povodenj leta 1926 je v soteski porušila večino naprav. Za obnovitev je takratni turistični urad v Ljubljani plačal 26.000 din. Vzdrževanje vseh naprav in poti vsako leto zahteva precej stroškov. Snežni plazovi in spomladi rušeče se kamenje vsako leto poškodujejo nekaj naprav. Tudi leseni gradbeni material pod vplivom stalne vlage kaj hitro propade.

Med drugo svetovno vojno je turistični promet zastal. Vintgar, ki ga je prej v poletnih mesecih obiskovalo na tisoče turistov, je tedaj izumrl, ko da tudi te naravne krasote s svojim ljudstvom čutijo vse gorje okupacije. Le sem in tja je sprva kak posamezni partizan, potem pa kaka kolona skrivaj prešla na drugo stran. Nihče več ni popravljal in vzdrževal prehodnih naprav. Zato so do konca vojne tako propadle, da soteska ni bila več prehodna.

Po osvoboditvi so se spet zbrali ljubitelji naših naravnih lepot ter ustanovili »Turistično društvo Gorje.« Z veliko delovno vneto so spomladi leta 1946 poprijeli za delo in obnovili mostove, galerije in poti, 6. oktobra istega leta pa so sotesko spet svečano odprli. Za obnovo je društvo prejelo 50.000,— din denarne pomoči, ki jo je dalo ministrstvo

za preskrbo. Odobreno pa je bilo tudi posojilo denarnega zavoda Slovenije v znesku 60.000 din. Gozdna uprava na Bledu je dala ves potrebni les v vrednosti 72.608,— din in za desetletno odplačilo. Vsa gradbena dela je vodil tesarski mojster Janez Zalokar. Izdatno so pri delu in prenosu gradbenega materiala v sotesko pomagali člani raznih organizacij z udarniškim brezplačnim delom, in sicer:

vozniki z Dobrave, Podhoma in Gorij 230 ur, sindikat lesnih delavcev Gorje 130 ur, sindikat »Gradis« Moste 270 ur, delavci žage Vintgar 40 ur, mladina iz Gorij, Podhoma in Dobrave 770 ur, OF in AFŽ ter razni posamezniki 768 ur. Skupaj torej 2.208 ur.

V okolici Gorij so še druge pomembne naravne lepote. Mednje sodi Šimnova podzemeljska jama v Kočevniku. Turistično društvo je to jamo dalo raziskati društvu jamarjev iz Ljubljane. Raziskava je pokazala, da je dolga 475 metrov in ima zanimive skupine kapnikov. Lepa izletniška točka je tudi Poključska luknja. Za današnji obseg avtomobilskega turizma pa bi bilo treba malo razširiti vozno in urediti peš pot, ki jo je uničil hudournik.

Med prvo in drugo svetovno vojno se je na območju Gorij pričel živahnejši turistični razvoj. Leta 1929 je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Gorje, ki pa je skrbelo ne samo za visokogorsko planinstvo, pač pa tudi za turizem v dolini. Izdalo je celo prospekte Gorij in okolice, iz katerih je razvidno, da je bilo na območju Gorij sedemnajst gostišč, ki so imela šestinšestdeset tujskih sob s stoenajstimi posteljami. Po drugi svetovni vojni se je število gostišč močno skrčilo. Sedaj imajo vsa gostišča za prenočevanje le še dve sobi.

Vintgar obiskuje vse večje število domačih in tujih turistov. Leta 1947 ga je obiskalo 17.721, leta 1965 pa že 51.000 turistov. Zadnja leta močno narašča obisk tujih turistov. Že samo število obiskovalcev dokazuje, da sodi Vintgar med najlepše izletniške točke naše Gorenjske.

Mostove in galerije v soteski so vedno obnavljali s smrekovim lesom, ki ne traja dolgo, posebno še, ker je stalno na vlagi. Leta 1953 je pričelo društvo obnavljati mostove s traverzami, ki jih je v soteski osem, Mostove kot galerije pa so obnovili s hrastovim lesom, ki ima dva do trikrat daljšo dobo trajanja kot smreka. Te investicije so znašale dva milijona din. Za obnovo naprav sta z vsak po petsto tisoč dinarji prispevala bivši OLO Radovljica in Turistična zveza Slovenije.

Da bi turistično društvo zmoglo velike izdatke za vzdrževanje prehodnih naprav, je na spodnjem vhodu na Šumu postavilo bife, ob zgornjem vhodu pa je od krajevnega odbora Podhom prevzelo že novozgrajeni bife. V obeh pobirajo vstopnino, ki je do leta 1950 znašala po pet dinarjev na obiskovalca in se je zviševala tako, da je bila v 1965. letu petdeset, po gospodarski reformi pa za tujce sto dinarjev. V bifejih so na voljo razglednice in razni spominki ter tudi pijače. Že več let pa društvo upravlja tudi gostišče Vintgar. Zbrane dohodke rabijo za vzdrževanje Vintgarja in za razvoj turizma.

Leta 1959 je društvo napravilo peš pot od Katarine prek Pršivca, ki velja za izredno lepo razgledno točko.

Da bi društvo na območju Gorij pospešilo razvoj turizma, je posebej poskrbelo za urejanje privatnih turističnih sob. S pomočjo občinske

skupščine Radovljica so zasebniki za obnovo in opremo sob lahko najeli turistično posojilo. Pogoji vračanja so bili zelo ugodni. Za hitrejše in boljše poslovanje pri oddajanju sob so uvedli tudi recepcijsko službo in poskrbeli za telefonsko napeljavo. Društvo je imelo na svojem območju ob koncu leta 1965 dvainsedemdeset privatnih turističnih sob s stodvainštiridesetimi posteljami. To dokazuje, da je turizem v Gorjah le nekaj napredoval.

V Gorjah so precejšnje možnosti tudi za razvoj zimskega turizma. V zimi 1964/65 so na Višelnici postavili smučarsko vlečnico. Tamkaj so odlični tereni za smučanje. Vlečnica je stekla lani 18. januarja in že v prvem mesecu je prevozila 18.000 smučarjev. Nakup vlečnice je omogočil hotel »Jelovica« na Bledu. V prihodnje nameravajo na zgrajene temelje postaviti lastno vlečnico.

Turizem v Gorjah se ne more hitreje razvijati, ker v Podhomu in Spodnjih Gorjah ni nobenega gostišča za prehrano turistov. Ravno na tem območju pa je največ privatnih turističnih sob.

Najvažnejše prihodnje naloge

Gorje imajo s svojo sončno lego vso možnost za nadaljnji razvoj turizma. Kraj ima vse naravne pogoje, ki so osnova za razmah te panoge gospodarstva.

Za nadaljnji razvoj je v prvi vrsti treba napraviti dostop k najlepši razgledni točki na Višelnici. Z Višelnice je lep razgled na Julijske Alpe in Karavanke. Pod njo leži kot na dlani Bled z jezerom, vidiš Lesce z letališčem, Radovljico in Gorenjsko dalje proti Kranju. Čimprej bi se bilo treba v prid razvoja turizma odločiti za naslednja dela:

- od ceste na Fortuni je treba speljati žičnico-sedežnico do vrha Višelnice, približno tam, kjer je speljana vlečnica za smučarje;
- ob zgornji postaji bi morali postaviti večji bife-gostišče.

Sedanja vlečnica obratuje spričo snežnih razmer le nekako mesec dni, medtem ko bi sedežnica obratovala v zimski in letni sezoni, to je šest do osem mesecev v letu.

Nedvomno bi bila ta postojanka že zaradi izredno lepega razgleda zelo dobro obiskana. Poleg tega pa je Višelnica v neposredni bližini Bleda, ob cesti, ki drži v Vintgar in proti Jesenicam. Tudi za zimski turizem je Višelnica zelo privlačna. Dokaz za to je vlečnica, ki je že prvo zimo prepeljala blizu 20.000 smučarjev. Za tako važen turistični objekt bi morali zagotoviti sredstva, da bi končno uresničili zamisel, ki bi bila kmalu poplačana.

Na področju Gorij je tačas 72 privatnih turističnih sob s 142 posteljami. To število bi se dalo povečati na 100 sob in še več — na skupno 200 postelj. V ta namen pa bi bilo seveda treba v Spodnjih Gorjah zgraditi gostišče, ki bi skrbelo za prehrano turistov. Poskrbeti bi bilo treba za olepšavo hiš z rožami ter asfaltirati cesto v Vintgar.

Vintgar obišče vsako leto mnogo domačih, še več pa tujih turistov. Zato bo treba pri zgornjem vhodu podaljšati avtomobilsko pot do bifeja. Tam bi morali urediti tudi parkirni prostor. Vsak motoriziran turist hoče priti s svojim vozilom čimdlje.

Velik del razvoja in napredka zimskega turizma je v zgraditvi žičnic in vlečnic. To potrjuje tudi podatek, da je vlečnica na Višelnico v eni sami zimi 1964/65 prepe-ljala 18.000 smučarjev.

Pomanjkljivost je tudi v tem, da se motorizirani obiskovalci Vintgarja morajo po isti poti vračati k zgornjemu vhodu. Treba bi bilo zgraditi cesto pred zgornjim vhodom od Vršč preko Pršivca do Katarine in dalje do Šuma. Tako bi avtobusi in kočijaži pripeljali turiste k zgor-njemu vhodu. Medtem ko bi turisti prišli skozi Vintgar do Šuma, bi jih tam že čakali prevozniki. V tem primeru bi pri Katarini postavili večji bife, kjer bi se lahko ustavil vsak turist, saj je ta točka zelo lepa in privlačna. Od tam se odpira lep razgled na Karavanke in Julijce ter na ledeniško dolino proti Kranju in Ljubljani. Na vsej poti po pobočju Homa od Katarine preko Pršivca je krasen razgled. Zdaj je speljana tam steza, ki jo je uredilo Turistično društvo.

Zanimive naravne lepote so tudi v Pokljuški luknji. Dostop pa je treba modernizirati, da bo možen avtomobilski promet. Pot od Krnice do Pokljuške luknje je treba nekoliko razširiti, peš pot v tej soteski pa temeljito popraviti. Sedanja je popolnoma razkopal hudournik. Vse do Zatrnika bo treba namestiti tudi zadostno število kažipotnih tabel.

Podzemeljska jama v Kočevniku, dolga 475 metrov, spričo sedanjega naravnega vhoda, ki je spočetka navpičen, ni prikladna za obisk turistov. Če bi na strmem pobočju nad cesto napravili stranski vhod, bi bila jama gotovo precej bolj privlačna in privabila bi več ljudi. Turistom v Gorjah se ponuja lepa priložnost tudi za razne izlete: na Pokljuko, Mežakljo, Krmo in dalje na Triglav.

Ko bodo zgrajene triglavske žičnice, se bo turizem v Gorjah razvijal dosti hitreje. Treba bo povečati prenočitvene in gostinske zmogljivosti ter vsestransko skrbeti za turistični razvoj.

ZGRADITEV TRIGLAVSKIH ŽIČNIC IN GORJANSKI TURIZEM

Planinski svet, tak, kakršen krasi in obkroža gorjanske vasi, je za človeka sila privlačen. Število turistov in planincev ni majhno, vendar pa jih je za gorjansko okolico, za Pokljuko in slikovito visokogorje Julijcev še vse premalo.

Da bi jih prihajalo v ta slikoviti svet še več, pa je treba in je tudi mogoče storiti še marsikaj. Predvsem so potrebne nekatere turistične osnove, ki bi naravo in njene lepote dosti bolj kot doslej približale ljudem. Idealni planinci bi ob tem morda rekli, da je za odhajanje v gore precej poti in vsega drugega, da je treba le volje in ljubezni do njih, pa bo tega dosti več. To drži. Toda v našem primeru gre za združevanje lepega s koristnim. Gre za to, da bi in tudi prej ali slej v teh krajih tudi bo postal turizem pomembna, če ne že poglobitna gospodarska panoga. Dokaze za to, da taka trditev ni presmela, imamo v sosednjih državah in tudi že doma. Že dolgo ni nobena skrivnost in novost, da imajo dežele s podobnimi naravnimi lepotami in morda še slabšim podnebjem turizem za najdonosnejšo vejo. Taka je severna Italija, tak je večji del Avstrije, taka je Švica. Odgovor na vprašanje, zakaj so dosegli na tem torišču in še dosejajo take gospodarske uspehe, je na dlani: zaradi turizma so zgradili in grade dobre ceste, žičnice, hotele, smučišča in še marsikaj drugega. Kdor bi ugovarjal, da vsega tega pri nas nimamo, je s tem že odprl vprašanje, o katerem govorimo. Prav za to gre, da to zgradimo v še večji meri, kot je pokazal začetek. Pogoje za kaj takega ima ves zgornji del Gorenjske, kamor sodi tudi gorjansko področje.

So potem težnje, da bi turizem tudi pri nas spremenili v eno najpomembnejših gospodarskih vej, morda pretirane, neuresničljive? Samo nekaj žičnic pogledjmo, ki so bile zgrajene v zadnjih letih, pa nas ne bo več tako strah pred tveganjem in graditvijo, kakor nas je bilo. Prva leta po vojni nismo mogli razumeti, kakšno bogastvo imamo v naši obmorski obali in v morju. Zdaj, ko nekaj let družba in posamezniki vlagajo več v razvoj tega kot nekoč, se dohodki naglo večajo. Dotok turistov narašča. In prav tako je s planinskim turizmom. Poglavitno je bilo, da smo spoznali, kje leže neizkoriščeni in nepobrani milijoni, ki bi jih lahko zaslužili z ne preveč težkim delom, če mislimo tu na fizična opravila. In če se vprašamo, ali je uvajanje modernih sredstev in zmogljivosti,

ki naj bi razvijale turizem, kaj bolj tveganega kot na primer graditev galerij in ureditev soteske v Vintgarju konec prejšnjega stoletja, lahko ob tem samo zardimo. Zdaj, ko imamo v našem kotu vsaj v osnovi že precej prometnih žil in zvez in ko je nesluteno naglo narasla in še narašča tuja in domača motorizacija, moramo misliti tudi na jutrišnji dan. Kljub še ne zadosti razvitemu turizmu, predvsem pa pomanjkanju sredstev, ki ga pospešujejo, smo priča nepričakovano naglih sprememb in razvoja turizma nasploh. Beg iz mest in industrijskih središč je postal ne le človekova potreba, temveč tudi možnost. In ta razvoj, ki mu še ne vidimo konca, je treba zajeti organizirano in razumno. Kdor si bo prej zgradil turistične objekte, bo prej črpal dohodke in ti ne bodo majhni. Nedotaknjena narava postaja vse bolj iskan kotichek sveta, kjer si hoče od naglo utripajočega vsakodnevnega delovnega in življenjskega ritma utrujen človek odpočiti in nabrati novih moči in volje do dela.

K temu bi v našem kotu zelo veliko pripomogle tudi triglavske žičnice, o katerih tečejo pogovori že več let. Njihova zgraditev zahteva znatne finančne naložbe, toda naložbe, ki bodo nedvomno kmalu prinašale visoke obresti. V zvezi s tem pa ne gre le za žičnice, temveč še za celo vrsto drugih objektov in naprav, ki so potrebne, da bi vse to zaživel. Te misli niso več utopične. Škoda bo le, če se bodo dela v to smer predolgo zavlačevala. Zahteve sodobnega turista — domačega, še bolj pa tujega — se ne omejujejo le na dobro prehrano ali prenočevanje, temveč so dosti obsežnejše. Potrebna so primerna poslopja na primernih krajih, in potrebne so predvsem dobre ceste ter druga prometna sredstva, ki turista pripeljejo v zaželeni kraj. Za uspešen zimski turizem, ki se v zadnjih letih zelo naglo širi, pa so potrebna smučišča, žičnice in vlečnice ter druga sredstva, ki bodo poživila že obstoječe gostinsko-turistične zmogljivosti in pospeševala ter omogočala zgraditev še novih. Ob ugodnih snežnih in klimatskih razmerah, ki so v našem kotu naravnost idealne, bi bilo podaljšanje turistične sezone nekaj samo po sebi razumljivega. To bi omogočalo bolj stalno zaposlitev domače delovne sile v gostinstvu in turizmu in že s tem zagotavljalo večji zaslužek.

Zgornji gorenjski kot, kamor sodijo tudi gorjanske vasi s Pokljuko in okolico, se torej naravnost ponuja, da bi iz njega napravili donosen turistični vrt. Razumljivo — ne naenkrat, temveč postopoma in hkrati neodjenljivo.

Kako pa je v gorjanskem okolišu v tem pogledu zdaj?

Samokritično moramo ugotoviti, da se razen z naravnimi lepotami in odličnim ozračjem ter maloštevilnimi, večidel slabo urejenimi turističnimi objekti ne moremo pohvaliti z ničimer drugim. Nič še ni takega, ki bi omogočalo hitrejše vključevanje v splošen turistični promet, katerega osnove so hoteli in drugi objekti na Bledu. Z zgraditvijo novih objektov in predvsem sistema triglavskih žičnic bi razsežni in turistično še ne kdo ve kako izkoriščeni rekreacijski prostor Pokljuke in Mežaklje ter mnogo obetajoče Triglavsko pogorje, postalo prvovrstno in privlačno središče tako za letni kakor tudi za zimski turizem. To še posebno spričo neposredne bližine sosednjih meja, odkoder bi radi prihajali smučarskih

užitkov željni tuji turisti, ki bi se naslajali v doslej težko dostopnem visokogorskem svetu s skoraj večnim snegom in ledom. Dosedanji primeri žičnic — pogledjmo samo žičnico na Vogel — kažejo, da se nam ni treba bati, da bi taka pridobitev ne bila kaj kmalu znana tudi zunaj naših meja in da ne bomo prodajali le s trudom obdelanega poključkega lesa, temveč predvsem tudi naravne lepote in gostinske ter turistične storitve, pri čemer bi lahko oživili tudi domačo kmečko in obrtno dejavnost.

Pospeševanje gorjanskega turizma — uvod v zgraditev žičnic

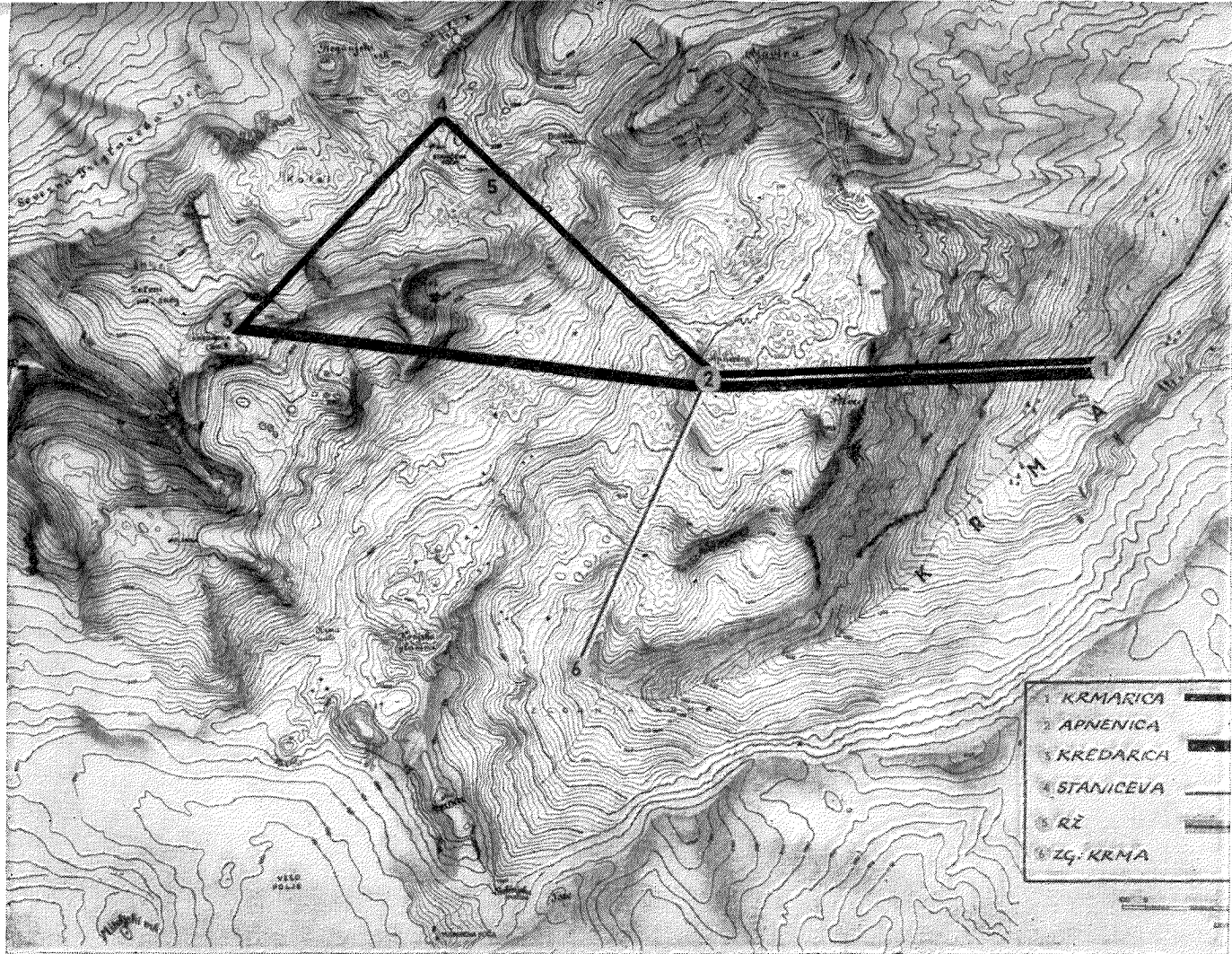
Povsem razumljivo je, da ob uvajanju novotarij takoj nastane tudi finančno vprašanje. Priznati je treba, da tega ne gre podcenjevati, vendar vedno ni to edino vprašanje. Najprej je treba vedeti, s čim in kako začeti, kako se lotiti nečesa, kar je šele v načrtih. Res je tudi, da smo v tistem delu povojnega obdobja, ko smo na različne načine in naglo vlagali investicije, mnogo zamudili, vendar zaradi tega ne kaže, da bi za vselej vrgli puško v koruzo. Saj gre končno prav za to, da bi dobili zanesljivejšo in širšo osnovo dohodkov, kakor jo imamo zdaj, ko večina ljudi iz teh krajev odhaja na delo drugam. Vprašanj v zvezi s tem je torej dosti, odgovor pa tudi ni samo eden.

Poleg načrtov na turističnem torišču, o katerih piše tovariš Krišpin Ogris, so pereči še drugi. Območje Gorij je na prehodu v visokogorski svet, to so nekakšna mogočna vrata, skozi katera mora ali bo moral iti vsak, ki bo hotel priti na Triglavsko pogorje. To velja tako za tistega, ki se bo peljal z avtom ali pa šel peš, kakor za tistega, ki se bo popeljal z žičnico.

Kaj sledi iz tega?

Če smo rekli, da so gorjansko področje vrata proti višinam, je odgovor spet malo manj kot na dlani Zakaj se popotnik tu nekje ne bi ustavil? Če se hoče ustaviti zdaj, se skoraj nima kje. Kje so primerni gostinski prostori, kje parkirišča, kje vse tisto, kar bi turista ustavilo in pritegnilo ter mu omogočilo, da bi tu pustil kak dinar? Ne gre pozabljati, da je Bled v neposredni gorjanski bližini, da bi bilo to področje dejansko sestavni, dopolnilni del blejske osnove. To pomeni, da je treba storiti vse, da se bodo izletniki z Bleda in okolice tu radi ustavljali. In za njihov sprejem in postrežbo je treba zgraditi še kaj drugega, kakor smo zgradili. Turist, ki prihaja z Bleda le za en dan ali nekaj ur, bo potem od tod šel rad na bližnji izlet, pri čemer bodo pozimi najpotrebnejše take vlečnice, kot na primer na Višelnico in tudi nekaj žičnic s smučišči in gostinskimi objekti, kjer bi postregli gostom predvsem z domačo hrano v lepo urejenih gostiščih z dobro hrano in pijačo ter vzorno postrežbo.

S pripravami za zgraditev triglavskih žičnic se odpirajo možnosti tudi za počitniški, tako imenovani stacionarni turizem, ko ljudje ostajajo v določenem kraju, hotelu, koči, gostišču ali prijazni, za to pripravljene domači kmečki hiši, po več dni ali celo tednov. Prav tu se odpirajo široke možnosti dela in razvoja turizma na vsem gorjanskem območju, ki bi

Situacija območja triglavskih žičnic.

segalo vse do Pokljuke in Radovne. Sistem triglavskih žičnic bo pomagal poživiti, utrjevati, aktivirati in razširjati ne le blejske turistične zmogljivosti — kar velja za poletje in za zimo — temveč bo s tem tudi vsej okolici omogočen nesluten razvoj turizma v vsakem pogledu. Le upirati se temu ne bomo smeli, temveč skušajmo čimprej razumeti, kaj vse nam lahko prinese tak razvoj. Zato so in bodo potrebna triglavskim žičnicam tudi dodatna in vzporedna gostinsko-turistična sredstva in objekti. Kar tiče Gorje, pridejo v poštev tudi Radovna ter bližnje vasi in zaselki. Zato je za to področje hkrati z žičnicami predvidena zgraditev nekaterih gostinskih, turističnih in športnih naprav ter objektov. Vse to pa bo močno odvisno od prizadevnosti ne le poklicnih turističnih delavcev, zavodov ali oblasti, temveč tudi od domačega prebivalstva.

V ta sistem bodo lepo vključeni tudi taki privlačni kraji, kot je Vintgar ali Šimnova jama v Kočevniku in še več drugih znanih pa tudi še neodkritih in razvitih.

Za razvoj vsega tega na turističnem torišču je bilo v teh krajih po vojni storjenega zelo malo. Malo se je gradilo ne le zaradi pomanjkanja denarja, temveč tudi spričo premajhnega zanimanja za to panogo gospodarstva. To velja tako za družbeni kot za zasebni sektor.

Zdaj na primer na vsem tem področju ni primerne gostišča ali hotela, kjer bi mogli prehraniti ali prenočiti gosta, ki ga je od daleč ali od blizu privabila naša prikupna narava. Niti turista, ki se hoče mimogrede ustaviti v naših vaseh, ko gre morda na Pokljuko ali skozi Radovno, ne moremo dostojno sprejeti ali pogostiti. Še manj pa bi v takih razmerah, kakršne so zdaj, mogli sprejeti goste, ki bi tu hoteli preživeti daljši oddih, saj se ne bi imeli kje hraniti, ne bi imeli zagotovljenih tistih osnovnih potreb, ki sodijo k turizmu. In tako prebivalstvo izgublja dohodek od turizma, ki bi precejšnjemu delu domačinov kmalu postal osnovni vir preživljanja. Gorje zdaj ne morejo dati nobenih večjih gostinsko-turističnih storitev, čeravno bi bili mnogi domači — tu je mišljena Ljubljana in drugo jugoslovansko zaledje — in tuji turisti zanje pripravljeni odšteti precejšnje denarje.

Če naj bi v Gorjah hoteli dohiteti turistični razvoj, kot so ga v zadnjih letih dosegli že v nekaterih krajih — na primer v Bohinjski in Gornjesavski dolini, bodo morali gorjanski in sosednji turistični delavci ter vsi, ki jim je to pri srcu, zamujeno čimprej nadomestiti. Primerov za to imamo dosti. Nema lokrat ljudje ure in ure čakajo na prevoz z žičnico na Vogel, prav tako na vlečnice v Kranjski gori ali na Pohorju. To je zanesljiv vir dohodkov. Seveda pa se bo treba lotiti tudi zgraditve drugih gostinskih in turističnih objektov: objekta na Dolgem brdu, oziroma na Višelnici ali tudi kje drugje, ki bi bil hotel ali primeren sodoben gostinski obrat z ustreznim številom postelj, s kuhinjo in restavracijo.

Prav tako je treba misliti na ureditev cest, parkirišč za osebne avtomobile in avtobuse. Tega se bo treba v sodelovanju z domačini lotiti čimprej. Zato ne sme biti pretežno iskati načine za pridobitev

Triglavske žičnice s traso triglavskega smuka in cesto.

sredstev in se bati tveganja pri investicijah. Izginiti morajo tudi osebna nesoglasja, različna zaviranja in očitki glede preteklosti. Sicer pa bi že pobude o tem in potem sodelovanje pri graditvi hkrati urejali številna vprašanja, ki zdaj zavirajo odločnejše delovanje v tej smeri. Kamorkoli se ozremo, imamo otipljive dokaze, da le delo v slogi rodi uspehe. Eden takih dokazov je tudi graditev gasilskega doma in drugih manjših objektov. Le začeti je treba. Priznati pa moramo, da to ni lahko.

Dosedanje izkušnje so tudi pokazale, da je treba v še večjem obsegu urejati zasebne turistične zmogljivosti. Potrebne so lične, čeravno skromno urejene in opremljene sobe, najosnovnejše instalacije s toplo in hladno vodo, kar že po številnih kmetijah ni več pretiran komfort. Urejene in čiste hiše s kopalnicami in morda tudi kuhinje z domačo hrano, to je tisto, kar žele tudi najzahtevnejši domači in tuji turisti. V tem primeru gre za daljše bivanje po vaseh in hišah, ki lahko sprejmejo turista ne le na stanovanje, temveč tudi na hrano. Nihče več ne zavira zasebne pobude v tem pogledu, temveč nasprotno: dostikrat je celo mogoče dobiti turistični kredit, pa marsikoga zadržujejo različni pomisleki. Kdor bo prej tvegaj in se odločil za to, prej bo prišel na zeleno vejo in si zagotovil večji dohodek. To pa mu bo omogočalo bolje urediti in opremiti sobe, poskrbeti za higienske naprave in bo začel razmišljati tudi o preusmeritvi svojega gospodarstva ter morda vzgoje in šolanja otrok, kajti ljudje, strokovno pripravljene kadri, bodo skušali turizem povzdigniti še na višjo stopnjo. To pa je tudi nujno in možno, kajti naši kraji se kar sami ponujajo turistični dejavnosti in širjenju v vseh mogočih oblikah.

Ko smo že omenili preusmerjanje gospodarstva, naj pripomnimo, da so mišljene razne kmetije in posestva, ki bi lahko svoje pridelke prodajala v lastni hiši in kuhinji. Tujec, turist ima rad mleko, domače poljske pridelke, solato in vse drugo. Zakaj najbližjih njiv ne bi spreminjali v vrtove, ki bodo donosnejši od njiv. Take primere že imamo; to torej ne bi bilo nobeno tveganje, temveč zagotavljanje boljšega življenja in zaslužka, ki ga moramo iskati predvsem daleč od doma. V tem primeru so mišljene vse take domačije, ki imajo za to pogoje in ki bi tako zaposlovale vse družinske člane. Toda treba je najprej prelomiti s staro miselnostjo in se zanesti na svoje delo. Kdor bo prej in bolje uredil sobe itd., bo več dobil od tega, kajti tudi na tem področju je več kategorij. Hkrati pa bi taka domačija mnogo prispevala k privlačnosti kraja in ustvarjala domačno ozračje, k čemer sodi tudi prijazna in dobra postrežba. Tako bi tudi gospodinja in otroci dobili delo in postajali vse pomembnejši člani domačega in širšega kolektiva. Zato je treba storiti vse, da bo najmanjše turističnih kreditov ne le omogočeno, temveč tudi do kraja izkoriščeno. Tisti, ki so se tega že lotili, samo obžalujejo, da niso delali tako že prej in v še večji meri.

Tako bi se tudi zasebni sektor koristno vključil v celotni turizem tega kota, ki mu bodo triglavske žičnice omogočile še večji razmah in napredek.

Naša okolica ima tudi kraje, ki bi — z vlečnicami in žičnicami itd. — lahko omogočali vse večji zimski turizem; tudi smučarstvo se

razvija in zajema že vse sloje. To priložnost je treba izkoristiti v turističnem gospodarstvu. Za to pa je v naši okolici zadosti smučišč in področij za zgraditev gostinskih objektov.

Iz razprave dr. Šiferja o zaposlenosti gorjanske delovne sile povzemamo, da se večina vozi na delo drugam. Če bi se odločneje usmerili tudi v gostinstvo in turizem, bi dobili poleg že omenjenih možnosti še dodatni vir zaslužka ali celo dodatno zaposlitev tudi v postranskih dejavnostih. To velja tako za družbeni kakor za zasebni sektor. Treba bo tudi razširiti trgovsko omrežje ter povečati obrtno dejavnost. Sem sodi tudi prodaja krajevnih folklorno pomembnih izdelkov domače obrti ali pa spominkov in lepih razglednic z motivi domačega okolja. Leseni obrtni izdelki, kot so na primer znane gorjuške čedre ali pa še kaj drugega, bi lahko koristno dopolnjevali izbiro spominkov, značilnih kot vir ljudske tvornosti v tem delu Gorenjske. Vse to morda zveni komu neprepričljivo, toda mnogo turističnih krajev po svetu že dolgo in lepo živi prav od takih dejavnosti.

Vse to kaže, da se bo treba na območju Gorij lotiti teh načrtov in storiti vse za sprejemanje turistov, ki jih je mogoče privabiti že z začetnimi deli v tej smeri. Privlačnost turističnega kota bi bila z zgraditvijo triglavskega žičnic samo še večja.

Zdaj ne kaže več držati rok križem in samo od daleč nevoščljivo spremljati tekme, ki se je začela tudi na turističnem torišču. Če ti kraji ob zgraditvi žičnic še ne bodo imeli vsaj osnovnih športnih, rekreacijskih in turističnih objektov, se bo dotok turistov, ki jih bodo privlačevale triglavske žičnice, usmeril drugam in se porazdelil tja, kjer že imajo ali bodo pred nami imeli vse potrebne gostinske zmogljivosti. To pa bi bila velika škoda.

Sistem triglavskega žičnic od bliže

Potrebe in ves razvoj turizma in planinstva so torej narekovale, da so se lotili vsaj načrtovanja zgraditve triglavskega žičnic. Njihova zgraditev bi močno dopolnila in poživila celotno turistično dejavnost, ki je zlasti v trikotu Bled—Bohinj—Kranjska gora iz leta v leto večja. Hkrati s tem bo treba izpopolniti tudi ves prometni, zlasti cestni sistem ter zgraditi nove ceste v tako nerazvitih krajih kot so Radovna in še nekateri drugi.

Menda ni treba še dokazovati, da bi zgraditev triglavskega žičnic naš triglavski visokogorski svet uvrstila med najbolj privlačna evropska športna in rekreacijska središča. Za nas bi to pomenilo znaten dotok dohodkov in investicije bi se nam dobro obrestovale in amortizirale.

V zvezi s tem je okrajni zavod za urbanizem v Mariboru po naročilu zavoda za izgradnjo Velega polja — Bleda že leta 1962 izdelal idejni urbanistični program graditve triglavskega žičnic. Investicijski program je pripravil Franci Čop s sodelavci, programske osnutke pa arhitekta brata Kocmut.

Pripravljene so tudi že vse geodetske meritve, izdelane so študije meteoroloških in snežnih razmer, zbrane pa so tudi že ponudbe tujih podjetij, ki bi sodelovala pri graditvi žičnic.

Oglejmo si te zamisli malo podrobneje.

Spodnja postaja vzpenjače-nihalke bi bila predvidoma v dolini Krme, kajti Velo polje je v našem visokogorskem svetu nekaj posebnega. Imela bi dve gondoli, ki bi lahko sprejemali po petdeset turistov hkrati. Spodnja postaja žičnice bi bila dosegljiva in dostopna po 20 km dolgi in tudi novi turistični cesti, speljani z Bleda, oziroma po 10 km dolgi prav taki cesti iz Mojstrane.

Od vznožja v Krmi bi žičnica v petih minutah turiste potegnila prek slikovitih sten na 1000 m višjo osrednjo planoto med Rjavino, Triglavom in Ržjo, in sicer do osrednje postaje na Apnenici, visoki 2016 m. Tam bi se obiskovalcu odprla čudovita smučišča, ki bi zadovoljevala potrebe in želje smučarjev začetnikov kot tudi mojstrov belega športa.

S te postaje bi se bilo mogoče spustiti tudi do spodnje postaje, zato v takih primerih vrnitev z vzpenjačo ne bi bila nujna, kakor je zdaj na Voglu ali na Veliki planini. Vse smučarske proge v tem območju so naravne, zato odpade kakršenkoli izdatek za njihovo urejanje. To pa ne pomeni, da pozneje ne bi zgradili še več vlečnic ali kaj drugega.

Ta načrt predvideva za začetek zgraditev štirih osnovnih žičnic:

- od Krmarice — 994 m — na Apnenico — 2020 m;
- od Apnenice — 2020 m — na Kredarico — 2510 m;
- s Kredarice — 2510 m — na Staničevo kočo — 2323 m;
- od Staničeve kočice na Rž — 2370 m — in spet na Apnenico, torej vnovič do osrednje žičniške postaje.

Tako bi bil krog žičnic sklenjen z začetkom in koncem na Apnenici. Spričo vremenskih in klimatskih razmer bi bile vse žičnice nihalne in z zaprtimi kabinami, da bi odprle dostop v ta čudoviti gorski svet tudi otrokom in starim ljudem.

Gorjanske prebivalce ta načrt neposredno prizadeva predvsem s turistično cesto, ki bi bila zgrajena s širokim cestiščem, speljana pa bi bila skozi Gorje ter naprej po Radovni in čez v Mojstrano. Po tej cesti bi se vozili ljudje do žičnic in naprej na Triglavsko pogorje, pa tudi sam izlet po njej bi bil lepo doživetje. To pa pomeni, da bi bilo treba ob cesti, zlasti še v Radovni, vse preurediti in prilagoditi oživiljeni okolici, kjer naj bi se ustavljali številni turisti. Na Novakovem rovtu bi zgradili nove hotele, medtem ko bi na prostoru severozahodno nad Kosmačem, ob vходу v dolino Kot, zgradili nove počitniške domove. Da pa bi bilo to še bolj živopisno in izkoriščeno, bi na pobočju med hoteli in počitniškimi domovi zgradili mnogo zasebnih počitniških hišic. V smeri sedanjega gostišča ob robu gozda bo predvidoma urejen parkirni prostor za avtomobile.

Pri tem pa sedanje podobe zaselkov na območju gornjesavske doline in Zgornje Radovne ne bi prav nič pokvarili. Nasprotno: vse bi ohranili v sedanji obliki, postopoma pa bi jih prebivalci sami s krediti ali kako drugače lahko preuredili v privlačne zasebne penzijske hiše. Le dolina Kot bi po teh načrtih ostala povsem nespremenjena, da bi bilo izhodišče v osrednje triglavsko območje čimbolj naravno. Tako bi turist potem, ko bi se pripeljal z avtom, užival ob pogledu na oko-

Krma s Krmarico in stena Pšivca ter smerjo, koder naj bi bila speljana žičnica.

lico že od vsega začetka. Tudi ravninski predel zgornje Krme bi ostal zaščiten pred gradnjami, namenjen zgolj za kmetijsko obdelovanje.

Te objekte bi začeli graditi šele takrat, ko bi bila dokončana prva in druga etapa graditve triglavskih žičnic, se pravi, ko bi bile usposobljene za prevoz.

Ta urbanistični program predvideva, da bi v Zgornji Radovni kazalo zgraditi toliko objektov, da bi že v prvem obdobju imeli kakih 1000 postelj. Razumljivo je, da bi bilo pri tem treba gledati predvsem tudi na trenutne zmogljivosti te vrste in graditve na Bledu ter vse to načrtovati in obravnavati s stališča turističnega razvoja Gorenjske kot celote. To pa ne pomeni zmanjševanja, temveč skladno rast tako zmogljivosti na gorjanskem kot tudi na drugih področjih.

Načrtovalci menijo, da se projekt o triglavskih žičnicah uvršča bolj v izletniški kot pa v počitniški turizem, hkrati pa poudarjajo, da ga ni treba imeti za dokončnega in nespremenljivega. Brž ko bi se pokazalo, da so nastanitvene zmogljivosti premajhne, bi se v skladu z drugimi potrebami vse to povečalo. Tako kaže, da so v tem kotu turistične razširitve in izkoriščanje okoliša skoraj neizčrpne.

Praktično neomejene možnosti za različne nove gradnje večjega ali manjšega turističnega naselja daje tudi velika planjava Apnenice. Prav tako odpira možnosti dodatnih graditev tudi romantična dolina Krme, pa tudi Zgornja Radovna, ki prav tako sodi v sklop triglavskih žičnic, ni na zadnjem mestu. Že zaradi izredno ugodne prometne lege ter čudovitih prirodnih in klimatskih pogojev je to kraj, ki je nedvomno najprimernejši za ureditev rekreacijskega naselja, ki bi bilo namenjeno tako počitniškemu kakor tudi izletniškemu turizmu.

In če se malo bolj poglobimo v to načrtovanje in razglabljanje, bomo na koncu ugotovili nekaj zelo presenetljivega. Ne le da je izvedba vsega tega s primernimi prijemi mogoča, temveč se pokaže v povsem drugačni, zahtevnejši luči: **zgraditev triglavskih žičnic je pravzaprav gospodarsko življenjskega pomena za vso gornjo Gorenjsko, zlasti pa za nadaljnji razvoj turizma v trikotu Bled—Bohinj—Kranjska gora.**

Ob tem je pomembna ugotovitev, da večje investicije v graditev hotelov v višinah nad 1800 metrov spričo ostrega podnebja, kratkih sezon ter dolgih in hudih zim z vetrovi ne bi bile rentabilne, se pravi, da bi bile gospodarsko neupravičljive. Če bi se pozneje pokazalo, da je postelj premalo, ko bi razen Bleda imeli tudi bližnji kraji dovolj gostišč, bi stanovanjski prostor povečali drugje. Najprimernejše bi bilo to v Zgornji Radovni in v Krmi s poudarkom na počitniških domovih, zasebnih penzionih, autocampih in šotoriščih, se pravi predvsem na takih bivališčih, ki ne bi konkurirala blejskim hotelom.

Tak program in njegovo uresničevanje je povsem v skladu s prizadevanji, ki bi območje Gorij spodbudila k večjemu zanimanju za ta razvoj in za večjo soudeležbo domačinov pri graditvi. Hitrejša izpeljava vsega tega bi sčasoma nedvomno in postopno vplivala na spremembo

strukture gorjanskega gospodarstva. Ni težko predvideti, da bi se v tem primeru turizem v teh krajih povzpел v gospodarstvu na prvo mesto. Kot rečeno, v podobnih pokrajinah in deželah po svetu so vse to že zgradili in uredili.

Kaj torej z vsemi temi načrti, ki bi utegnili komu zmešati glavo, drugemu pa privabiti na usta omalovaževalen nasmeh? Kaj zdaj delati v Gorjah, ko bi za vse to potrebovali ogromno denarja?

Prav gotovo ne stati križem rok in čakati prav na vse spremembe z mislijo, da bodo vse uredili in storili nekje drugje in drugi ljudje. Nedvomno je res, da en sam kraj in tudi ena ali dve občini ne moreta zbrati toliko denarja, da bi zgradili vse te žičnice, hotele, ceste in drugo, kajti to bo zmogla le skrbno in dobro sestavljena skupina, ki naj bi zrasla iz podjetij in družbenih skladov. Taka investicijska skupina bi dlje časa zbirala najosnovnejša finančna sredstva in se potem lotila takih del, ki bodo gospodarsko najprej rodila uspehe. Na podlagi teh oplojenih skladov bi skupina delovala in gradila naprej.

Kako naj se pa v to vključijo Gorje z okolico?

Predvsem tako, da zgrajene triglavske žičnice ne bi našle zaledja turistično nepripravljenega, neobdelanega. Se pravi, graditi je treba tiste gostinske in turistične zmogljivosti in objekte, ki bodo najprej dale finančne rezultate, pri tem pa uporabljati že obstoječe turistične zmogljivosti v okolici, kredite in sodelovanje. Kaj pomeni to konkretno, pa smo že govorili v prvem delu.

Če ta osnova ob zgraditvi žičnic ne bi bila pripravljena, bi, da tako rečemo, oživiljeni in novi gorjanski turizem izgubil ugled in polet takoj v začetku. Osnovne gostinske sposobnosti ter tako imenovane spremljajoče dejavnosti — od trgovine do zasebnih penzionov — so nujno potrebne vsaj za skromen začetek za pridobitev turističnega slovesa doma in v tujini. Z dotokom prvih finančnih sredstev bi potem vse laže dograjevali, dopolnjevali in širili tisto, kar bi že imeli. Razumljivo pa je, da se je treba tudi tu ravnati po preizkušenem načelu »Kdor se je, tudi žanje!«

Zato tudi ne bi bilo umestno čakati na zgraditev turističnih objektov v Zgornji Radovni in sploh tam, kjer jih predvideva program ob zgraditvi triglavske žičnice. Gorje morajo ne glede na to samostojno pripravljati tla za razvoj predvsem počitniškega turizma, ki ga bodo potem triglavske žičnice samo še pospešile, predvsem pa omogočile več izletniškega turizma. Tudi ko bodo triglavske žičnice že zgrajene, bo osnovna naloga gorjanskih turističnih delavcev v tem, da bodo s svojimi objekti in storitvami še vedno mogli in znali privabljati turiste, ki bodo odhajali v visokogorski svet, in seveda tudi drugam in za delj časa. Če bi kdo računal le na bežen turistični promet, ki ga bodo privabljali triglavski in v zvezi z njimi zgrajeni objekti, bi ostal na ravni tranzitnega turizma, kjer bi pobiral le drobtinice. Vsekakor bi najbogatejšo turistično žetev, izraženo v denarju, pobral tisti, ki bi domačim in tujim obiskovalcem imel kaj ponuditi.

Kaj bodo torej triglavske žičnice prinesle Gorjam?

Predvsem velike možnosti za razvoj lastnih turističnih in gostinskih zmogljivosti in odprle bodo široko okno v svetlejše čase na tem področju. Morda bo več ljudi z večjim zaupanjem in upanjem poprijelo za delo tudi na tem neobdelanem področju. Ne smemo pozabljati, da se bo treba zanašati predvsem na lastne sile in že zdaj vložiti čimveč truda in sredstev v te velike načrte, ki je od njihove izpolnitve odvisen splošni napredek Gorenjske in s tem tudi vse Slovenije.

Zato ni prazna trditev, če pravimo, da v naših naravnih bogastvih leže milijoni, le skloniti se bo treba in jih pobrati, pa bodo rodili nove. Ne sami od sebe, temveč s preišljenim prizadevanjem zlasti na začetku.

Zgraditev triglavskih žičnic je torej v tesni zvezi z gorjanskim turizmom ter bodočim življenjskim standardom naših delovnih ljudi. Ne gre torej pozabljati, da je turizem sila pomembna gospodarska veja, ki ima tu vse pogoje, da se razraste v košato drevo. Le posaditi ga je treba in mu potem prilivati. To pa bodo delali tudi že naši potomci.

KAZALO

I. DEL

Ivan Jan-Srečko: UVODNE MISLI	9
KRONIKA najvažnejših dogodkov v gorjanski okolici v letih 1941-45	13
SELITVE DRUŽIN IZ GORJANSKIH VASI	43

II. DEL

Jakob Vodnjov: GORJANSKI PROLETARIAT MED OBEMA VOJ- NAMA	47
Ivan Jan-Srečko: ŽIVLJENJE MARIJE ŽUMROVE JE BILO RE- VOLUCIJA	55
Anton Ambrožič-Božo: MED GORJAMI, DRAŽGOŠAMI IN PO- KLJUKO	62
Stanko Kocjančič-Marjan: Z NEIZPROSNIM SOVRAŽNIKOM NE- IZPROSEN BOJ	77
— Ivanki Mohoričevi ni bilo nič prenaporno	
— Pokazali smo jim, da nas ni konec	
— Boj proti ovaduhom in izdajalcem	
— Nevarnosti so bile različne	
Franc Dijak-Štefan: ČUVARJI SLOVENSКИH DOMOV	92
— Prva noč v ilegali	
— Dnevi pred in med decembrsko vstajo 1941	
— V zasneženi Brjanci	
— Na mrzlih strminah Lipance	
— Čuvarji slovenskih domov	
— Spopad na Voklem	
— Peka kruha	
— Izgon Besarabcev	
Slavka Šronc: PRISEGA OB KOLIH	106
— Bil je najstrašnejši dan	
— »Ali je volna spredena?«	
Vinko Repe-Triglavski: BOJ NAD ZAMRZNJENIMI PREPADI	111
Ivan Jan-Srečko: MED JESENICAMI IN GORJAMI	127
— Prva srečanja in spoznanja	
— »Skladišče« ob tepki	
— Z grabljami k Johani	
— Talci v Spodnjih Gorjah — pomembna prelomnica	
— O decembrski vstaji	
Ivanka Tramšek-Vera: ZMAGA VOLJE IN ŽRTEV	145
— Postali smo del upora	
— Za zidovi begunjske kaznilnice	
— V Ravensbrücku — v uničevalnem kombinatu	

Tine Slivnik-Lado: VEČ KOT ŽIVLJENJA NAM NISO MOGLI VZETI	164
— Nemoč in nasilje	
— Iz hajke v hajko	
Stanko Kocjančič-Marjan: VROČE POLETJE 1942 NA JELOVICI . . .	189
— Tragedija na Oblakovi planini	
— Kako je prišlo do tragedije?	
— Posledice izdajstva	
Edvard dr. Pohar: MED POKLJUŠKIMI PARTIZANI	196
Dana Kocjančič-Ulčar: SPOMINI NA NEMŠKO PREGANJANJE IN INTERNACIJO	205
Jože Robič-Egon: BREZ ŽRTEV NI BILO USPEHOV	209
— Spopad v Jeli pod Pokljuko	
— Žaga je pogorela	
— Dvakrat vroč julijski dan	
— Razbita steklenica	
— Vse se je steklo brez nesreče	
Marija Kocjančič-Moravčeva mama: TRNOVA POT IZGNANKE . . .	227
Vinko Repe-Triglavski: ORGANIZACIJE PO TERENU — NUJNA OSNOVA GIBANJA	235
Krišpin Ogris-Pero: SREDNJA RADOVNA — NAŠ DOM IN NAŠA RANA	244
Savo Šiferer-Kos: NAPAD — NAJBOLJŠA OBRAMBA	250
— V Pokljuškem bataljonu pozimi 1942—1943	
Jože Ambrožič: V BEGUNJSKIH ZAPORIH	257
Ivan Žemva-Majski: V UDARNEM VODU IN ČETI	263
— Ustanovitev	
— Nekaj akcij	
— Posebna prisega	
— Udarec v Lipanci 3. julija 1943 — boleča rana	
— Zadnji dnevi naše enote	
SREDI SNEGA IN IZDAJE	273
Janez Ambrožič: PEKEL V HOTELU	274
Justina Bunderla: IZDAJSTVU NISMO BILI KOS	280
Tine Slivnik-Lado: MLADINA — NEUSAHLJIV VIR DELA IN MOČI .	286
Ivan Golc-Stanko: V TEHNIKAH NA MEŽAKLJI IN POKLJUKI . . .	297
Stana Mandeljc-Vilma: S TERENA V TEHNIKO	305
Ludvik Rekelj-Filip: MAJHNA ENOTA — VELIKA UDARNA MOČ .	312
Franc Rozman: ČAKAL SEM NA SMRT	325
Stanko Dežman-Čebelca: LJUDJE V DOLINI — PARTIZANSKO ZALEDJE	336
Ivanka Zupan-Jan: S PETNAJSTIMI LETI V PARTIZANE	342
Miha Klinar: O RADOVNA	344
Jože Kozelj-Gašper: ZLOČIN V DOLINI RADOVNE	344
Stane Bregant-Radovan: KORAK ZA KORAKOM	348
— Vznemirljiva zimska srečanja	
— Na vsakem koraku nevarnost in nezaupanje	

— Hribarjeva aretacija — mejnik in opomin za delo na terenu	
— Večkrat je bila potrebna iznajdljivost	
— Naslednji koraki so bili že daljši	
— Akcija denarnega zavoda OF	
— Nestrpno pričakovanje konca	
Marica Jakopič-Kocjančič: »RAJE MU DAJTE JESTI«	364
Ivan Jan-Srečko: TRIJE PODRTI PARTIZANSKI STEBRI	365
— Andrej Prešeren — vez med dvema vojnama	
— Narodni heroj Andrej Žvan-Boris, tovariš in človek	
— Ernest Seidler — Iztok, borec in komandant	
STAREJSI SO NAM PRIPOVEDOVALI:	383
— Tinka Tramšek: TVEGANA ZIMSKA POT NA POKLJUKO	
— Ivanka Jan: RAZTRGANCI SO BILI TEPENI	
— Tončka Kunšič: PETER IZPOD KOČEVNIKA	
— Poldka Potočnik: REŠIL JE TRI, SAM SE PA NI VRNIL	
— Jože Pretnar: UNIČENJE BUNKERJA PRI ZASIPU	
— Pavel Jakopič: ZARJA NAD NAŠO HIŠO	
Franc Jan-Repečnekov: SPOMINI NA JAKOBA KOCJANČIČA	390
Ivan Fabjan-Niko: »MITING« V GORJAH	394
Peter Plesnik: NAPAD SREDI NOCI	414
Jošt Rolc: SRCA GORJANCEV SO BILA ZA ZMAGO	417

III. DEL

V LETIH 1941—1945 PADLI V BOJIH, POBITI IN UMRLI V TABO- RIŠČIH, USTRELJENI KOT TALCI IN DRUGAČE IZGUBILI ŽIV- LJENJE	427
GORJANSKI PRVOBORCI — padli in preživeli	483

IV. DEL

GORJE V POVOJNIH LETIH	489
Živko dr. Šifrer: GORJE IN OKOLICA	489
Janez Vari: DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE V POVOJ- NEM OBDOBJU	503
Matevž Bizjak: KRAJEVNA SKUPNOST GORJE	509
Janez ing. Juvan: GOZDARSTVO NEKOČ IN DANES	512
Janez Peterman: LESNA INDUSTRIJA V GORJAH	518
Matija Klinar: PRIZADEVANJA LJUDI, DA BI SE ZBLIZALI Z NARAVO	521
Lovro Žemva: NAGEL VZPON TELESNE KULTURE V GORJAH	527
Lojze Kunstelj-Klemen: GORJANSKO GASILSTVO PREJ IN ZDAJ	536
Jaka Torkar: LOVSTVO	551
Krišpin Ogris: RAZVOJ TURIZMA V GORJAH	554
Stane Bregant: ZGRADITEV TRIGLAVSKIH ŽIČNIC IN GORJAN- SKI TURIZEM	560

BOJ POD TRIGLAVOM

Zbornik 1941—1945

Gorje pri Bledu

Izdal in založil krajevni odbor Zveze borcev
Gorje pri Bledu ob dvajsetletnici vstaje

Pripravil uredniški odbor: Jože Bohinc,
Stane Bregant, Ivan Jan, Janez Kocjančič,
Vinko Repe, Ivanka Tramšek

Uredil Ivan Jan

Opremil Evgen Sajovic

Lektor in korektor Jože Zupančič

Največ fotografij so prispevali:

Krišpin Ogris, Lovro Zemva, Lojze Kunstelj
Muzej ljudske revolucije Ljubljana
Gorenjski muzej Kranj
Muzej jeseniške Zelezarne

Tisk: ČP »Gorenjski tisk« Kranj

1966

4000 izvodov

Med tiskom so se vkradle neljube napake:

Na strani 254 od vrste 17 do 19 je pravilno:

- njegov namestnik, kot rečeno, sem postal jaz,
- intendant pa je bil Franc Polda-Sergej — potem in prej Franc
Dijak-Štefan.

Na strani 257 je pravilni naslov:

Jože Ambrožič — V BEGUNJSKIH ZAPORIH

Na strani 348 je pravilno avtorjevo ime: Stane Bregant — in ne Bergant.

Na strani 423, v zadnjem stavku podpisa k sliki: Končno je svoboda...